

UVODNIK	306	Franc PERKO Gozdarstvo skoraj nič ne stori, da bi javnosti prikazalo pomen gozdov in potrebnost stroke
ZNANSTVENE RAZPRAVE	307	Jurij DIACI, Aleksander GOLOB Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja <i>Slovenian Forestry Meeting the 21st Century Challenges</i>
STROKOVNE RAZPRAVE	317	Andrej BONČINA, Janez PIRNAT Pomen univerze za gozdarsko izobraževanje <i>Importance of the University for Education in Forestry</i>
	322	Primož SIMONČIČ, Gal KUŠAR, Marko KOVAČ Monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov kot merilo okoljskih vplivov <i>Monitoring of Forests and Forest Ecosystems as a Measure for the Ecological Influences</i>
	333	Jošt JAKŠA, Živan VESELIČ Pogled ZGS na nadaljnji razvoj javne gozdarske službe <i>Slovenian Forestry Service's Look at the Further Development of the Public Forestry Service</i>
	337	Jože STERLE Gozdarske gospodarske družbe v luči uresničevanja Resolucije o Nacionalnem gozdnem programu <i>Forestry Businesses in View of Realizing the Resolution on National Forest Program</i>
	341	Cvetka KERNEL Prispevek Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna k uresnitvi nacionalnega gozdnega programa <i>Contribution to the Realization of the National Forest Program by Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna (Secondary Forestry and Woodwork School in Postojna)</i>
	345	Andrej ANDOLJŠEK Uresničevanje ciljev Nacionalnega gozdnega programa po meri lastnika? <i>Customized Realization of National Forest Program Goals?</i>
	348	Jože MORI Zveza lastnikov gozdov Slovenije in Nacionalni gozdni program
GOZDARSTVO V ČASU	349	Zaključki posveta "Kako uresničevati cilje slovenskega gozdarstva"
IN PROSTORU	352	Jože FALKNER, Tone LESNIK, Mitja SKUDNIK Zapis iz razprave na posvetovanju Kako uresničiti cilje slovenskega gozdarstva
	353	Največji možni posek na prebivalca
	354	Lado KUTNAR Vegetation processes and human impact in a changing world
	355	Les in biomasa
	356	Na Švedskem se je zaključila biodiverzitetna konferenca
KNJIŽEVNOST	357	Izšel je Atlas protipožarnih objektov (2009)
IZOBRAŽEVANJE IN KADRI	359	Silvo PELJHAN Dr. Franjo Kordiš praznuje
STALIŠČA IN ODMEVI	361	Jože FALKNER Javno pismo predsedniku Vlade RS, ministru za finance in ministru za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
	362	Mitja CIMPERŠEK Ponudba gozdarskega znanja je večja od povpraševanja

Gozdarstvo skoraj nič ne stori, da bi javnosti prikazalo pomen gozdov in potrebnost stroke

O gozdu in njegovem pomenu je v javnosti, čeprav se na vsakem koraku srečuje z njim, malo znanega. Slovensko gozdarstvo, ki obsega sorazmerno visoko izobrazbeno strukturo strokovnih kadrov, skoraj ni udeleženo v informiranju javnosti o gozdovih, njihovem pomenu in pomenu gozdarske stroke.

Notice, da so odprli novo gozdno učno pot, da je potekalo tekmovanje lastnikov gozdov v gozdarskih veččinah, da so odločili »nevarnega« medveda ali pa ugotovitev Zavoda za gozdove Slovenije, da je bilo ob letošnjem Tednu gozdov več kot 60 objav v medijih, ni tisto, kar bi morale slovensko gozdarstvo ponuditi slovenski javnosti. To tudi niso prispevki v kmetijskih nasvetih na radiu ali v Kmečkem glasu, čeprav so potrebni in koristni. Ozaveščanje javnosti o pomenu gozdov in posredno gozdarske stroke je mnogo, res mnogo več. Vprašajmo se, kolikokrat se naši številni gozdarski strokovnjaki, doktorji znanosti, profesorji, magistri ... s svojimi poljubno pripravljenimi strokovnimi prispevki in razpravami pojavijo v medijih, kot so Sobotna priloga Dela, v različnih izobraževalnih oddajah na radiu in televiziji, na mnenjskih straneh številnih medijev. Vse več ne tako številnih prispevkov pripravijo tudi o gozdovih strokovnjaki drugih strok. Nič ni narobe, celo pohvalno je, da nekdo pripravi za televizijo film o slovenskem gozdu, lahko pa nam je pri tem vsaj malo nelagodno.

Tako kot smo že ugotovili, da je gozd veliko več, da je tudi pisanje in objavljane znanstvenih in strokovnih prispevkov v slovenski gozdarski reviji obveznost javne gozdarske službe in raziskovalcev, je tudi promocija našega gozda, njegovega pomena, njegovih potreb (tudi finančnih) in s tem tudi pomen in potrebnost gozdarske stroke naloga, pri kateri se mora zavzeti vse gozdarstvo.

Ob tem, ko sta slovenski gozd in slovensko gozdarstvo v EU in svetu ocenjena nadpovprečno, je v slovenski javnosti učinek mnenj gozdarske stroke skromen, lahko bi rekli skoraj zanemarljiv.

Tudi to je naloga, ki bi se je morali lotiti skupaj, saj je to naš skupni interes. Iz svojih varnih zapečkov moramo v javnost, to moramo narediti zaradi gozdov, pa tudi stroke same.

Mag. Franc PERKO

Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja

Slovenian Forestry Meeting the 21st Century Challenges

Jurij DIACI*, Aleksander GOLOB**

Izvleček:

Diaci, J., Golob, A.: Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja. Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini s izvlečkom in povzetkom v angleščini, cit. lit. 42. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Namen prispevka je primerjati slovenske gozdove in gozdarstvo s svetovnimi in evropskimi razvojnimi gibanji in politikami ter izpostaviti razvojne izzive gozdarstva v Sloveniji, ki bi jih bilo treba upoštevati pri izvajanju Nacionalnega gozdnega programa. V razvitem in razvijajočem se svetu je razvoj gozdov in gozdarstva različen, vendar so globalni okoljski problemi skupni, zato so tudi enotne prednostne naloge za zaustavitev neugodnih sprememb okolja ob vedno večjih potrebah glede ekosistemskih storitev. V prihodnje bodo gospodarjenje z gozdovi zaznamovale hitre spremembe naravnega in družbenega okolja. Glavni izzivi za slovensko gozdarstvo, ki jih je mogoče predvideti za 21. stoletje, pa so: 1) dejavnejše gospodarjenje z gozdovi in povečanje rabe lesa, 2) zagotavljanje zdravja in stabilnosti gozdov v razmerah podnebnih sprememb, 3) ohranjanje biotske raznovrstnosti gozdov ob njihovi povečani rabi, 4) izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z vidika ekonomičnosti in delovnih razmer ter 5) razvijanje, vrednotenje in trženje nelesnih gozdnih dobrin. Operativni program za izvajanje nacionalnega gozdnega programa bi moral temeljiti na širšem soglasju, da bi bilo mogoče doseči cilje, postavljene v Nacionalnem gozdnem programu. Rezultati in primerjava z gozdarskimi politikami razvitih držav kažejo, da je potrebnih več usmerjalnih instrumentov s strani države, kajti v minulem obdobju trg ni zadovoljivo uravnaval razmer v gozdovih in gozdarstvu.

Ključne besede: nacionalni gozdni program, svetovno gozdarstvo, evropsko gozdarstvo, razvojni problemi, gozdarska politika

Abstract:

Diaci, J., Golob, A.: Slovenian Forestry Meeting the 21st Century Challenges. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 42. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The goal of this article is to compare Slovenian forests and forestry with the world and European trends and policies and to point out the developmental challenges for the Slovenian forestry that should be taken into account while implementing the National Forest Program. The development of the forests and forestry in the developed and developing world differ, but the global ecological problems are common; the priority tasks for ending the unfavorable environment changes while the needs for ecosystem services are increasing, are therefore uniform. Fast changes of the natural and social environment will mark forest management in the future; the main challenges for Slovenian forestry we can expect in the 21st century are: 1) a more active forest management and increased wood use; 2) ensuring forest health and stability in conditions of climatic changes; 3) sustaining forest biodiversity while increasing their use; 4) improving the competitiveness of the forestry sector from the viewpoint of the economy and working conditions; 5) developing, evaluating and marketing the non-timber forest goods. The operational program for performing the national forest program should be based on a broad consent for achieving the goals in the National Forest Program. The past results and comparison with forestry policies of the developed countries show that more directional instruments from the state are needed, since the market did not adequately regulate the conditions in forests and forestry in the past period.

Key words: national forest program, world forestry, European forestry, developmental problems, forestry policy

1 UVOD

1 INTRODUCTION

V obdobju hitrih okoljskih, socialnih in ekonomskih sprememb so dolgoročne napovedi tvegane, načrtovanje razvoja področij pa oteženo. Vendar je prav v takšnih razmerah nadvse pomembno usklajeno načrtovati in usmerjeno delovati. To še posebno velja za ravnanje z gozdovi, kjer nas

dolgoživost gozda usmerja v dolgoročno razmišljanje. Poleg tega upravljanje gozdov zadeva različne stroke in javnost, zato je usklajeno

*Prof. dr. J. D., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

**Mag. A. G., Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska 58, 1000 Ljubljana

delovanje še toliko pomembnejše. Slovenija ima bogato tradicijo gozdarskega načrtovanja, zato je razumljivo, da je med prvimi državami sprejela Program razvoja gozdov (1996), čez dobro desetletje pa še Resolucijo o nacionalnem gozdnem programu (2007) – v nadaljevanju Nacionalni gozdni program. To so v splošnem dolgoročnejši dokumenti, ki jih sprejemajo državni zbori, posamezne vlade pa bi morale sprejeti akcijske načrte oziroma operativne programe za njihovo uresničevanje. Nacionalne gozdne programe izpostavljajo kot temeljne instrumente gozdne in gozdarske politike številni mednarodni dokumenti, in sicer na svetovni ravni zlasti Pravno nezavezujoči instrument Združenih narodov o vseh tipih gozdov – NLBI (2007) in odločitve, sprejete v sklopu Konvencije o biotski raznovrstnosti (VI/22, 2002, IX/5, 2008), na evropski ravni pa zlasti prva Dunajska resolucija (MCPFE, 2003) oziroma v EU Gozdarska strategija EU (1998) in akcijski načrt, sprejet na njeni podlagi (2006).

Uresničevanje Nacionalnega gozdnega programa terja postavljanje prednostnih nalog delovanja in izbiro primernih orodij gozdarske politike. Oboje je treba določiti ob upoštevanju razvojnih gibanj gozdov in gozdarstva v Sloveniji, v sosednjih državah in globalno. Slovenija je v krogu gospodarsko razvitih držav, njena ekološka stopnja je razmeroma velika, zato mora spremljati globalna dogajanja in prispevati k trajnostnemu razvoju planeta. Poleg tega globalna ekonomska, ekološka in družbena dogajanja vse bolj vplivajo na kakovost življenja v Sloveniji.

Namen prispevka je primerjati slovenske gozdove in gozdarstvo s svetovnimi in evropskimi razvojnimi gibanji in politikami, izpostaviti razvojne priložnosti in težave gozdarstva v Sloveniji, razpravljati o temeljni naravnosti slovenskega gozdarstva in predlagati instrumente za doseganje razvojnih ciljev v Nacionalnem gozdnem programu. V prvem delu bomo pisali o gozdovih in gozdarstvu v svetu, nadaljevali z gozdovi v Evropi in Sloveniji ter v zaključku predlagali prednostne naloge in orodje za doseganje ciljev Nacionalnega gozdnega programa.

2 GOZDOVI IN GOZDARSTVO SVETA

2 WORLD'S FORESTS AND FORESTRY

V svetovnem merilu pokrivajo gozdovi 30 % kopne površine, kar pomeni 0,62 hektarja na prebivalca (FRA 2006). V preteklosti so gozdovi, pred močnejšimi človekovimi vplivi, pokrivali dve tretjini kopne površine, torej se je njihova površina zmanjšala že za dobro polovico (LENART in sod., 1999). Kar 36 % površine zajemajo pragozdovi. Večina gozdov je v javnem lastništvu (84 %), kar se marsikje kaže kot problematično zaradi slabega nadzora in pogosto podkupljivih vladnih uslužbencev (prim. The Tragedy of Commons). Zato je velik razvojni poudarek tudi v preoblikovanje lastništva in zavarovanje gozdov. V svetovnem merilu je 11 % gozdov zavarovanih zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti, 9 % pa zaradi varovalnih funkcij. V svetovnem merilu sta najpomembnejši negativni gibanji spreminjanje prvotnih gozdov v druge rabe tal, ki obsega približno 13 milijonov hektarjev na leto, in degradacija gozdov. Krčenje in degradacija gozdov prispevata približno 20 % svetovnih izpustov ogljika (IPCC 2007). Krčenje je posledica majhne vrednosti gozdov za lokalno prebivalstvo (požigi gozdov) in snovanja kmetijskih plantaž (soja, palmovo olje). Degradacija gozdov nastaja zaradi pomanjkanja zakonodaje ali nezmožnosti za njeno uveljavljanje, nejasne politike v povezavi s trajnostnim gospodarjenjem, pomanjkanja tradicije trajnostnega gospodarjenja in znanja, nejasnih lastninskih razmerij ter neurejenih koncesijskih razmerij.

V primerjavi s prejšnjimi desetletji se krčenje gozdov upočasnjuje, kajti veliko držav (npr. Kitajska) pospešeno snuje gozdne plantaže, njihov delež pa se povečuje na vseh celinah. Vse pogostejše so abiotične in biotične motnje, ki vsako leto prizadenejo več kot 100 milijonov hektarjev svetovnih gozdov. Pomembna pozitivna gibanja poleg večanja zavarovanih površin gozdov zajemajo večanje količin in vrednosti nelesnih gozdnih proizvodov, krepitev večnamenske rabe gozda ter razvoj zakonodaje in načinov trajnostnega gospodarjenja.

Politike na svetovni ravni v povezavi z gozdovi, pomembne zlasti za države v razvoju, obsegajo:

nacionalne gozdne programe, ki določajo usklajevanje ciljev med sektorji in financiranje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, vzpostavitev sistema predpisov o gozdovih in zmožnosti njihovega uresničevanja, krepitev ustanov in znanja s pomočjo razvitih držav, ustanavljanje zavarovanih območij (ta so pomembna, ker splošni predpisi ne delujejo), plačila za okoljske storitve (ponori CO₂, voda), omogočanje investicij zasebnega sektorja (vzpostavitev trga za lesne izdelke). Pomembno je tudi vzpostavljane tržnih mehanizmov, ki so lahko vladni (npr. prostovoljni partnerski sporazumi med razvitimi državami in državami v razvoju (EU – FLEGT), preverjanje zakonitosti sečnje pri uvozu lesa (EIA, 2008) oziroma trgovanju z lesnimi proizvodi (KOMISIJA ES, 2008)) ali zasebni (certificiranje lesa).

V sklopu Organizacije združenih narodov so glavni učinki mednarodnih sporazumov in instrumentov, povezanih z gozdovi, naslednji: 1) Konvencija o biotski raznovrstnosti – CBD (zavarovana območja, ekosistemski pristop); 2) Okvirna konvencija ZN o spremembi podnebja – UNFCCC (zmanjševanje emisij zaradi razgozdovanja in degradacije gozdov – REDD in upoštevanje ponorov ogljika v gozdovih – LULUCF); 3) Konvencija ZN o boju proti širjenju puščav – UNCCD (boj proti razgozdovanju v sušnih predelih in erozijskih območjih) in 4) Forum ZN za gozdove – UNFF (doseganje globalnih ciljev o gozdovih z uveljavljanjem trajnostnega gospodarjenja v vseh tipih gozdov – NLBI). Pri izvajanju teh sporazumov in instrumentov Slovenija deluje v skupini gospodarsko razvitih držav EU (GOLOB, 2007a), zato bi morala na podlagi znanja in tradicije sonaravnega ravnanja z gozdovi prevzemati tudi večjo odgovornost za trajnostno gospodarjenje z gozdovi v svetovnem merilu.

3 GOZDOVI IN GOZDARSTVO EVROPE

3 EUROPE'S FORESTS AND FORESTRY

Gozdnatost Evrope je primerljiva s svetovno – 32 % oziroma 44 %, če upoštevamo evropski del Ruske federacije (MCPFE 2007a, EEA, 2008). Prvotno so gozdovi obsegali 80 do 90 % površine evropskega kopnega, kajti v Evropi je v preteklosti krčitev

gozdov zajela bistveno večje površine gozdov kot v svetovnem merilu. V Evropi je po različnih ocenah le od 2 do 5 % pragozdov (Parviainen, 1999, MCPFE, 2007a, EEA, 2008), naravni gospodarski gozdovi so v manjšini, veliko je nasadov in sukcesijskih stadijev smreke in rdečega bora. Polovica evropskih gozdov je v zasebni lasti. Tudi v Evropi je približno 20 % gozdov zavarovanih zaradi ekoloških in varovalnih funkcij. Evropske gozdove najbolj ogrožata onesnaženje okolja in vse večja pogostost naravnih motenj in bolezni (veter, ogenj, žuželke, glive). Poseben evropski problem je opuščanje gospodarjenja z gozdovi v razvitem delu Evrope, ki vodi v staranje gozdov in večjo občutljivost za naravne motnje. Severni in zahodni del Evrope se je usmeril v mehanizirano industrijsko gozdarstvo. Največ naravnih gozdov je v vzhodni, jugovzhodni Evropi in evropskem delu Rusije. V evropskih gozdovih in gozdarstvu je precej tudi pozitivnih gibanj in zajemajo, na primer, večanje deleža gozdov in lesnih zalog, prevladujoče načrtno gospodarjenje z gozdovi (98 %), večanje pomena nelesnih proizvodov in ekosistemskih storitev, prost vstop v gozdove (90 %) ter v nekaterih državah več sečenj, porabe in izvoza.

V Evropi je glavni instrument gozdarske politike vseevropski proces Ministrskih konferenc o varovanju gozdov (MCPFE, 2009). Na petih konferencah so sprejeli devetnajst resolucij z usmeritvami za trajnostno gospodarjenje z gozdovi v pomenu harmonizacije gospodarskih, okoljskih in družbenih funkcij gozdov. Zadnja – varšavska ministrska deklaracija vsebuje dve resoluciji, ki poudarjata pomen aktivnejše rabe gozdov in gospodarjenja z vodnimi viri v gozdovih (MCPFE, 2007b). V zadnjem času v procesu sodeluje šestinštirideset evropskih držav in Evropska unija, pomembno pa je tudi sodelovanje z mednarodnimi organizacijami. Trenutno je aktualna razprava o prehodu k vseevropski konvenciji za gozdove.

Politika Evropske unije in aktivnosti v povezavi z gozdovi temeljijo na Gozdarski strategiji (1999) in Akcijskem načrtu EU za gozdove (2006) kot povezovalcu skupnih politik Evropske unije, ki zadevajo gozdove, pri čemer je temeljni poudarek na večnamenskem gozdarstvu. Aktualne teme zadevajo, na primer, vprašanje: kako bolj uveljaviti

uporabo lesa (pri javnih naročilih), lesa za energijo, vprašanje gospodarjenja z gozdovi v območjih Natura 2000, prispevka gozdarstva k ublažitvi podnebnih sprememb, vrednotenja in trženja nelesnih gozdnih dobrin, evropskega sistema za spremljanje gozdov, spodbujanja usklajevanja in komunikacije, združevanja lastnikov gozdov, njihovega izobraževanja in usposabljanja ter zagotavljanja zakonitosti sečnje.

Ministrske konference o varovanju gozdov pomenijo soglasje o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi v Evropi in podporo podobnim prizadevanjem v svetovnem merilu. Vendar sonaravnega gospodarjenja ne zasledimo v dokumentih procesa MCPFE, niti ne v drugih evropskih dokumentih, ki zadevajo gozdove. Izjema je Protokol za gorski gozd (1991) v sklopu Alpske konvencije. Na področju pospeševanja sonaravnega gozdarstva bi morala Slovenija prevzeti pomembnejšo vlogo. V času predsedovanja Evropski uniji je Slovenija s predlogi za sonaravno gospodarjenje v območjih Natura 2000 naletela na spodbuden odziv srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav, na podporo s strani IUCN in odpor s strani Švedske in Finske. Še naprej se je zato treba povezovati s podobno mislečimi in uveljavljati srednjeevropsko paradigmo sonaravnega gospodarjenja.

4 RAZVOJNI IZZIVI SLOVENSKEGA GOZDARSTVA

4 DEVELOPMENTAL CHALLENGES OF SLOVENIAN FORESTRY

Na ravni Slovenije so stanje gozdov, razvojni problemi gozdarstva, cilji in usmeritve obravnavani že v Nacionalnem gozdnem programu. Za namene operativnega programa pa tu izpostavljamo tiste razvojne izzive, ki so po našem mnenju ključni za uspešno gospodarjenje z gozdovi v prihodnosti, in sicer: 1) aktiviranje gospodarjenja z gozdovi in povečanje rabe lesa, 2) zagotavljanje zdravja in stabilnosti gozdov v razmerah podnebnih sprememb, 3) ohranjanje biotske raznovrstnosti gozdov ob njihovi povečani rabi, 4) izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z vidika ekonomičnosti in delovnih razmer ter 5) razvijanje, vrednotenje in trženje nelesnih gozdnih dobrin.

Kljub raznolikosti in neskladnosti naštetih izzivov se zdi, da nanje lahko odgovorimo z enim ukrepom – to je s krepitvijo sonaravnega večnamenskega gospodarjenja, ki je hkrati vzvod za spreminjanje težav v priložnosti. Ne glede na to pa vsak od navedenih izzivov terja tudi specifično ukrepanje, ki ga obravnavamo v nadaljevanju.

4.1 Aktiviranje gospodarjenja z gozdovi

4.1 Activating forest management

Za dejavnejše gospodarjenje z gozdovi in povečanje rabe lesa je treba načrtovanje uskladiti s potenciali in negovalnimi potrebami gozdov in njihovih funkcij, hkrati pa izboljšati razmere za pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih ter povečati povpraševanje po vseh vrstah lesa. Inventarizacije gozdov in raziskave kažejo na povečevanje proizvodne sposobnosti gozdnih rastišč v Evropi (KARJALAINEN in sod. 1999, SPIECKER, 1999). Predvsem v zasebnih gozdovih je bila v minulem desetletju velika akumulacija prirastka, kar je bilo pogosto v škodo pravočasnih obnov in nege sestojev. Hkrati pa postaja vse izrazitejše opuščanje gospodarjenja (DIACI, 2004). Temeljni poudarek je zato potreben za aktiviranje potencialov v zasebnih gozdovih. Povečanje rabe lesa ni v korist le gospodarskemu razvoju in razvoju podeželja, ampak je tudi učinkovit ukrep pri blaženju podnebnih sprememb (GOLOB, 2007b), saj je z aktivnim gospodarjenjem ob skrbni rabi lesa pri tem mogoče dosegati večje trajne učinke, kot bi jih z opustitvijo sečnje. V operativnem programu nacionalnega gozdnega programa bi bilo treba glede tega zagotoviti izvajanje ukrepov v podporo vlaganjem za izboljšanje odprtosti zasebnih gozdov in v prilagojeno gozdarsko mehanizacijo, pa tudi združevanju lastnikov gozdov in profesionalizaciji dela v zasebnih gozdovih. Pomembna bi bila tudi podpora vlaganjem v konkurenčno predelavo lesa ter izrabo manj kakovostnega lesa in odsluženih lesnih izdelkov za energijo. Lesu bi morala biti dana prednost pri javnem naročanju in večje prizadevanje bi bilo treba usmeriti v ozaveščanje javnosti o prednostih lesa pred drugimi materiali.

Pri izvajanju navedenih ukrepov bi bilo treba zagotoviti medsektorsko povezovanje in upoštevati dobro prakso iz drugih držav EU, pa tudi druge zgledne primere, kot je, na primer, švicarski akcijski načrt Holz (BAFU, 2009).

4.2 Zagotavljanje zdravja in stabilnosti gozdov

4.2 Ensuring forest health and stability

Gozdove najbolj ogrožajo spremembe v okolju, torej podnebne spremembe, onesnaženje in invazivne vrste. Neugodne so tudi poškodbe drevja zaradi sečenj in spravila, v novejšem času pa zlasti poškodbe tal in koreninskih sistemov zaradi neprilagojene uporabe strojne sečnje. Problematika se odraža v velikem deležu sanitarnih sečenj, ki dosegajo že skoraj tretjino poseka. Kljub temu pa je treba poudariti, da so slovenski gozdovi razmeroma dobro ohranjeni in kot taki ekološko prožni. To njihovo lastnost je treba še naprej razvijati s sonaravnim gospodarjenjem.

Zagotavljanje zdravja in stabilnosti gozdov v razmerah podnebnih sprememb je mogoče doseči zlasti z usmerjanjem ukrepov nege v krepitev odpornosti gozda, naravno obnovo gozdov in s pravočasnim odpravljanjem poškodb gozdov, ki so nastale zaradi abiotičnih in biotičnih dejavnikov, kar omenja tudi Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam (2008). Večji poudarek je treba nameniti proučevanju in spoštovanju naravnih procesov pri gospodarjenju in postopno spremeniti gozdove v bolj strukturirane in mešane ter odločnejše pospeševati listavce (BÜRGi in BRANG, 2001, WAGNER, 2004). Vendar splošno veljavnih usmeritev za prilagajanje ni, zato je pomemben del odločanja v rokah lokalnih gozdarjev (DIACI, 2007, SEPPÄLÄ in sod., 2009), ki bi se morali v okviru javne gozdarske službe v tem pomenu nenehno izpopolnjevati. Ohraniti je treba subvencije za varstvena in gojitvena dela in jih dopolniti z gozdnogojitvenimi projekti, ki omogočajo enovito obravnavo večjih ogroženih gozdnih predelov (prim. WALCHER, 2002).

4.3 Ohranjanje biotske raznovrstnosti gozdov

4.3 Preserving forest biodiversity

Ohranjanje biotske raznovrstnosti je sicer vgrajeno v sonaravno gospodarjenje z gozdovi, znotraj katerega se lahko uresničujejo visoki etati s še sprejemljivimi neugodnimi vplivi na okolje (DIACI, 2008). Vendar je očitno, da je zaradi posebnih zahtev v območjih Natura 2000 in zavarovanih območjih, v katerih je skupaj več kot polovica slovenskih gozdov, ohranjanje biotske raznovrstnosti poseben izziv. Ta je toliko večji, ker je hkrati cilj Nacionalnega gozdnega programa povečati rabo gozdov. To pa ne pomeni, da bi se zato zmanjšala lesna zaloga v slovenskih gozdovih, ampak samo to, da bo njena akumulacija manjša in da se bodo nekoliko povečale površine mladovij, kar je z zornega kota biotske raznovrstnosti lahko tudi ugodno. V območjih Natura 2000 je namreč treba prilagoditi gospodarjenje vrstam, zaradi ohranitve katerih so bila območja razglašena; med njimi je zelo veliko takih, ki potrebujejo več svetlobe v gozdu (POLANŠEK in GOLOB, 2006, GOLOB in SKUDNIK, 2007). Gozdnogojitveni ukrepi morajo biti v tem pomenu dobro premišljeni in vključeni v načrte za gospodarjenje z gozdovi, kar bi bilo treba ohraniti tudi v prihodnje. V okviru prostorskega in krajinskega načrtovanja je pomembno ohraniti večje gozdne predele in zaustaviti krčitve otokov gozda, ki so najbolj ogroženi v najmanj gozdnatih kmetijsko-urbanih predelih Slovenije. Pragozdovi so pomembni za študij naravnih procesov, pa tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Zato je treba povečati in izboljšati mrežo gozdnih rezervatov in zagotoviti boljšo zastopanost gozdnih združb v njej (DIACI in sod., 2006).

4.4 Izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja

4.4 Improving the competitive position of forestry sector

Pogoj za izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z vidika ekonomičnosti in delovnih razmer je dosledno izvajanje nege za vzgojo odpornih gozdov in kakovostnega lesa na čim bolj racionalen način. Pri načrtovanju gozdnogo-

jitvenih ukrepov je treba več pozornosti nameniti gospodarnosti njihove izvedbe, aktualnim tržnim razmeram za gozdne lesne sortimente in proučiti tudi morebitne nadomestne ukrepe. Uveljavljati je treba optimalne tehnologije glede ekonomičnosti, varstva pri delu in ohranjanja nepoškodovanega gozda. Pri novih tehnologijah, ki prinašajo številne prednosti, je potrebno doslednejše načrtovanje in sodelovanje. V vseh sektorjih lastništva je treba razvijati dobre prakse pri rabi mehanizacije predvsem zaradi poškodb tal in prilagajanja na večji pomen listavcev. »Urbanizacija« lastnikov gozdov oziroma nazadovanje znanja in veščin lastnikov za delo v gozdovih terja profesionalizacijo dela v gozdu in poudarjeno usposabljanje za varno delo. Zanimiv zgled iz sosednje avstrijske Koroške je združenje za nego gozdov (Der Kärntner ... 2009). Lastnikom je treba nuditi podporo za združevanje, izobraževanje in usposabljanje. Po zgledu nekaterih evropskih držav bi bilo treba več pozornosti nameniti razvoju turizma, rekreacije in programom izobraževanja o naravi gozdov, česar se zaveda tudi velik del javnosti pri nas (GOLOB, 2008).

4.5 Trženje nelesnih gozdnih dobrin in storitev

4.5 Marketing of forest non-timber goods and services

V Sloveniji je pomen nelesnih gozdnih dobrin spoznan in priznan s strani države tako, da financira javno gozdarsko službo, ki lastnikom nudi strokovno pomoč pri izvajanju sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in opravlja tudi upravne naloge za zagotavljanje vseh funkcij in dobrin gozda. Ob izvajanju protokola Kyoto je poseben ekonomski pomen dobila tudi zmožnost gozdov, da iz atmosfere odvzemajo CO₂ kot toplogredni plin, pri čemer je to mogoče zagotavljati le z načrtnim gospodarjenjem z gozdovi in ob zavedanju, da tak učinek ne more biti trajen (GOLOB, 2007b). Ena od možnosti za neposredno trženje bi bila tudi uveljavitev dodatnih stroškov za prilagojeno gospodarjenje na območjih, ki so pomembna za pridobivanje pitne vode, kar pa je težko doseči ob visokih standardih sonaravnega gospodarjenja z vsemi gozdovi. Ne glede na to bi bilo smiselno

okrepiti zavedanje o pomenu gozdov za vodo in proučiti možnosti trženja na lokalni ravni. Bolj bi bilo treba popularizirati obiskovanje gozdov in jih ustrezno opremljati, kjer je obisk zgoščen. Ob ustrezni opremljenosti poti in strokovnem vodenju bi bilo mogoče obiskovanje gozdov tudi neposredno tržiti, zlasti v povezavi z zavarovanimi območji (GOLOB in POLANŠEK, 2009).

5 ZAKLJUČEK

5 CONCLUSION

Pogled v ne tako oddaljeno zgodovino gozdarstva razkrije spreminjanje poudarkov gospodarjenja z gozdovi, in sicer od pojava propadanja gozdov v osemdesetih letih, večnamenskega gospodarjenja, ohranjanja biotske pestrosti do prilagajanja podnebnim spremembam in vzpodbujanja rabe obnovljivih gozdnih virov v zadnjem času. Dogajanja v svetovnem merilu nakazujejo vedno večjo podobnost razvojnih gibanj na različnih ravneh. Prvič je jasno zaznavna globalizacija problemov, kjer so jasne prednostne naloge zmanjšati neugodne spremembe okolja. Vedno več novejših zgodovinskih raziskav razkriva dokaze o propadanju civilizacij zaradi čezmernega izkoriščanja okolja (prim. DIAMOND, 2005). Pogosto so bila ključna vprašanja preživetja vezana na ravnanje z gozdovi (npr. Maji, civilizacije Bližnjega vzhoda, Velikonočni otok, Japonska in Kitajska). Inventarizacije in analize (FRA, 2006) kažejo, da je dandanes globalno najmanj gozdov v zgodovini človeštva, razvojna gibanja pa so zaradi krčitev in neugodnih vplivov podnebnih sprememb izrazito neugodna (SEPPÄLÄ, in sod. 2009). Razmišljanja o omejenosti organske proizvodnje, ukrepi za ohranjanje naravne rodovitnosti in zmanjšanje ekološke stopinje so več kot potrebni. Svetovno gledano je največji razvojni izziv spremeniti degradacijo ekosistemov v njihovo postopno izboljševanje ob povečanih potrebah po ekosistemskih storitvah (Millennium Ecosystem Assessment, 2005).

V prihodnje bodo gospodarjenje z gozdovi zaznamovale hitre spremembe naravnega, družbenega in gospodarskega okolja. Operativni program za uresničevanje nacionalnega gozdnega programa mora temeljiti na prilagodljivosti, soglasju (participacija), širini (priprava podrobnih

operativnih načrtov) in usklajenosti delovanja (stroka, raziskave in razvoj, izobraževanje, ozaveščanje javnost, porabniki, lastniki). V prihodnje bo potrebno več usmerjevalnih instrumentov s strani države, kajti v minulem obdobju trg ni zadovoljivo uravnaval razmer v gozdovih in gozdarstvu. Instrumenti državne gozdarske politike niso nujno dragi, njihova pomembna vloga je v motiviranju, združevanju pogledov in skupnem delovanju, ozaveščanju in izobraževanju. Zaradi omejenih sredstev in časa bo nujno postavljanje prednostnih nalog in sredstva osredotočiti na nekaj najpomembnejših projektov.

6 POVZETEK

Prispevek je nastal kot podpora pripravi Operativnega programa za uresničevanje Nacionalnega gozdnega programa Slovenije (NGP). Namen prispevka je primerjati slovenske gozdove in gozdarstvo s svetovnimi in evropskimi razvojnimi gibanji in politikami, izpostaviti razvojne priložnosti in probleme gozdarstva v Sloveniji ter predlagati instrumente za doseganje razvojnih ciljev NGP. Najpomembnejša negativna gibanja v svetovnem merilu zajemajo nadaljnje spreminjanje prvotnih gozdov v druge rabe tal, večanje deleža gozdnih nasadov in vse pogostejše abiotske in biotske motnje. Pozitivna gibanja so večanje površin zavarovanih gozdov za ekološke in socialne vloge, večanje količin in vrednosti nelesnih gozdnih proizvodov in krepitev večnamenske rabe gozda. Slovensko gozdarstvo z razvitimi načini trajnostnega gospodarjenja mora v skladu s možnostmi prevzemati tudi odgovornost za ohranjanje gozdov v svetovnem merilu.

V Evropi se večja površina gozdov, prevladujejo nasadi iglavcev, ogroženost gozdov zaradi onesnaženja, požarov in naravnih motenj je vse večja. Ministrske konference o varovanju gozdov pomenijo soglasje o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi v Evropi in podporo podobnim prizadevanjem v svetovnem merilu, mnenja o sonaravnem gospodarjenju z gozdovi pa so različna. Zadnja ministrska konferenca o varovanju gozdov v Evropi poudarja pomen aktivnejše rabe gozdov in gospodarjenja z vodnimi viri v gozdovih.

V Sloveniji so za gozdove in gozdarstvo temeljna razvojna ovira zaostrene razmere v okolju, ki obsegajo, npr., podnebne spremembe, onesnaženje okolja in invazivne vrste. Priložnost in prednost Slovenije na področju prilagajanja okoljskim spremembam in področju ohranjanja biotske raznovrstnosti so razmeroma ohranjeni gozdovi in sonaravno gospodarjenje. Razvojne usmeritve obsegajo dejavnejše gospodarjenje z gozdovi in krepitev odpornosti gozda. Po drugi strani se bo delež zavarovanih gozdov povečeval zaradi mreženja, boljše zastopanosti vseh združb in ohranjanja biotske pestrosti. Na gospodarskem področju je razvojna priložnost v aktiviranju potencialov zasebnih gozdov, kjer izkoriščamo manj kot polovico prirastka. Pomembni poudarki so tudi na profesionalizaciji dela in varstvu pri delu. V vseh sektorjih lastništva so pomembne dobre prakse pri rabi mehanizacije, predvsem zaradi poškodb tal in prilagajanje na večji pomen listavcev. Slovenski gozdovi zaradi združevanja funkcij pomenijo odlično izhodišče za uresničevanje družbenih vlog gozdov. Razvijati je treba turistične, rekreativne in poučne vloge gozdov, ki so priložnost za širitev in popestritev gozdarske dejavnosti.

V prihodnje bodo gospodarjenje z gozdovi zaznamovale hitre spremembe naravnega in družbenega okolja. Glavni izzivi za gozdarstvo, ki jih je mogoče predvideti za 21. stoletje, pa so: zmanjšanje rabe fosilnih goriv in povečanje rabe lesa kot okolju prijazne surovine in obnovljivega energenta; ohranjanje zdravja in stabilnosti gozdov v razmerah podnebnih sprememb; ohranjanje biotske raznovrstnosti gozdov ob njihovi povečani rabi; ohranjanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z vidika ekonomičnosti in delovnih razmer; razvijanje, vrednotenje in trženje nelesnih gozdnih dobrin. Operativni program, sposoben prilagajanja, vendar bi temeljil na širšem soglasju, lahko značilno vpliva na doseganje ciljev, določenih v NGP. Minuli rezultati kažejo, da je potrebnih več usmerjevalnih instrumentov s strani države, kajti v prejšnjem razdobju trg ni zadovoljivo uravnaval razmer v gozdovih in gozdarstvu. Instrumenti državne gozdarske politike niso nujno dragi, njihova pomembna vloga je v motiviranju, združevanju pogledov in skupnem

delovanju, ozavešcanju in izobraževanju. Zaradi omejenih sredstev bo nujno postavljanje prednostnih nalog in sredstva osredotočiti na nekaj najpomembnejših projektov.

7 SUMMARY

This contribution was meant to support The Operational Program for realization of the National Forest Program of Slovenia (NFP). Its goal is to compare Slovenian forests and forestry with the world and European trends and policies, to point out the developmental challenges and problems in Slovenian forestry and to propose instruments for achieving the developmental goals of the NFP. The most important negative trends on a global scale comprise further converting of forests into other land uses, increasing of the forest plantations share and abiotic and biotic disturbances at increasing intervals. The positive trends are: increasing protected forests surfaces intended for ecological and social roles, increasing the quantities and values of non-timber forest goods and intensifying multipurpose use of forests. Slovenian forestry with its developed models of the sustainable management must, in accordance with its possibilities, also accept the responsibility for forest preservation on a global scale.

The forest surface in Europe is increasing; coniferous trees plantations prevail, forest degradation because of the pollution, fires and natural disturbances is increasing. Ministry conferences on forest protection are a sign of the consent on the sustainable forest management in Europe and support to similar ambitions on a global scale, but the opinions on close-to-nature forest management differ. The last ministry conference on European forest protection in Warsaw emphasizes the significance of a more active forest use and forest water sources management.

In Slovenia, the basic developmental impediments for forests and forestry are the aggravated conditions in the environment, comprising e.g. climatic changes, environment pollution and invasive species. Slovenia's opportunity and advantage in the field of adapting to the environmental changes and of sustaining biodiversity are relatively well preserved forests and close-to-nature management. The developmental orientations

comprise more active forest management and improvement of forest resilience. On the other hand, the share of the protected forest will be, due to the networking, better representation of all associations and sustaining biodiversity, increasing. Activating private forests potentials where less than a half of increment is used represents the developmental opportunity in the field of economy. Important stresses are also laid on work professionalization and safety at work. Good practice with mechanization use is, above all because of the soil damage and the adaptation to the growing importance of coniferous trees, very important in all ownership sectors. Because of consolidating the functions, Slovenian forests represent a perfect starting-point for realization of social forest roles. Touristic, recreational, and educational role of the forest should be developed; they represent also an opportunity for broadening and giving variety to the forestry.

Forest management will be marked by fast changes of the natural and social environment in the future; the main challenges for Slovenian economy we can expect in the 21st century are: - decreasing the use of fossil fuel and increasing the use of wood as an environment friendly raw material and renewable energy source; - preserving forest health and stability in conditions of climatic changes; - sustaining forest biodiversity while increasing their use; 4) improving the competitive position of the forestry sector from the viewpoint of the economy and working conditions; - developing, evaluating and marketing the non-timber forest goods. An operational program which is capable of adapting but based on a broader consent can significantly affect reaching the goals set in the NFG. The past results show that more directional instruments from the state are needed, since the market did not adequately regulate the conditions in forests and forestry in the past period. The instruments of the state forestry policy are not necessarily expensive, they play an important role in motivating, converging the view-points and in joint presentation, instruction and education. Due to the limited assets setting the priority tasks will be necessary and the assets will have to be concentrated on some of the most important projects.

8 ZAHVALA

8 ACKNOWLEDGMENT

Prispevek je nastal v sklopu raziskovalnega dela Programske skupine Gozd, gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri, ki ga sofinancira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

9 VIRI

9 REFERENCES

- BAFU, 2008. Ressourcenpolitik Holz Strategie, Ziele und Aktionsplan Holz. Bundesamt für Umwelt (BAFU), 30 s.
- BÜRGI, A. / BRANG, P., 2001. Das Klima ändert sich - Wie kann sich der Waldbau anpassen? Wald und Holz, 82, s. 43–46.
- CBD, 2002. COP 6 Decision VI/22 Forest biological diversity. <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7196>
- CBD, 2008. COP 9 Decision IX/5 Forest biodiversity. <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11648>, datum 20.8.2009.
- Der Kärntner Waldpflegeverein.- URL: <http://www.waldpflegeverein.at/>, 17. 7. 2009.
- DIACI, J. / GRECS, Z., 2003. Uspešnost gojenja gozdov v zadnjem desetletju in priložnosti za prihodnost. V: BONČINA, A., (ur.). Območni gozdnogospodarski načrti in razvojne perspektive slovenskega gozdarstva, Zbornik referatov, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, s. 81–102.
- DIACI, J. / PISEK, R. / HLADNIK, D., 2006. Izpolnitev metodologije spremljanja razvoja gozdov v rezervatih. V: HLADNIK, D., (ur.). Monitoring gospodarjenja z gozdom in gozdnato krajino, Studia forestalia Slovenica, 127, s. 125–143.
- DIACI, J., 2004. Nazadovanje nege gozdov v Sloveniji: vzroki, posledice, protiukrepi. Gozdarski vestnik, 62, 2, s. 76–84.
- DIACI, J., 2007. Prilagajanje gojenja gozdov podnebnim spremembam. V: JURČ, M., (ur.). Podnebne spremembe: vpliv na gozd in gozdarstvo. Studia forestalia Slovenica, 130, s. 117–132.
- DIACI, J., 2008. Gozdnogojitveni vidiki načrtovanja donosov. Gozdarski vestnik, 66, 1, s. 28–34.
- DIAMOND, J., 2005. Collapse: How societies choose to fail or succeed. Viking Penguin Group, New York, 577 s.
- EEA, 2008. European forests - ecosystem conditions and sustainable use. EEA (European Environment Agency), Copenhagen, 105 s.
- EIA, 2008. The U.S. Lacey Act. <http://www.eia-global.org/lacey/P6.EIA.LaceyReport.pdf>, 20. 8. 2008
- FRA, 2006. Global forest resources assessment 2005. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2006, 320 s.
- GOLOB, A., 2007a. Temeljne značilnosti procesov v zvezi z gozdovi in gozdarstvom v Evropi in svetu v času predsedovanja Slovenije EU. Gozdarski vestnik, 65, 5–6, s. 243–253.
- GOLOB, A., 2007b. Nekaj scenarijev vplivov gozdne politike na kroženje ogljika na primeru Slovenije. Gozdarski vestnik, 65, 5–6, s. 254–282.
- GOLOB, A. / SKUDNIK, M., 2007. Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, 88 s.
- GOLOB, A., 2008. Zainteresirana slovenska javnost o pomenu gozda in gozdarstvu. Gozdarski vestnik, 66, 2, s. 95–104.
- GOLOB, A., POLANŠEK, B., 2009. Načrtovanje turizma in rekreacije v gozdnatih območjih Natura 2000. Gozdarski vestnik, 67, 3, s. 131–144.
- IPCC, 2007. Climate Change 2007: Synthesis Report.- Intergovernmental Panel on Climate Change, Geneva, 104 s.
- KARJALAINEN, T. / SPIECKER, H. / LAROUSSINEI, O., (ur.) 1999. Causes and consequences of accelerating tree growth in Europe. EFI Proceedings 27, 284 s.
- KOMISIJA ES, 2006. Akcijski načrt EU za gozdove. Bruselj, 15. 6. 2006.
- KOMISIJA ES, 2008. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market. http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/proposal_illegal_logging.pdf, 20. 8. 2009.
- LENNART, C. / LJUNGMAN, S. / MARTIN, M.R. / WHITEMAN, A., 1999. Beyond sustainable forest management: opportunities and challenges for improving forest management in the next millennium.- FAO, Forest Policy and Planning Division, Rome.
- MCPFE, 2003. Vienna Resolution 1: Strengthen synergies for sustainable forest management in Europe through cross-sectoral co-operation and National forest programmes. April, 2003, Vienna, 8 s.
- MCPFE, 2007a. Warsaw declaration.- Fifth Ministerial Conference on the Protection of Forest in Europe, 5–7 November, 2007, Warsaw, Poland.
- MCPFE, 2007b. State of Europe's forests 2007. The MCPFE Report on sustainable forest management in Europe, Ministerial conference on the protection of forests in Europe, Liaison Unit Warsaw, 247 s.
- MCPFE, 2009. Spletna stran Ministrske konference o varovanju gozdov v Evropi. URL: <http://www.mcpfe.org/>
- Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems

- and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC, 137 s.
- PARVIAINEN, J., 1999. Strict forest reserves in Europe - Efforts to enhance biodiversity and strengthen research related to natural forests in Europe. V: DIACI, J., (ur.). Virgin forests and forest reserves in central and east European countries. COST E4 meeting proceedings, Ljubljana, s. 145–171.
- POLANŠEK, B. / GOLOB, A., 2006. Strokovne podlage za načrtovanje in ohranjanje trajnostnega razvoja v območjih Natura 2000. Gozdarski inštitut Slovenije, 15 s.
- Program razvoja gozdov. Ur. l. RS, št. 14/1996.
- Protokol gorski gozd. Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 na področju gorskega gozda. Brdo, 27. februarja 1996.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. Ur. l. RS, št. 111/07.
- SEPPÄLÄ, R. / BUCK, A. / KATILA, P., (ur.) 2009. Adaptation of Forests and People to Climate Change. A Global Assessment Report. Helsinki, IUFRO World Series Volume 22, 224 s.
- SPIECKER, H., 1999. Overview of Recent Growth Trends in European Forests. Water, Air, & Soil Pollution, 116, s. 33–46.
- Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam. Vlada RS, št. 33000-5/2008, 15 s.
- SVET EU, 1999. Council Resolution of 15 December 1998 on a forestry strategy for the European Union. Official Journal of the European Communities, 1999/C 56/01.
- UNFF, 2009. Spletna stran Forumu o gozdovih Organizacije združenih narodov. <http://www.un.org/esa/forests/>, 18. 7. 2009.
- UNGA, 2007. Non-legally binding instrument on all types of forests. http://www.forda.com/www/news/2007/UN_Instrument%20on%20all%20types%20of%20forests.pdf, 20. 8. 2009.
- WAGNER, S., 2004. Klimawandel - einige Überlegungen zu waldbaulichen Strategien. Forst und Holz, 59, s. 394–398.
- WALCHER, J., 2002. Integrales Waldbauprojekt Kanton Glarus 1998–2002 – ein Sonderfall? Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen, 153, 7, s. 258–262.

Pomen univerze za gozdarsko izobraževanje

Importance of the University for Education in Forestry

Andrej BONČINA*, Janez PIRNAT**

Izvleček:

Bončina, A., Pirnat, J.: Pomen univerze za gozdarsko izobraževanje. *Gozdarski vestnik*, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Znanje je pomembno za razvoj gozdarske dejavnosti. Nacionalni gozdni program obravnava izobraževanje, vendar cilji, opredeljeni za to področje, niso ambiciozni. Biotehniška fakulteta je izpeljala prenovo študijskih programov; gozdarsko izobraževanje bo potekalo na treh stopnjah. Pri prenovi smo sledili ideji, da je treba smiselno zaokrožiti naravoslovne, tehnične in družboslovne vsebine in vzgajati diplomante s širokim znanjem, ki bodo obvladovali nujne temeljne vsebine in imeli hkrati zadosti preglednega znanja. Na kratko so opisane slabosti prenovljenega študija gozdarstva in dileme glede prihodnjega razvoja študija gozdarstva pri nas in v evropskem prostoru.

Ključne besede: izobraževanje, znanje, študijski program, gozdarstvo, nacionalni gozdni program, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Abstract:

Bončina, A., Pirnat, J.: Importance of the University for Education in Forestry. *Gozdarski vestnik* (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The knowledge is important for the development of the forestry. The national Forest Program deals with the education, but the objectives, determined for this field, are not very ambitious. The Biotechnical Faculty carried out the renovation of the study programs; the forestry education will take place in three grades. Performing the renovation we followed the idea of sensibly rounding up scientific, technical and social contents and educating graduates with broad knowledge, mastering the necessary basic contents and, at the same time, having sufficient overview knowledge. We briefly describe the deficiencies of the renovated study of forestry and the dilemmas concerning the future development of the forestry study in Slovenia and Europe.

Key words: education, knowledge, study program, forestry, national forest program, Department for Forestry and Renewable Forest Resources

1 NACIONALNI GOZDNI PROGRAM IN IZOBRAŽEVANJE

Človeški viri so temeljni za razvoj celotne družbe. To velja tudi za področje gozdarstva, ki obsega vse dejavnosti, ki so povezane z gospodarjenjem z gozdovi. Človeške vire lahko različno opisujemo, npr. s številom, starostno strukturo in podobno. Vsekakor pa so pomemben kakovosten vidik: znanje, izobrazbena struktura, inovativnost, ustvarjalnost ljudi pa tudi volja do sprememb. Vsi ti atributi so povezani z znanjem, zato se, tudi ob presojanju nacionalnega gozdnega programa (NGP), postavljajo vprašanja: ali se zavedamo pomena znanja za razvoj gozdarstva; ali sploh cenimo ljudi z znanjem; ali imajo ljudje z veliko znanja sploh možnost za uveljavljanje; ali dovolj »izkoriščamo« človeške potenciale, torej tudi

njihovo znanje za razvoj dejavnosti; ali imajo formalno visoko izobraženi gozdarji dovolj »pravega« znanja za razvoj dejavnosti; ali nacionalni gozdni program podpira širitev znanja in podobno. Za povsem utemeljene odgovore na postavljena vprašanja bi bile potrebne podrobne analize. Kljub temu pa je mogoče v NGP opaziti znaten razkorak med postavljenimi cilji po različnih področjih, pomembnih za gospodarjenje z gozdovi, in cilji na področju izobraževanja. Ambicije na področju izobraževanja namreč zaostajajo za

*Prof. dr. A. B., Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire BF, Univerza v Ljubljani, Večna pot 83, 1000 Ljubljana, SLO

**doc. dr. J. P., Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire BF, Univerza v Ljubljani, Večna pot 83, 1000 Ljubljana, SLO

cilji na drugih področjih. Za nove naloge, ki si jih postavlja gozdarstvo, je potrebno dodatno znanje in več znanja, in to za različne gozdarske strokovnjake na različnih ravneh, sicer bodo opredeljene usmeritve le deklarativne. Kako naj bodo izobraženi revirni gozdarji, vodje odsekov, vodje krajevnih enot, uslužbenci na ministrstvih, vodje proizvodnje, raziskovalci, učitelji itn.? To je pomembno vprašanje za razvoj gozdarstva in konkurenčnost z drugimi, delno tudi mejnimi področji, s katerimi se stroka srečuje vsak dan.

Prednostne teme in področja ključnih nalog je mogoče najti v različnih evropskih dokumentih in zborih. Eno predstavljajo ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja naprej (Strasbourg, 1990; Helsinki, 1993; Lizbona, 1998; Dunaj, 2003; Varšava 2007). Zadnja, peta ministrska konferenca v Varšavi še posebej poudarja vlogo gozdov za blaženje podnebnih sprememb, ohranjanje kakovostnih vodnih virov in trajnostno rabo lesa kot obnovljivega vira energije.

2 SPREMEMBA ZASNOVE IZOBRAŽEVANJA ZA GOZDARSKO PODROČJE V SKLADU Z BOLONJSKIMI SMERNICAMI

Univerza je avtonomna pri oblikovanju študijskih programov, hkrati pa pri tem vsaj delno upošteva potrebe in zahteve po določenem znanju, ki ga izražajo institucije in organizacije, ki zaposlujejo diplomante. Prav tako ne moremo mimo sprememb, ki se na izobraževalnem področju dogajajo v Evropi. Značilnosti Bolonjske deklaracije iz leta 1999:

- poudarki:
 - pomen znanja za razvoj v združeni Evropi
 - pomen ohranjanja in spoznavanja kulturnih okolij
 - osrednja vloga univerz
- namen:
 - ustvarjanje enotnega izobraževalnega območja
 - ključ za večjo zaposljivost in mobilnost državljanov Evrope
 - povečati zmožnost trajnejše izmenjave znanja

- usmeritve:
 - primerljivost diplom
 - dve stopnji
 - kreditni sistem ECTS
 - mobilnost
 - sodelovanje pri preverjanju kakovosti
 - vključevanje evropskih vsebin in identitete v programe

V Evropi so velike želje po izmedjavah, s katerimi študentje del svoje izobrazbe pridobijo tudi v tujini. Na srečanje ministrov za izobraževanje v Leuvenu aprila 2009 so sprejeli cilj, naj bi do leta 2020 okoli 20 % vseh evropskih študentov sodelovalo v različnih oblikah študentskih izmenjav. Taka usmeritev mora zaznamovati naše izobraževalne cilje v teoriji (primerljivost programov) in praksi (jezikoslovne ovire).

Biotehniška fakulteta je izpeljala prenovo študijskih programov skladno s smernicami bolonjskega procesa. Ob tem smo se srečevali s številnimi pomisleki, saj ni bilo vedno jasno, kakšne so prednosti sprememb. Najprej smo se odločili za sistem 4 (prva stopnja) + 1 (druga stopnja), vendar smo bili na BF in širše osamljeni. Kakor koli, v okviru BF smo se morali vključiti v spremembe študijskih programov, ki obsegajo tri stopnje. Na prvi stopnji, ki traja tri leta, smo pripravili dva programa. Iz nekdanjega univerzitetnega študija smo oblikovali program Gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri, iz nekdanjega visokošolskega študija pa program Gozdarstvo. Oba programa sta se začela v študijskem letu 2007/2008. Drugo stopnjo smo poimenovali Gozdarstvo in upravljanje gozdnih ekosistemov; delno je primerljiva z delom nekdanjega univerzitetnega programa in nekoliko z nekdanjim magistrskim študijem. S tem študijem bomo začeli v študijskem letu 2010/2011. Zadnje, tretjo stopnjo smo poimenovali Upravljanje gozdnih ekosistemov; traja dve leti in je primerljiva z nekdanjim doktorskim študijem. S tem študijem v okviru doktorskega študija Bioznanosti začnemo že v študijskem letu 2009/2010.

Ob prenovi je treba pretehtati slabosti dotedanjih programov in jih smiselno dopolniti ter izboljšati. To smo izpeljali tako, da smo analizirali in upoštevali prenovljene študijske programe izbranih evropskih gozdarskih fakultet (TU Muenchen, BOKU Dunaj, TU Zvolen). Z vprašalnikom,

s katerim smo pridobili 108 odgovorov, smo analizirali, kje so se zaposlovali naši diplomanti v letih 1993–2002, in dobili naslednje rezultate:

- 43 % v javni gozdarski službi,
- 16 % v šolstvu in znanosti,
- 15 % na SKGZ, MKGP, v inšpekcijskih službah, upravnih organih,
- 12 % drugo,
- 8 % v gospodarskih družbah ali v s.p.,
- 3 % v organizacijah za varstvo narave,
- 2 % ni zaposlenih,
- 1 % na področju gospodarjenja z divjadjo.

Prav tako smo o študijskih željah in potrebah izpeljali anketo med učitelji, študenti, za mnenje in predloge smo povprašali tudi gozdarske organizacije, pripravili smo forume o prenovi. V okviru teh participativnih postopkov smo upoštevali, vsaj

posredno, tudi usmeritve in cilje nacionalnega gozdnega programa.

Ob dilemah glede novih študijskih programov velja opozoriti na nekaj premislekov glede zasnovne programov. Sledili smo ideji, da je treba smiselno zaokrožiti naravoslovne, tehnične in družboslovne vsebine, torej vzgajati diplomante s širokim, celostnim znanjem (preglednica 1, 2). Tak pristop ne sme voditi k pretirano splošnemu in neučinkovitemu znanju, imeti mora dovolj konkretnih in trdnih temeljev. Torej gre za kombinacijo obvladovanja nujnih temeljnih vsebin in hkrati zadosti preglednega znanja; oboje skupaj diplomantom omogoča primerljivost, kritičnost, samozavest, sposobnost prilagajanja in sposobnost znati se. Takšnemu pristopu lahko kdo očita pomanjkanje specializiranega znanja; to je vsaj

Preglednica 1: Temeljni cilji novih študijskih programov

Temeljni cilj:	pridobitev znanja o gozdovih in gospodarjenju, skladno s tremi sodobnimi načeli upravljanja gozdov: načelom sonaravnosti, mnogonamenskosti in trajnosti
Zahteva:	povezovanje ekološke, ekonomske in socialne komponente gospodarjenja z gozdovi
Potrebno znanje o:	gozdnih ekosistemih, družboslovnih vidikih gospodarjenja z gozdovi, tehnikah in tehnologijah, sodobnih metodoloških orodjih
Usmeritev:	od »klasičnega gozdarstva« k celovitemu upravljanju gozdov

Preglednica 2: Usposobljenost diplomantov novih študijskih programov

Splošna usposobljenost	Predmetno specifične usposobljenosti – nekaj primerov
• celovito znanje o gozdnih ekosistemih • razvita okoljska odgovornost ter razvit etičen odnos do narave <u>sposobnost:</u> • povezovanja temeljnega in strokovnega znanja • za skupinsko in projektno delo • komuniciranja s sodelavci, lastniki, javnostjo • samoučenja in strokovnega razvoja • reševanja strokovnih razvojnih problemov in obvladovanje osnov raziskovalnega dela • uporabe sodobnih orodij ... • analize, sinteze in načrtovanja	<u>usposobljenost za:</u> • celovito upravljanje gozdov ... • razumevanje odvisnosti med gozdnimi rastišči, sestoji, ekološkimi dejavniki, družbenim okoljem in gojitvenim ravnanjem, ohranitveno upravljanje s populacijami prostoživečih živalskih vrst, ekonomsko vrednotenje gozdov in funkcij gozda ter trženje gozdnih proizvodov, izdelavo načrta za ureditev hudourniških območij, upravljanje z urbanim gozdom in katastrofom dreves v mestu • itn.

delno res, čeprav imajo študenti možnost izbire nekaterih vsebin. Glede specializiranega znanja velja tudi premislek, da se izobraževanje ne sme končati s formalno diplomom, ampak je ta le temelj za vseživljenjsko učenje.

3 DOKTORSKI ŠTUDIJ BIOZNANOSTI IN PODROČJE UPRAVLJANJE GOZDNIH EKOSISTEMOV

Tretja stopnja bolonske zasnove študijskih programov je doktorski študij. Biotehniška fakulteta je v sodelovanju z nekaterimi drugimi fakultetami pripravila doktorski študij Bioznanosti. Katera področja naj bodo vključena v ta doktorski študij, je bilo kar nekaj časa aktualno in polemično vprašanje. Kakšna naj bodo kakovostna merila sodelujočih v izpeljavi študija in za nas gozdarje tudi pomembno razvojno vprašanje, ali je »gozdarstvo« sploh lahko eno izmed relevantnih področij doktorskega študija. Ob vzponu biotehnologije, mikrobiologije, genetike in podobnih področij, ki raziskujejo žive sisteme na mikro- ali nanoravni, so nekateri pojmovali gozdarstvo kot nekoliko klasično, v primerjavi z drugimi manj znanstveno področje. Morda smo za to delno krivi gozdarji sami? Vendar smo le uspeli uveljaviti posebno področje v okviru doktorskega študija Bioznanosti, ki smo ga poimenovali Upravljanje gozdnih ekosistemov. V njegovi izpeljavi bodo poleg učiteljev z Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire sodelovali tudi nekateri raziskovalci iz Gozdarskega inštituta Slovenije in drugih institucij. Ali je sprejeta študijska zasnova tega področja optimalna? Kritičen odgovor je, da verjetno ne ali pa vsaj – ne povsem, saj vsebinsko še ni povsem ustrezen. Obenem lahko uveljavitev področja Upravljanje gozdnih ekosistemov ocenimo kot pomemben uspeh, posebno če se primerjamo z dogajanjem v mnogih evropskih državah, kjer čas gozdarstvu ni najbolj naklonjen, mnogi gozdarski študijski programi so bili ukinjeni. Zakaj je to sploh pomembno za gozdarstvo in torej tudi za nacionalni gozdni program? Brez omenjenega področja znotraj Bioznanosti bi bilo gozdarstvo delno paralizirano, oslajeno, v primerjavi z drugimi postavljeno v drugorazredni položaj. Vsaka

gozdarska institucija ima (tudi v okviru NGP) različne naloge in verjetno so vse pomembne za razvoj gozdarske dejavnosti. Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire je s tem izpolnil eno od svojih pomembnih poslanstev, podobno uresničeno poslanstvo je tudi ohranitev raziskovalnega programa in skupine na oddelku.

Za prihodnost je pomembno vprašanje, ali bomo doktorski študij ustrezno izkoristili. Ali bomo vzgajali vrhunski kader, ali ga stroka in celotno področje sploh potrebuje? Pri doktorskem študiju ne gre za vprašanje števila diplomantov; več ni nujno tudi bolje. Neselektivnost in veliko diplomantov lahko vodi v inflacijo sicer formalno izobraženih kadrov; pomembnejša je kakovost doktorske izobrazbe. Pomembna naloga, tudi nacionalnega gozdnega programa in celotne gozdarske politike bi bila ustvarjanje razmer, v katerih bo novo znanje potrebno in zaželeno. Ta zunanji naboj in zahteve »od zunaj« pogrešamo. Pogrešamo razmere, ki bi spodbujale »najboljše« za nadaljevanje študija; to so posamezniki, ki so potem tudi akterji razvoja celotnega področja.

4 DILEME PRIHODNJEGA RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA NA PODROČJU GOZDARSTVA

V evropskem in tudi širšem prostoru je zaznati dilemo glede prihodnjega razvoja izobraževanja na področju gozdarstva. Različne poglede in razvojne težnje bi lahko združili v dve glavni skupini. Ena skupina si prizadeva za večjo znanstveno odličnost, ki je pogosto pogojena z izrazito specializacijo, v ospredju so predvsem ozka znanstvena področja, prevladujejo pristopi, ki so sicer znani na področjih biotehnologije, mikrobiologije in podobno. Nekateri so tak pristop opisali, »da bomo vse več vedeli o vse manjšem in manjšem, na koncu bomo vedeli skoraj vse o nič«. V takšnem pristopu so zapostavljeni nekateri celostni in upravljavski vidiki obravnavanja gozda; klasičnega gojenja gozdov ali urejanja gozdov ni ali se z njim ukvarjajo »negozdarji«, pogosto biotehnologi, biologi, še manj so prisotna področja, povezana s pridobivanjem in tehnologijami. Praviloma specialistični pristop omogoča znatno uveljavljanje učiteljev - raziskovalcev v mednarodnem

znanstvenem okolju, ni pa nujno, da so izsledki povezani z relevantnimi upravljavskimi problemi v domačem okolju. Drugi pristop zagovarja »gozdarsko« izobraževanje, ki naj bi dajalo celovito znanje o gozdnih ekosistemih, njihovem okolju in njihovem upravljanju. Katere so pomembne ali vsaj pomembnejše vsebine pri takem pristopu, je lahko tudi subjektivno ali celo predmet nesoglasij med nosilci posameznih vsebin. Vsekakor pa je pomembnost vsebin povezana z upravljanjem: katero znanje potrebujemo za čim boljše upravljanje gozdnih ekosistemov. Tudi pri tem pristopu je potrebno znanstveno uveljavljanje, veliko večje in uspešnejše kot doslej, ostajanje zgolj na strokovni ravni ne bo opravičilo obstoja doktorskih študijev, uveljavljati se bo treba doma in v mednarodnem prostoru. Vseeno pa je pristop širši, tudi če so obravnavni segmenti ozki, so vedno ocenjeni v kontekstu širšega gozdarstva. Takšen pristop vzgaja sicer široko razgledanega gozdarskega strokovnjaka, ki pa se je sposoben reševati in razvijati tudi specialna področja.

Kateri pristop bo zmagal ali vsaj prevladal, ni odvisno le od gozdarskih fakultet ali oddelkov. Politika financiranja ima lahko velik vpliv; v svetu je opaziti uveljavljanje predvsem prvega pristopa, vendar so opazne spremembe k večji odprtosti za drugi pristop. V prid drugega pristopa so lahko predvsem upravljavski vidiki, zahteve uporabnikov, delodajalcev ipd.

Ob razmišljanju in izobraževanju se postavlja tudi vprašanje o pridobivanju ne le znanja, ampak tudi širšega – vrednostnega in etičnega odnosa do gozda, okolja in družbe, znotraj katerega posameznik kopiči in tudi vrednoti svoje znanje. Če povzamemo – nobeno dobro delo ne nastane brez navdušenja, nobeno odlično delo pa ne

le z navdušenostjo. Navedeno kaže na pomen drugih sestavin poleg znanja, ki so potrebne za kakovostno in razvojno delo. Nekaj od tega lahko privzgoji univerza, veliko pa organizacijske razmere, delovne in napredovalne možnosti v zaposlitvenem svetu.

5 SKLEP

Ob razmisleku o vlogi univerze za gozdarsko izobraževanje se zavedamo številnih dilem in ugotovitev:

- Kako v študiju ohraniti potrebno širino za pregled celotnega področja, hkrati s specializiranimi znanji, s katerimi trenutno »vlečejo« nekatere druge stroke (mikrobiologija, biotehnologija, genetika, nanotehnologija)?
- Specializirano znanje je nujno, saj omogoča potrebno osnovo za konkurenčnost na raziskovalnem področju in uspešnost v raziskovalnih razpisih.
- Ali se bodo strokovnjaki s takšnim znanjem, kot ga ponujajo vse tri stopnje prenovljenega študija gozdarstva, brez težav uveljavili na vseh strokovnih področjih v Sloveniji?

Ali je bila prenova študijskih programov uspešna, bo pokazal čas. Uspešnost lahko presojamo šele po nekaj letih, ko nekaj generacij zaključi študij in je na trgu dela, kjer se lahko uveljavi. V tem je pravzaprav tveganje vsake preнове, saj gre za »testne« generacije in če se spomnimo začetka teh razmišljanj, za dragocene človeške vire. Ob napačnem izobraževanju potenciale zapostavimo ali vsaj ne razvijemo toliko, kot bi jih lahko. Seveda ima tudi zavlačevanje prenov, če je nujno potrebna, podobne posledice.

Monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov kot merilo okoljskih vplivov

Monitoring of Forests and Forest Ecosystems as a Measure for the Ecological Influences

Primož SIMONČIČ¹, Gal KUŠAR², Marko KOVAČ³

Strokovni članek za Gozdarski vestnik – referat s posvetovanja ZGDS, 18. junij 2009

Izvleček:

Kušar, G., Simončič, P., Kovač, M.: Monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov kot merilo okoljskih vplivov. Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7-8. V slovenščini in izvlečkom v angleščini, cit. lit. 33. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V prispevku je predstavljen monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov (MGGE), ki pokriva vse slovenske gozdove in je usklajen z mednarodnimi metodologijami in priporočili. Sistem MGGE poteka na dveh ravneh: podatki s prve ravni podajajo stanje, prostorsko informacijo ter trende glede stanja gozdov, podatki z druge ravni pa podajajo informacije o procesih, ki potekajo v posameznih sestojih. Rezultati MGGE so lahko podlaga spremljanja okoljskih vplivov na gozd, spremljanje trendov osutosti in poškodovanosti drevja, spremljanje vnosa onesnažil v gozd, tako z bioindikacijsko metodo z epifitskimi lišaji kot neposredno z meritvami sestojnih padavin, spremljanje posledic gospodarjenja z gozdovi, stanja gozdne vegetacije v povezavi z različnimi okoljskimi dejavniki, spremljanje preskrbe drevja z mineralnimi hranili, stanja gozdnih tal, biotske raznovrstnosti gozdnih ekosistemov in funkcij gozdov. Izdelana je tudi analiza sedanjega sistema MGGE glede na indikatorje ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu.

Ključne besede: monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov, indikatorji ciljev nacionalnega gozdnega programa, pravilnik o varstvu gozdov, raven 1, raven 2, Slovenija

Abstract:

Kušar, G., Simončič, P., Kovač, M.: Monitoring of Forests and Forest Ecosystems as a Measure for the Ecological Influences. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 33. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article presents the monitoring of forests and forest ecosystems (MFFE) which comprises all Slovenian forest and is harmonized with international methodologies and recommendations. The MFFE system takes place on two levels: the data from the first level present the status, spatial information and trends regarding the forest condition; the data from the second level present information on processes taking place in individual stands. The MFFE results can represent the basis for changing ecological influences on forest, monitoring the trends, foliage drop and tree damage, monitoring the input of pollutants in the forest both with the bioindication method with epiphytic lichens and directly with measuring stand precipitations, monitoring the consequences of forest management, forest vegetation condition related to diverse ecological factors, monitoring supplying the trees with mineral nutrients, forest soil condition, biodiversity of forest ecosystems and forest functions. The analysis of the present MFFE system with regard to the goal indicators of the Resolution on the national forest program has also been made.

Key words: monitoring of forests and forest ecosystems, national forest program goal indicators, Rules on the protection of forests, level 1, level 2, Slovenia

1 UVOD

Ohranjanje integritete gozdnih ekosistemov, katere ključni del je zdravje gozda, je temeljna obveznost slovenskega gozdarstva in temeljni pogoj za uveljavljanje zdržnega, ekosistemskega in večnamenskega gospodarjenja s slovenskimi gozdovi.

Zato med bistvene in temeljne dejavnosti gozdarstva sodi tudi spremljanje stanja gozdov

v času oz. monitoring. To je dejavnost, ki jo tudi včasih gozdarstvu nenaklonjena laična javnost priznava in razume kot bistveno za uresničevanje

¹ dr. P. S., Gozdarski inštitut Slovenije Večna pot 2, Ljubljana

² dr. G. K., Gozdarski inštitut Slovenije Večna pot 2, Ljubljana

³ dr. M. K., Gozdarski inštitut Slovenije Večna pot 2, Ljubljana

zdržnega (»trajnega«), ekosistemskega (»sonaravnega«) in večnamenskega (»multifunkcionalnega«) gospodarjenja z gozdovi. Kot tako pa jo definira in nalaga tudi v Helsinkih sprejeta obvezujoča resolucija H1 Ministrske konference o varovanju gozdov v Evropi – MCPFE (1993): *»nadzor in raba gozdov/gozdnih površin, na način in v obsegu, ki omogoča vzdrževati biotsko raznovrstnost, proizvodnost, regeneracijsko sposobnost, vitalnost, kot tudi njihov potencial, zdaj in v prihodnosti ter izpolnjevati odgovarjajoče ekološke, ekonomske in socialne funkcije na lokalni, nacionalni in globalni ravni, ne da bi škodovali ostalim ekosistemom«.*

Dejavnosti monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov v 74. členu v okviru nalog javne gozdarske službe (JGS) predpisuje Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/1993, z dopolnitvami Ur. l. RS, št. 13/1998, 56/1999, 67/2002, 110/2002, 112/2006, 115/2006 in 110/2007) na naslednji način:

- a usmerjanje in strokovno vodenje spremljanja stanja razvrednotenja in poškodovanosti gozdov,
- b usmerjanje in strokovno vodenje poročevalske, prognostično-diagnostične službe za gozdove.

2 RAZVOJ IN VSEBINA MONITORINGA GOZDOV IN GOZDNIH EKOSISTEMOV V MEDNARODNIH OKVIRIH

Kot odziv na zakisovanje voda v Evropi (predvsem v Skandinaviji) in poznejše propadanje (»umiranje«) gozdov je bil leta 1985 v okviru UN/ECE Konvencije o daljinskem onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja – CLRTAP (1979) ustanovljen Mednarodni program sodelovanja za ocenjevanje in spremljanje učinkov onesnaženega zraka na gozdove – ICP Forest (1984) s cilji:

1. Izdelovati periodične preglede prostorskih in časovnih sprememb stanja gozdov v odvisnosti od antropogenih (predvsem onesnaževanje zraka) in naravnih stresnih dejavnikov na državnem in evropskem nivoju (»raven I«);
2. Prispevati k boljšemu razumevanju povezav med stanjem gozdnih ekosistemov in antropogenimi vplivi ter naravnimi stresnimi dejavniki tako, da se intenzivno spremlja stanje na več

izbranih trajnih opazovalnih ploskvah (TRP), strateško razporejenih po vsej Evropi (»raven II«) in proučuje razvoj pomembnih gozdnih ekosistemov v Evropi;

3. Zagotoviti temeljit vpogled v soodvisnost sestavin gozdnih ekosistemov z zbiranjem informacij iz sorodnih študij;
4. Prispevati k izračunu kritičnih obremenitev gozdnih ekosistemov in njihovih prekoračitev ter izboljšati sodelovanje z drugimi programi okoljskega monitoringa v okviru CLRTAP (1979) in zunaj nje;
5. Z dejavnostmi programa prispevati k oblikovanju gozdarske politike na nacionalni, vseevropski in globalni ravni z vidika učinkov podnebnih sprememb na gozdove, zdržno gospodarjenje z gozdom in biotsko raznovrstnost v gozdovih;
6. Posredovati javnosti in politiki bistvene podatke.

Leta 1986 je Evropska zveza (EU) sprejela Shemo za zaščito gozdov pred onesnaženim zrakom in ji je z Uredbo EEC, št. 3528/86, o zaščiti gozdov pred onesnaženim zrakom (UN/ECE 1998) dala zakonsko podlago. Leta 1992 je sledila Uredba EEC, št. 2158/92, o zaščiti gozdov pred požari (UN/ECE 1992). Aktivnosti sledijo ciljem 1. Strasbourške resolucije za naslovom Evropska mreža stalnih poskusnih ploskev za nadzor gozdnih ekosistemov MCPFE (1990), 1. Helsinške resolucije z naslovom Splošne smernice za zdržno gospodarjenje z gozdovi v Evropi MCPFE (1993), ki upošteva nekatere, z gozdom povezane odločitve, ki so bile leta 1992 sprejete na Konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru (Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju, aneks 3, 1992), 2. Lizbonske resolucije z naslovom Vsesplošni kriteriji, indikatorji in smernice za zdržno gospodarjenje z gozdovi na operativni ravni MCPFE (1998) ter 1. Dunajske resolucije z naslovom Okrepitev sinergij za zdržno gospodarjenje z gozdovi v Evropi z medsektorskim sodelovanjem in nacionalnimi gozdnimi programi MCPFE (2003b), ki povzema vse prejšnje resolucije.

S 1. 1. 2003 sta obe evropski uredbi (EEC, št. 3528/86 in 2158/92) prenehali veljati. Nadomestila ju je shema Forest Focus (Regulation EC, št.

2152/2003) z veljavnostjo do leta 2006. Leta 2006 je Evropska komisija predložila Akcijski načrt EU za gozdove (2006), ki izhaja iz Resolucije Sveta o gozdarski strategiji za Evropsko unijo, št. 1999/C 56/01 (1998). Njeni splošni cilji so podpora in krepitev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi ter njihovih večnamenskih vlog, temelji pa na načelih nacionalnih gozdnih programov, ki so okvir za izvajanje mednarodnih obveznosti, na priznavanju večjega pomena globalnih in med-sektorskih vprašanj gozdarske politike, ki terja večjo skladnost in usklajevanje, ter na potrebi po izboljšanju konkurenčnosti gozdarskega sektorja EU. Eden izmed ključnih ukrepov Resolucije Sveta o gozdarski strategiji za Evropsko unijo, št. 1999/C 56/01 (1998), je 8. ukrep – delo v smeri evropskega sistema spremljanja gozdov, ki je predvideval, da bo del spremljanja stanja gozdov potekal v okviru finančnega instrumenta LIFE+, kar se je uresničilo s potrditvijo projekta FutMon Life+. V Akcijskem načrtu EU za gozdove (2006) je zapisano, da si bo Evropska komisija skupaj z državami članicami in ustreznimi mednarodnimi organizacijami prizadevala oblikovati evropski sistem spremljanja gozdov, ki bo uporabljal že vzpostavljene zbirke podatkov o gozdovih in sisteme spremljanja. Celovit sistem na podlagi že vzpostavljenih in vzpostavljajočih se oblik zbiranja podatkov držav članic, Evropske komisije,

evropskega gospodarskega prostora in drugih (npr. FAO/GFRA 2000, 2006), omogoča izpolnitev potreb po poročanju za znanstvene (komentar: raziskovalne) in politične namene. Spremljanje gozdov naj ne bi bilo omejeno samo na okoljske kazalnike, temveč bo vključilo tudi gospodarske ter druge kazalnike (npr. kazalnike, potrjene s 4. ministrsko Konferenco o varovanju gozdov v Evropi (MCPFE, 2003a).

3 PREDSTAVITEV SISTEMA MONITORINGA GOZDOV IN GOZDNIH EKOSISTEMOV (MGGE)

Stanje gozdov in gozdnih ekosistemov se trenutno spremlja s sistemom velikoprostorskega monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov (MGGE, ang. *Forest and Forest Ecosystem Condition Survey - FECS*) na ploskvah vzorčnih mrež 4 km x 4 km in 16 km x 16 km (»I. raven«; v Evropi na 5.000 ploskvah) in z intenzivnim monitoringom (»II. raven«) na 10 trajnih raziskovalnih ploskvah (v Evropi na 800 ploskvah) v okviru sheme ICP Forest (1984).

Podlaga sistemu velikoprostorskega monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov je sistematična vzorčna mreža 4 x 4 km (800 gozdov), ki pokriva vse slovenske gozdove, slika 1. Na grozdih,

Slika 1: Vzorčna mreža MGGE: ● mreža 4 x 4 km, ● mreža 16 x 16 km

ki so postavljeni na tej mreži, se izvajajo periodična (na 5 do 10 let) snemanja. Na 45 grozdnih redkejšje vzorčne mreže (16 x 16 km) pa se vse od leta 1986 snemanja izvajajo vsako leto. Za različne namene je za snemanje mogoče uporabiti vzorčno mrežo z različno gostoto (npr. 8 x 8 km, 4 x 8 km ...).

MGGE je zasnovan tako, da omogoča mnogonamensko rabo in pridobivanje podatkov o različnih tematskih vsebinah, kot so, npr.: zdravstveno stanje gozdov (osutost in poškodovanost dreves), bioindikacija s pomočjo epifitskih lišajev, gospodarjenje z gozdovi, gozdna vegetacija, preskrba z minerali, gozdna tla, gozdni viri, biotska raznovrstnost gozdnih ekosistemov in funkcije gozdov. Sistem upošteva mednarodna merila in priporočila, kot so: COST E43 (2004), ICP Forest (1984), Forest Focus (2003), FutMon Life+ (2009), UNFCCC (1992) in Kjotski protokol (1998) ter IPCC GPG (2003).

Dela na ploskvah posameznega grozda obsegajo: podroben opis ploskve (rastišča in sestoja), meritve in ocenjevanje izbranih znakov na drevesih, ocenjevanje osutosti in poškodovanosti dreves ter ocenjevanje pokrovnosti epifitskih lišajev (Kovač in sod., 2000, 2007). V določenih obdobjih so bili na različno gostih vzorčnih mrežah opravljeni še popisi stanja gozdnih tal in preskrba drevja s hranili (16 x 16 km) ter ocene zaloga ogljika in dušika v opadu in tleh (8 x 8 km) (Urbančič in sod., 2007).

Na desetih izbranih trajnih raziskovalnih ploskvah (TRP) intenzivnega monitoringa (IM) gozdov od leta 2004 kontinuirano poteka tudi spremljanje procesov (v okviru programov Forest Focus 2004-2006, JGS Intenzivni monitoring – MKGP 2007-2008, FutMon Life+ 2009-2010), ki vključuje spremljanje osutosti in porumenelosti listja drevja, zdravstvenega stanja drevja, rasti drevja in pritalne vegetacije, fenološka opazovanja, stanje gozdnih tal in mineralne prehrane drevja, vnosa onesnažil v gozdne ekosisteme, vnos in iznos snovi (dinamiko opada, talne raztopine), spremljanje meteoroloških parametrov, prisotnost in znake poškodovanosti vegetacije zaradi ozona (O₃) v gozdu.

V obdobju 2003–2004 so sodelavci Gozdarskega inštituta Slovenije (GIS) s pomočjo Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS), ob ekspertni in finančni

pomoči Kraljevine Nizozemske, strokovnjakov ALTERRA iz Wageningena (Nizozemska), sofinanciranjem Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), s pomočjo Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO) in Ministrstva za okolje in prostor (MOP) vzpostavili delovno skupino za izvajanje t. i. intenzivnega monitoringa (IM). Poleg tega je bil na GIS usposobljen specializiran laboratorij za gozdno ekologijo za izvajanje zahtevanih kemijskih analiz vzorcev. V laboratoriju na leto obdelava več kot 1.000 talnih, vodnih in rastlinskih vzorcev in pri tem določijo 15.000 parametrov. Vzpostavljen je bil tudi sistem trajnega spremljanja kakovosti dela (terensko in laboratorijsko delo). Na temelju pridobljenega zaupanja Slovenija v okviru FutMon Life+ kot edina t. i. tranzicijska država vodi delovno skupino meritev depozita v gozdove.

V obdobju 2009–2010 poteka projekt Futher Development and Implementation of an EU-level Forest Monitoring System - FutMon (LIFE07 ENV/D/000218), ki vključuje spremljanje stanja gozdov na I. in II. ravni, vendar z vidika preverjanja obstoječih indikatorjev ter njihove primernosti za v prihodnje. V okviru naloge se bo na ravni EU oblikoval predlog sprememb spremljanja stanja gozdov, indikatorjev in metod, pa tudi ponovitve njihovih snemanj.

Spremljanje razvrednotenja in poškodovanosti gozdov in gozdnih ekosistemov se spremlja na I. in II. ravni. Velikoprostorski monitoring gozdov na I. ravni je predpisan s Pravilnikom o varstvu gozdov – PVG (Ur. l. RS št. 92-3942/00), monitoring gozdnih ekosistemov na II. ravni (t. i. intenzivni monitoring (IM) oz. spremljanje procesov v gozdnih ekosistemi) pa s Pravilnikom o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o varstvu gozdov – PSDPVG (Ur. l. RS, št. 56-2361/06). Navodila in zahteve za izvajanje so navedene v prilogah; za I. raven v prilogah PVG iz leta 2000 (PVG-VIII/1-4; Ur. l. RS, št. 92-3942/00), za II. raven pa v prilogah PSDPVG iz leta 2006 (PVG-VIII/5-14 in PVG-VIII/15, 15a, 15b, Ur. l. RS, št. 56-2361/06).

V Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu - ReNGP (Ur. l. RS, št. 111-5510/07) iz leta 2007 je spremljanje gozdov in gozdnih ekosistemov posredno vključeno prek preverjanja

stanja indikatorjev, ki služijo oceni izvrševanja ciljev in usmeritev ReNGP. Žal pa potreba po zbiranju informacij o gozdu, o njihovem stanju, ni eksplicitno izražena in navedena, kot je to v izhodiščnem dokumentu EU – Akcijskem načrtu EU za gozdove (2006).

V Resoluciji o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 – ReNPVO (Ur.l. RS, št. 2-3/06) iz leta 2006 je spremljanje stanja gozdov omenjeno, opredeljeno v poglavju Varstvo naravnih vrednot«, natančneje v podpoglavju 4.2.2 Spremljanje stanja gozdnih ekosistemov. Kljub natančni opredelitvi ciljev pa po sprejetju ReNPVO po večini opredeljene cilje MOP ni finančno podprl.

4 MONITORING GOZDOV IN GOZDNIH EKOSISTEMOV (MGGE) 2007 – PRIMER PODATKOV ZA PRIPRAVO NACIONALNIH POROČIL ZA PODROČJE GOZDARSTVA

Podatki MGGE so potrebni za pripravo nacionalnih in mednarodnih poročil za področje gozdarstva. Poročila, ki se (lahko) napajajo z njimi, so:

- poročila PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00) in PSDPVG (Ur. l. RS, št. 56-2361/06);
- FAO/GFRA (2000, 2006);
- poročila UNFCCC (1992) in poročila za Kjotski protokol (1998);
- poročila o stanju gozdov – ICP Forest (1984);
- statistika po NUTS (EFICS);
- številni EU vprašalniki (npr. MCPFE (2003a).

Namen MGGE 2007 je bil pridobiti ocene o količini žive in odmrle biomase (lesna zaloga, prirastek, odmrli les, opad) v slovenskih gozdovih,

o poškodovanosti gozdov in drevja, o čistosti zraka (posredno z bioindikacijo lišajev), o stanju kazalcev biotske pestrosti ter ocene o funkcijah gozdov. Julija in avgusta 2007 je 38 terenskih ekip ZGS in GIS popisalo 778 vzorčnih gozdov na mreži 4 x 4 km. Dela na ploskvah gozda so obsegala: podroben opis ploskve (rastišča in sestoja), meritve in ocenjevanje dreves ter odmrle lesne biomase, ocenjevanje osutosti in poškodovanosti dreves, ocenjevanje pokrovnosti lišajev ter anketo o gozdnih funkcijah (Kovač in sod., 2007). Popis je sofinanciral Holding slovenskih elektrarn. Nekaj izbranih rezultatov MGGE 2007 prikazuje preglednica 1:

5 MONITORING GOZDOV IN GOZDNIH EKOSISTEMOV TER INDIKATORJI ZA PREVERJANJE CILJEV NACIONALNEGA GOZDNEGA PROGRAMA

V ReNGP (Ur. l. RS, št. 111-5510/07) so po vsebinskih sklopih naštetii cilji in indikatorji (lahko tudi več različnih indikatorjev za posamezen cilj), s pomočjo katerih je mogoče preverjati doseganje ciljev in s tem uresničevanje ReNGP. Preglednica 2 na primeru sklopa 5 Slovenski gozd in trajnostno gospodarjenje prikazuje cilj 1 Ekosistemski pristop in trajnostni razvoj gozdov v pomenu njihove biotske raznovrstnosti ter vseh njihovih ekoloških, gospodarskih in socialnih funkcij in indikatorje, ki so po stolpcih razvrščeni glede na tiste indikatorje, ki jih je mogoče pridobiti na podlagi sedanjega PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00) in PSDPVG (Ur. l. RS, št. 56-2361/06), indikatorje, ki jih je mogoče pridobiti z dopolnjenim PVG, ter indikatorje, ki jih s sistemom monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov ni mogoče pridobiti oz. njihovo pridobivanje ni smiselno.

Preglednica 1: Izbrani kazalniki stanja slovenski gozdov leta 2007 (povprečje za obdobje 2000–07)

Kategorija	Povprečje	Skupaj
Lesna zaloga	326,40 ± 14,13 m ³ /ha (4,3 %)	407.058.210 ± 17.582.700 m ³
Povprečni letni prirastek	8,65 ± 0,56 m ³ /ha (6,5 %)	10.786.550 ± 698.320 m ³
Povprečni letni posek	3,39 ± 0,72 m ³ /ha (21,2 %)	4.227.330 ± 897.840 m ³
Odmrli lesna biomasa	18,64 ± 3,10 m ³ /ha (16,6 %)	23.244.080 ± 3.865.700 m ³
Povprečna osutost	27,40 ± 0,20 % (0,7 %)	–
Indeks osutosti	38,20 ± 0,90 % (2,4 %)	–

Preglednica 2: Primer za sklop 5. ReNGP

ReNGP cilji	ReNGP indikatorji	Razdeljeni gleda na PVG/PSDPVG		
		PVG/PSDPVG	DPVG/PSDPVG	Ni mogoče pridobiti
5. Slovenski gozd in trajnostno gospodarjenje Cilj 1 Ekosistemski pristop in trajnostni razvoj gozdov v pomenu njihove biotske raznovrstnosti ter vseh njihovih ekoloških, gospodarskih in socialnih funkcij	Drevesna sestava Poškodovanost gozdov Površina gozdov Lesna zaloga Prirastek Posek Struktura gozdov po ohranjenosti Površina gozdov, dostopnih za rekreacijo Delež gozdov z izdelanimi GGN	Drevesna sestava Poškodovanost gozdov	Površina gozdov Lesna zaloga Prirastek Posek Struktura gozdov po ohranjenosti	Površina gozdov, dostopnih za rekreacijo Delež gozdov z izdelanimi GGN

Legenda:

- PVG/PSDPVG – snemanje po zahtevah PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00) in PSDPVG (Ur. l. RS, št. 56-2361/06),
- DPGV/PSDPVG – snemanje po PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00) in PSDPVG (Ur. l. RS, št. 56-2361/06) s prilagoditvami (KPP, raven I (4 x 4 ali 16 x 16 km), raven II (IM), presek ploskev z dodatnimi informacijskimi sloji),
- ni mogoče pridobiti – podatka metodološko ali vsebinsko ni mogoče pridobiti z monitoringom.

Preglednica prikazuje, da je nekaj indikatorjev mogoče pridobiti že s sedanjim sistemom, bistveno več pa bi jih z dopolnjenim sistemom (z morda tudi gostejšo vzorčno mrežo), s katerim bi snemali dodatna znamenja, kot je bilo to v primeru MGGE 2007.

Podobna analiza je bila opravljena za vse indikatorje ReNGP (Ur. l. RS, št. 111-5510/07). Rezultate prikazuje preglednica 3.

Prikazano je, da je nekaj indikatorjev mogoče pridobiti že s sedanjim sistemom, bistveno več pa

bi jih z dopolnjenim sistemom. Poudariti je treba tudi, da pridobivanje določenih vrst podatkov ni smiselno, ker obstajajo drugi načini.

Posamezni indikatorji se uporabljajo za preverjanje več ciljev. Take indikatorje lahko imenujemo »močne«, saj je z enim indikatorjem mogoče kontrolirati več ciljev. Z vidika optimizacije monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov je tudi smiselno pridobivati tiste indikatorje, ki lahko hkrati pokrivajo več ciljev; preglednica 4.

Preglednica 3: Indikatorji po PVG/PSDPVG, DPGV/PSDPVG in drugi

Indikatorji		
PVG/PSDPVG	DPVG/PSDPVG	Ni mogoče pridobiti*
6	37	87
od tega: – 2 pri 3 različnih ciljeh	od tega: – 5 pri 3 različnih ciljeh – 6 pri 2 različnih ciljeh	od tega: – 1 pri 4 različnih ciljeh – 2 pri 3 različnih ciljeh – 2 pri 2 različnih ciljeh

*podatka metodološko ali vsebinsko ni mogoče pridobiti z monitoringom

Preglednica 4: Pogostost pojavljanja istih indikatorjev pri več ciljih

Indikator, ki se pojavi pri dveh ciljih in več	PVG/ PSDPVG	DPVG/ PSDPVG	Ni mogoče pridobiti*
Število tečajev in predavanj za lastnike gozdov			4
Število udeležencev na javnih obravnavah GGN			3
Število medijskih prispevkov za lastnike gozdov			3
Prirastek		3	
Površina zavarovanih gozdov		3	
Površina gozdov v varovanih območjih		3	
Površina gozdov		3	
Lesna zaloga		3	
Drevesna sestava	3		
Delež osutosti krošenj	3		
Število popularizacijskih dejavnosti za javnost			2
Struktura gozdov po stopnjah ohranjenosti		2	
Struktura gozdov po ohranjenosti		2	
Površina poškodovanih gozdov – glede na vzroke poškodb in gozdnih tipih (tudi poškodovanost gozdnega mladja zaradi rastlinojede divjadi)		2	
Površina mirnih con		2	
Površina gozdov v ekološko pomembnih območjih		2	
Krajinski vzorec			2
Količina odmrlega lesa		2	
Skupaj	6	27	14

* podatka metodološko ali vsebinsko ni mogoče pridobiti z monitoringom

Preglednica prikazuje, da bi z dopolnjenim sistemom PVG/PSDPVG lahko zasledovali in preverjali stanje bistveno več indikatorjev, kot jih lahko sedaj.

6. PROBLEMATIKA KONTINUITETE SPREMLJANJA STANJA GOZDOV V SLOVENIJI IN EU

Prekinitev programa EU Forest Focus 2003–2006 leta 2006 je povzročila težave stalnosti slovenskemu in evropskemu monitoringu gozdov in gozdnih ekosistemov, hkrati pa pomeni opozorilo tistim, ki ga izvajajo. Kot prvo: prekinitev programa in s tem financiranja lahko pomeni, da v Evropi z gozdovi ni težav in da javnost in politiki ne vidijo potrebe po nadaljevanju spremljanja stanja gozdov. Kot drugo pa lahko trdimo, da se je v zadnjem desetletju zmanjšalo zanimanje za gozdove. Poleg tega se odgovorni za izvajanje in usmerjanje spremljanje

stanja gozdov v EU niso ustrezno odzvali trenutnemu stanju duha v Evropi in doma. V preteklosti so se rezultati spremljanja stanja gozdov v Evropi navezovali predvsem na CLTRAP (1979) in so povezani z onesnaževanjem okolja, manj pa na sodobne problematike ekstremnih vremenskih pojavov (npr. suše, poplave, ujme ...), spremljanje biotske raznovrstnosti, probleme degradacije tal, izvrševanje obveznosti Kjotskega protokola in drugih aktualnih okoljskih problemov. Poleg tega so bili rezultati slabše predstavljeni strokovni in laični javnosti, kakovostni podatki – rezultati številnih meritev spremljanja stanja gozdov – pa niso našli poti do stroke in politike. Navkljub dejstvu, da gre za mednarodno najboljše sistematično in usklajeno spremljanje stanja gozdov na svetu in da bi z manjšimi prilagoditvami in dopolnitvami lahko z njegovim izvajanjem pridobili številne podatke za zadostitev poročanj (na ravni držav!) za vse vrste mednarodnih konvencij, protoko-

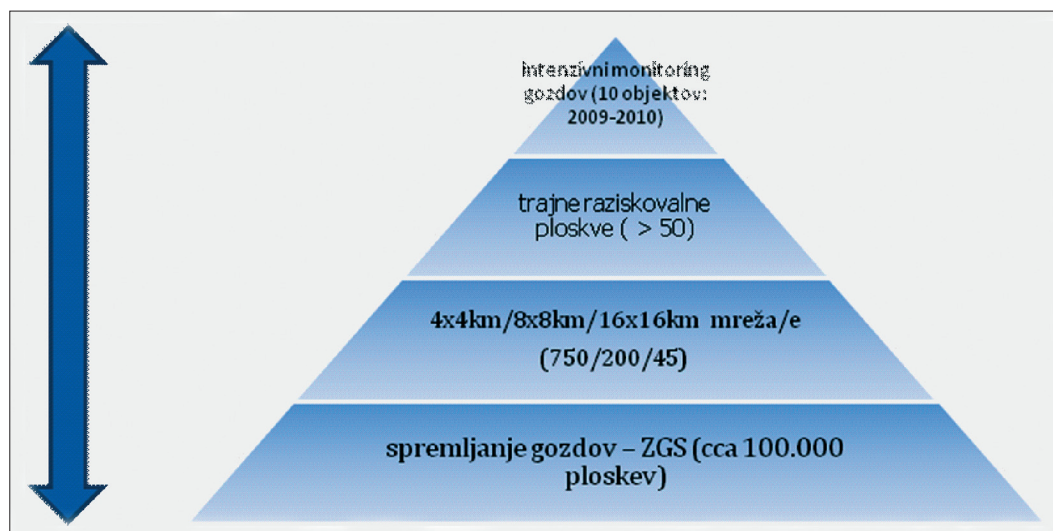
lov in dogovorov, na ravni EU in predvsem na Generalnem direktoratu Evropske komisije za okolje, jedrsko varnosti in civilno zaščito, ne razmišljajo pozitivno, pač v smeri ukinitvi sistema, ki ima dobro infrastrukturo, in sistema, v katerega vzpostavitev so posamezne države in EU namenile milijone evrov.

Navezovanje izključno na politiko EU glede spremljanja stanja gozdov je lahko dvorezno, saj je relativen pomen gozda za posamezne članice povsem različen. Nekatere dežele so svoje gozdove uničile (Irska, Škotska, sredozemske dežele) ali jih imajo po naravi zelo malo (Nizozemska). Slovenija je z izjemno gozdnatostjo 63 % in ohranjenostjo v specifičnem položaju. Obstoj zdravih gozdov je v nacionalnem ekološkem, ekonomskem in socialnem interesu Slovenije. Gozd je še vedno izrazita »zgodba o uspehu«; 70 % obširnih slovenskih gozdov je v režimu NATURA 2000 (največ v Evropi!). Specifična bilanca gozdnega ogljika (sekvestracija) na enoto državne površine je pribl. $150 \text{ g m}^{-2}\text{a}^{-1}$ (največ v Evropi, Finska $20 \text{ g m}^{-2}\text{a}^{-1}$). Razmerje med sekvestriranim ogljikom v dendromasi in tleh ter letno emisijo znaša v Sloveniji 35 : 1 (največ v Evropi, Nemčija 10 : 1). Letna akumulacija CO_2 v slovenskem gozdu je vsaj 30 % letne emisije CO_2 v Sloveniji!

7 KAKO NAPREJ?

Glede na strateško pomembnost gozdov v Sloveniji je pridobivanje kakovostnih informacij o stanju gozdov potrebno za oblikovanje nacionalne politike na področju gozdarstva. S tem ne mislimo le na okoljski monitoring, ki je sestavni del sistema, temveč tudi vse tiste informacije, ki so temelj odločitvam pri gospodarjenju z gozdovi. Obstoječe sisteme in podsisteme velja ohraniti in razvijati tako, da postanejo komplementarni in da z najmanjšimi mogočimi vložki pridobimo nujno potrebne informacije in s tem oblikujemo informacijski podatkovni sistem za gozdarstvo.

Predlog GIS je, da so spremembe PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00) v letu 2009 smiselne in da se iz sedaj veljavne variante črtajo aktivnosti, ki se niso izvajale; pustili pa bi vse tiste, ki potekajo v okviru mednarodnega projekta FutMon Life+, kot sledi iz EU DG ENV (2009), in ob nacionalnem sofinanciranju MKGP ter MOP, in sicer vsaj še do konca naslednjega leta (31. december 2010). Naloga naloge FutMon Life+ je prenovitev spremljanja stanja gozdov v EU oz. njenih članicah; temeljne projektne naloge izhajajo iz Akcijskega načrta EU za gozdove (2006) in drugih vsebin ter poročevalskih obveznosti tako EU kot držav članic, npr.: CLRTAP (1979), MCPFE (2003a),

Slika 2: Piramida različnih ravni spremljanja stanja gozdov v Sloveniji, ki služijo različnim vsebinam in namenom; puščica kaže na poskus prenašanja t.i. vzorcev obnašanja gozdnih ekosistemov, ki se jih zazna na ploskvah IM na raven velikoprostorskih mrež (upscaling/downscaling).

UNFCCC (1992) in Kjota (1998), CBD (1992) ter FAO/GFRA (2000, 2006).

Dva izmed temeljnih ciljev projektne naloge FutMon Life+ sta:

1. povezovanje mreže nacionalnih gozdnih inventur (NFI) in spremljanje stanja gozdov na nacionalnih mrežah (16 x 16, 8 x 8, 4 x 4 km);
2. preverjanje in uvajanje novih indikatorjev stanja gozdov na ploskvah intenzivnega monitoringa gozdov (IM) in iskanje optimalnih objektov IM (t. i. »core« – ključnih ploskev) in s tem zmanjševanje njihovega števila. Novi indikatorji bi lahko bili: vitalnost drevja, suša, kritična obremenitev ...

Zdaj potekajo priprave na prijavo nove projektne naloge v okviru razpisa LIFE+ (2011–2013; zaključek razpisa 15. september 2009), ki bi bila logično nadaljevanje naloge FutMon in prizadevanj v EU v smeri kontinuitete spremljanja stanja gozdov, racionalizacije (povezovanje NFI in spremljanja stanja in poškodovanosti gozdov), povezovanje podatkovnih baz za NFI na ravni EU, **vendar na novih in prenovljenih temeljih**; glede na analize monitoringa gozdov v preteklosti, glede na potrebe gozdarske in drugih (npr. okoljske, trajnostnega razvoja ...) politik/e in javnosti naj bi bila nova naloga usmerjena implementaciji spremljanja novih indikatorjev/kazalnikov na omejenem številu trajnih raziskovalnih ploskev (IM) ter nadaljevanju povezovanja NFI in spremljanja stanja gozdov. Velika pozornost bo namenjena vrednotenju rezultatov monitoringa in prenosu izsledkov porabnikom znanja, cilji pa se navezujejo predvsem na indikatorje MCPFE (2002).

8 POVZETEK

V prispevku je predstavljen monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov (MGGE), ki poteka v skladu s Pravilnikom o varstvu gozdov – PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00, dopolnila Ur. l. RS, št. 56-2361/06). Velikoprostorski monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov poteka na sistematični vzorčni mreži 4 x 4 km (800 gozdov), ki pokriva vse slovenske

gozdove. Na gozdih se opravlja periodična snemanja na 5 do 10 let. Na 45 gozdnih redkejšje vzorčne 16 x 16-km mreže se opravlja vsakoletna snemanja. Za namene različnih snemanj je mogoče uporabiti vzorčno mrežo z različno gostoto, npr. 8 x 8 km, 4 x 8 km. Na desetih izbranih ploskvah intenzivnega monitoringa gozdov pa od leta 2004 poteka spremljanje procesov v gozdnih sestojih; v obdobju 2004–2006 kot aktivnost programa Forest Focus, v obdobju 2007–2008 kot naloga JGS Intenzivni monitoring gozdov, v obdobju 2009–2010 pa kot ena izmed aktivnosti naloge FutMon Life+.

Monitoring gozdov in gozdnih ekosistemov je zasnovan tako, da omogoča mnogonamensko rabo in pridobivanje podatkov o različnih tematskih vsebinah. Rezultati monitoringa so lahko podlaga spremljanja okoljskih vplivov na gozd, spremljanje trendov osutosti in poškodovanosti drevja, spremljanje vnosa onesnažil v gozd, in sicer z bioindikacijsko metodo z epifitskimi lišaji in neposredno z meritvami sestojnih padavin, spremljanje posledic gospodarjenja z gozdovi, stanja gozdne vegetacije v povezavi z različnimi okoljskimi dejavniki, spremljanje preskrbe drevja z mineralnimi hranili, stanja gozdnih tal, biodiverzitete gozdnih ekosistemov, funkcij gozdov.

Sistem monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov v Sloveniji je osnovan na usklajeni mednarodni metodologiji in je v posameznih aktivnostih/delih prilagojen slovenskim razmeram (PVG (Ur. l. RS, št. 92-3942/00, dopolnila Ur. l. RS, št. 56-2361/06), COST E43 (2004), ICP Forest (1984), Forest Focus (2003), FutMon Life+ (2009), MCPFE (2003a), CLRTAP (1979), Akcijski načrt EU za gozdove (2006), Kjotski protokol (1998) in IPCC GPG (2003)). Podatki s prve ravni podajo stanje, prostorsko informacijo ter trende glede stanja gozdov, na drugi ravni pa za procese, ki potekajo v posameznih sestojih. Podatki monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov so v rabi kot izhodiščni podatki za pripravo nacionalnih poročil za področje gozdarstva: FAO/GFRA (2000, 2006), UNFCCC (1992), Kjotski protokol (1998), poročila o stanju gozdov – ICP Forest (1984) in številni EU vprašalniki.

V luči potreb indikatorjev ciljev ReNGP (Ur. l. RS, št. 111-5510/07) je predstavljena analiza sedanjega sistema monitoringa gozdov in gozdnih ekosistemov ter podatkov, ki jih le-ta že sedaj zagotavlja oziroma bi jih lahko z dopolnitvami. Za konec je predstavljen tudi bodoči sistem spremljanja gozdov in gozdnih ekosistemov (stanje, spremembe).

9 VIRI:

- Akcijski načrt EU za gozdove 2006. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o Akcijskem načrtu EU za gozdove. Komisija evropskih skupnosti, Bruselj, 15. 6. 2006, COM(2006) 302 konč. {SEC(2006) 748}
- CBD 1992. Konvencija o biotski raznovrstnosti. <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-un-en.pdf> (4. 8. 2009)
- CLRTAP 1979. Konvencija o daljinskem onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja. Ženeva, UN/ECE. <http://www.unece.org/env/lrtap/full%20text/1979.CLRTAP.e.pdf> (4. 8. 2009)
- COST E43 2004. <http://www.metla.fi/eu/cost/e43/> (4. 8. 2009)
- EU DG ENV 2009. Evropska komisija Generalni Direktorat za Okolje, jedrsko varnosti in civilno zaščito. http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm (4. 8. 2009)
- FAO/GFRA 2000. Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia, Japan and New Zealand (industrialized temperate/boreal countries). UNECE/FAO Contribution to the Global Forest Resources Assessment 2000. Main Report. Geneva Timber and Forest study papers, No. 17. United Nations, New York and Geneva, 445 p. <http://www.unece.org/trade/timber/fra/welcome.htm>. (4. 6. 2009)
- FAO/GFRA 2006. Global Forest Resources Assessment 2005. Progress towards sustainable forest management. FAO Forestry Paper 147. FAO, Rome, 320 p. <http://www.fao.org/docrep/007/ae156e/ae156e00.htm> (10. 9. 2008)
- Forest Focus 2003. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28125_en.htm (4. 8. 2009)
- FutMon Life+ 2009. <http://futmon.org/> (4. 8. 2009)
- ICP Forest 1984. <http://www.icp-forests.org/> (4. 8. 2009)
- IPCC 2003. Good Practice Guidance for Land Use, Land-Use Change and Forestry. Institute for Global Environmental Strategies. http://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/gpplulucf/gpplulucf_contents.htm (4. 8. 2009).
- Kjotski protokol 1998. Kyoto protocol to the United Nations framework convention on climate change.- Geneva, United Nations Office at Geneva, 24 s. http://maindb.unfccc.int/library/view_pdf.pl?url=http://unfccc.int/resource/docs/cop3/107a01.pdf (4.8.2009)
- Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju 1992. <http://www.un.org/documents/ga/conf/151/aconf15126-3annex3.htm> (4. 8. 2009)
- Kovač M., Batič F., Japelj A., Kušar G., Polanšek B., Skudnik M., Krma P., Fajon Š., Kastelec D. 2007. Popis poškodovanosti gozdov in gozdnih ekosistemov: priročnik za terensko snemanje podatkov. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, 73 s.
- Kovač, M., Mavsar R., Hočvar M., Simončič P., Batič F. 2000. Popis poškodovanosti gozdov in gozdnih ekosistemov: priročnik za terensko snemanje podatkov. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, 74 s.
- MCPFE 1990. European Network of Permanent Sample Plots for Monitoring of Forest Ecosystems. http://www.mcpfe.org/system/files/u1/strasbourg_resolution_s1.pdf (4. 8. 2009)
- MCPFE 1993. General Guidelines for the Sustainable Management of Forests in Europe. http://www.mcpfe.org/system/files/u1/helsinki_resolution_h1.pdf (4. 8. 2009)
- MCPFE 1998. Pan-European Criteria, Indicators and Operational Level Guidelines for Sustainable Forest Management. http://www.mcpfe.org/system/files/u1/lisbon_resolution_l2.pdf (4. 8. 2009)
- MCPFE 2002. Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management as adopted by the MCPFE Expert Level Meeting 7–8 October, Vienna, Austria. 2002. MCPFE Expert Level Meeting, Vienna, 7–8 Oct. 2002. Vienna, Liaison Unit Vienna, 5 s.
- MCPFE 2003a. State of Europe's Forests 2003. The MCPFE Report on Sustainable Forest Management in Europe. 4th Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, Vienna, 28–30 April 2003. Vienna, Liaison Unit Vienna, 126 p.
- MCPFE 2003b. Strengthen Synergies For Sustainable Forest Management in Europe Through Cross-Sectoral Co-Operation and National Forest Programmes. http://www.mcpfe.org/system/files/u1/vienna_resolution_v1.pdf (4. 8. 2009)
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o varstvu gozdov. Ur. l. RS, št. 56-2361/06.
- Pravilnik o varstvu gozdov. Ur. l. RS, št. 92-3942/00.

- Regulation (EC) No 2152/2003 of the European Parliament and of the Council of 17 November 2003 Concerning monitoring of forests and environmental interactions in the Community (Forest Focus)
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (ReNPVO). Ur. l. RS, št. 2-3/06.
- Resolucija Sveta št. 1999/C 56/01 z dne 15. decembra 1998 o evropski gozdarski strategiji (UL C 56/1999, str. 1).
- Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP). Ur. l. RS, št. 111-5510/07.
- UN/ECE 1986. Council Regulation EEC/3528/86 17 November 1986 on the protection of the Community's forests against atmospheric pollution, OJ L 326 21/11/86, 2 p.
- UN/ECE 1992. Council Regulation EEC/2158/92 23 July 1992 on protection of the Community's forests against fire, OJ L 217 31/7/92, 5. p
- UNFCCC 1992. United Nations Framework Convention on Climate Change. New York, UN, 24 s.<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (10. 9. 2008)
- Urbančič, M., Kobal, M., Simončič, P. 2007. Navodila za vzorčenje tal na 4 x 4-kilometrski mreži velikoprostorskega popisa poškodovanosti gozdov in gozdnih ekosistemov v letu 2007. Gozdarski institut Slovenije, Ljubljana 22 p.
- Zakon o gozdovih z dopolnitvami. Ur. l. RS, št. 30/1993, 13/1998, 56/1999, 67/2002, 110/2002, 112/2006, 115/2006, 110/2007.

Pogled ZGS na nadaljnji razvoj javne gozdarske službe

Slovenian Forestry Service's Look at the Further Development of the Public Forestry Service

Jošt JAKŠA*, Živan VESELIČ**

Izvleček:

Jakša, J., Veselič, Ž.: Pogled ZGS na nadaljnji razvoj javne gozdarske službe. Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini s izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Članek obravnava pomen oblikovanja enotne javne gozdarske službe za usmerjanje gospodarjenja z gozdovi in razvoj gozdarske stroke v Sloveniji. Opisuje doslej opravljeno delo Zavoda za gozdove Slovenije in nakazuje njegov nadaljnji razvoj z navedbo ciljev in usmeritev iz Nacionalnega gozdnega programa in navedbo usmeritev iz internega razvojnega dokumenta – Strategije razvoja ZGS.

Ključne besede: javna gozdarska služba, Zavod za gozdove Slovenije, gozdarstvo, Slovenija.

Abstract:

Jakša, J., Veselič, Ž.: Slovenian Forestry Service's Look at the Further Development of the Public Forestry Service. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article talks about the significance of forming an integrative public forestry service for directing the forest management and forestry profession development in Slovenia. It describes the already realized work of the Slovenian Forestry Service and, by alleging the objectives and orientations from the National Forest Program and orientations from the internal developmental document – Development Strategy of the SFS, indicates its further development.

Key words: public forestry service, Slovenian Forestry Service, forestry, Slovenia

Ustanovitev ZGS je bila pomembno dejanje za zagotovitev strokovnega dela z gozdovi in za ohranitev gozdarske stroke v Sloveniji nasploh.

Maja 2009 je minilo 15 let od začetka delovanja Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS), ki nadaljuje s strokovnim usmerjanjem gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji. Strokovno delo z gozdovi ima v Sloveniji že dolgo tradicijo, v približno takšni obliki kot ga gojimo danes, torej kot trajnostno, večnamensko, načrtno in sonaravno delo z vsemi gozdovi, ne glede na lastništvo, pa smo ga v Sloveniji začeli po drugi svetovni vojni po zaslugi uglednih gozdarskih strokovnjakov, kot so bili dr. Dušan Mlinšek, dr. Rudolf Pipan in številni drugi.

Začetek devetdesetih let prejšnjega stoletja, pred dobrimi petnajstimi leti torej, je bilo za slovensko gozdarstvo nedvomno spet eno od prelomnih obdobj, ki pa se je na koncu izteklo kot prelomno le v pogledu organizacije gozdarstva in njegovega financiranja, kar sta pomembni značilnosti vsakega gozdarstva. Na srečo pa se niti v omenjenem času

niti v obdobju, ki je sledilo, niso zgodile prelomne spremembe na področju temeljnih ciljev in usmeritev slovenske gozdarske stroke. Zakon o gozdovih iz leta 1993, z manjšimi dopolnili v naslednjih letih, ter oba nacionalna gozdna programa (iz let 1996 in 2007) zagotavljajo kontinuiteto strokovnega dela z vsemi slovenskimi gozdovi. Za slovensko gozdarsko stroko in kontinuiteto strokovnega dela s slovenskimi gozdovi je bila nedvomno izjemno pomembna določba omenjenega zakona, da se ustanovi ZGS kot enotna javna gozdarska služba za vse gozdove v Sloveniji.

Včasih, ko je slišati kritiko kakšne malenkosti v delu ZGS, pozabljamo na pomen ustanovitve enotne javne gozdarske službe za gozdarsko stroko pri nas in na prednosti enotnega obravnavanja vseh gozdov.

* J. J., univ. dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana.

** mag. Ž. V., univ. dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana.

Ustanovitev ZGS je pomenila zagotovitev dobro organizirane javne gozdarske službe, ki zagotavlja ne le učinkovito terensko delo, ampak tudi izvedbo zahtevnejših razvojnih nalog za potrebe razvoja javne gozdarske službe pa tudi za širše potrebe države. Prednosti takšne enotne javne gozdarske službe so se pokazale kmalu. ZGS je v kratkem času do visoke ravni razvil prostorsko informatiko in izpopolnil gozdarski informacijski sistem, ki ni v korist le gozdarjem, ampak tudi mnogim institucijam zunaj gozdarstva, ki potrebujejo zanesljive podatke o gozdu in gozdnem prostoru. Nekatere strokovne naloge, ki jih je ZGS na ravni celotne Slovenije izvedel v sorazmerno kratkem času, v preteklosti gozdarstvu ni uspelo izvesti v znatno daljšem obdobju. ZGS je bil uspešen tudi pri izvedbi vseh novih nalog, povezanih z zagotavljanjem finančne pomoči države lastnikom gozdov.

Z ustanovitvijo ZGS je gozdarstvo prvič dobilo pristojnosti na področju usmerjanja dela z divjadjo, s čimer je zagotovljeno celovito usmerjanje razvoja gozdnega ekosistema, in večje pristojnosti na področju urejanja prostora.

Učinkovitost enotne javne gozdarske službe se kaže tudi v tem, da so z novimi predpisi Zavodu zaupane vedno nove javne naloge. ZGS je izvedel številne mednarodne projekte (vodil je tri in sodeloval pri dvaindvajsetih mednarodnih projektih) in je bil s podatki o gozdovih in strokovnim znanjem v pomoč državi pri številnih razvojnih projektih (Natura 2000, sistem GERK-ov, kataster čebelarje paše in čebelarji pašni redi, pravkar zaupana naloga presoje občinskih prostorskih načrtov z vidika umestnosti sprememb rabe kmetijskih zemljišč).

ZGS je izdal desetine strokovnih knjig in knjižic, več filmov o gozdovih in več kot sto različnih zloženik. Gradivo je v prvi vrsti namenjeno lastnikom gozdov kot strokovna pomoč pri gospodarjenju z gozdovi in delu v gozdovih ter širši javnosti.

V sestavo ZGS so bila že ob ustanovitvi vključena štiri gojitvena lovišča, kot so se imenovala tedaj, z Zakonom o divjadi in lovstvu pa se je po letu 2004 Zavodu priključilo še šest lovišč s posebnim namenom. Prizadevno strokovno delo v loviščih s posebnim namenom v sestavi ZGS je dobilo najlepšo potrditev s prejemom diplome

Edmond Blanc, ki jo je Zavodu za leto 2008 podelil Mednarodni svet za lovstvo in ohranitev divjadi (CIC), priznanje pa smo prejeli pred nedavnim v Parizu. Omenjeno diplomu podeljuje organizacija CIC najbolj urejenim loviščem oziroma loviščem s posebno odmevnimi projekti na področju upravljanja z divjadjo in njenim življenjskim okoljem.

V preteklosti se je ZGS že uspešno vključil tudi v gospodarjenje z državnimi gozdovi. Sodelovanje ZGS pri izvajanju strokovnih nalog v državnih gozdovih je z državnega vidika koristno in racionalno.

Opravljen delo ZGS v času od njegove ustanovitve smo na kratko opisali v priložnostni knjižici ob 15-letnici delovanja ZGS. Analiza minulega dela je pomembna, saj lahko le na tej podlagi in ob vsestranskem poznavanju trenutnih okoliščin načrtujemo svoj razvoj in delo v prihodnje.

NADALJNI RAZVOJ ZGS JE SKRBN O NAČRTOVAN.

ZGS je za slovensko gozdarstvo preveč pomemben, da bi njegov nadaljnji razvoj prepustili naključju. Naloge ZGS so določene z Zakonom o gozdovih in v še nekaj drugih zakonih in številnih podzakonskih aktih, njegov razvoj pa je v temeljnih vsebinah določen z Nacionalnim gozdnim programom in podrobneje s Strategijo razvoja ZGS, ki smo jo pred leti izdelali v ZGS.

V Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu, ki jo je sprejel Državni zbor RS novembra 2007, so v poglavju 9, Javna gozdarska služba, navedeni cilj in usmeritve za javno gozdarsko službo.

Cilj:

Gozdarska služba – enotna za vse gozdove, kadrovska zadostna, dobro organizirana, strokovno kompetentna, javna, ki gozd obravnava celovito, vključno z živalskim svetom, ter s pravnimi in ekonomskimi mehanizmi ter svetovanjem – učinkovito in smotrno usmerja razvoj gozdov.

Usmeritve:

1. Ohraniti ustrezno kadrovske zasedenosti javne gozdarske službe, tudi s strokovnjaki strok s

- sosednjih področij, ter njeno stabilno financiranje.
2. Delo in organiziranost javne gozdarske službe prilagajati aktualnim potrebam gozda, lastnikom gozdov in javnosti ter smotrni izvedbi nalog.
 3. Intenzivirati svetovanje vseh oblik in vzpostaviti učinkovito sodelovanje z drugimi svetovalnimi službami za kmetije ter z organizacijami lastnikov gozdov.
 4. Zagotavljati stalno izobraževanje celotne kadrovske strukture.

Strategija razvoja ZGS med drugim določa glavne razvojne usmeritve po dejavnostih in temeljne ukrepe za uresničevanje Strategije.

Razvojne usmeritve po dejavnostih so za področje javne gozdarske službe navedene v treh vsebinskih sklopih, samo omenjamo pa tudi preostala dva, ki zadevata razvoj lovišč s posebnim namenom in drugih storitveno-gospodarskih dejavnosti:

1. Optimizirano izvajanje nalog javne gozdarske službe.
2. Krepitev oziroma širitev obsega obstoječih nalog javne gozdarske službe, zlasti:
 - a. svetovanja na področju pridobivanja, prodaje in rabe lesa s ciljem razvoja celovitega koncepta svetovanja lastnikom gozdov,
 - b. spodbujanja povezovanja lastnikov gozdov,
 - c. preventivne vloge javne gozdarske službe pri varstvu gozdov,
 - d. dela z javnostjo ter promocija gozda in gozdarstva.
3. Uvajanje novih nalog javne gozdarske službe, zlasti:
 - a. na področju divjadi in lovstva,
 - b. naravovarstvenega nadzora in upravljanja zavarovanih območij,
 - c. pri razvoju podeželja,
 - d. aktivnosti v sistemu zaščite in reševanja, zlasti glede gašenja požarov v naravi,
 - e. vključevanje v izobraževanje v osnovnih in srednje šolskih programih.
4. Optimizacija upravljanja lovišč s posebnim namenom.

5. Širitev obstoječih in uvajanje novih storitveno-gospodarskih dejavnosti.

V osnovi je v prihodnje predvideno izpopolnjevanje delovanja ZGS na vseh področjih, s posebnim poudarkom na obvladovanju sodobnih tehnologij, še posebno informatike, in uvajanju tehnoloških novosti pri gospodarjenju z gozdovi. Z analizo delovnih procesov v okviru izpopolnitve organizacije in sistemizacije ZGS pa bomo zagotovili optimalno izrabo kadrovskih in drugih potencialov.

Če se pogledimo v posamezna strokovna področja delovanja ZGS na področju javne gozdarske službe, ugotovimo naslednje naloge, ki jim bomo v prihodnje namenili posebno pozornost:

gozdnogospodarsko načrtovanje

- učinkovitemu informacijskemu povezovanju gozdnogojitvenega in gozdnogospodarskega načrtovanja in s tem racionaliziranju pridobivanja podatkov o gozdovih,
- okrepitvi sodelovanja z občinami pri pripravi prostorskih planskih aktov;

gojenje gozdov

- nadaljevanju sonaravnega gojenja gozdov ob upoštevanju podnebnih sprememb,
- ohranitvi in izboljšanju kakovostne izvedbe gojitvenih del,
- intenzivnejšemu redčenju mlajših sestojev – zaradi nege sestojev in izkoriščanja lesa;

varstvo gozdov

- poročevalsko, prognostično-diagnostični službi, ker se zaradi podnebnih sprememb povečuje nevarnost biotskih in abiotskih poškodb gozdov, večanje mednarodne trgovine pa povečuje nevarnost vnosa novih škodljivih organizmov;
- varstvu pred požari, saj podnebne spremembe povečujejo nevarnost požarov v naravnem okolju; predvidena je okrepitev opazovalne službe za varstvo pred požari v naravnem okolju na območjih z veliko stopnjo požarne ogroženosti gozdov in izdelava ter obnavljanje atlasa protipožarnih objektov za najbolj ogrožena območja;

gozdna tehnika

- strokovni pomoči lastnikom gozdov pri uresničevanju programov razvoja podeželja,
- izpopolnitvi informacijskega sistema o gozdnih prometnicah in njegovi uporabi pri usmerjanju njihove rabe in vzdrževanja,
- spremljanju in usmerjanju uvajanja sodobnih tehnologij,
- delovanju na področju učinkovite rabe lesa za energij;

gozdne živali in lovstvo

- nadaljevanju prizadevanj za ohranitev in izboljšanje življenjskega okolja gozdnih živali,
- nadaljevanju usklajevanja populacij rastlinojede divjadi z zmožnostmi okolja,
- sodelovanju z lovskimi organizacijami pri izdelavi in uresničevanju lovsko upravljavskih načrtov;

stiki z lastniki gozdov in javnostjo

- izobraževanju zaposlenih v ZGS za uspešno komuniciranje z lastniki gozdov,
- sodelovanju z lokalnimi akcijskimi skupinami pri razvoju podeželja,
- nadaljnjemu razvoju spletne strani ZGS;

informatika

- vključitvi še preostalih revirnih pisarn ZGS v enotno računalniško omrežje HKOM,
- povečanju števila računalnikov v ZGS, da bo vsak strokovni delavec imel svoj računalnik s potrebno programsko opremo, ki bo ustrezno posodobljena,
- pridobivanju novih znanj s področja informatike, zlasti na področju razvoja računalniških rešitev in učinkovite uporabe računalniških rešitev,
- razvoju računalniških rešitev v objektno orientiranem programirnem jeziku,
- razvoju spletnih računalniških rešitev, da bi informacijske storitve lahko ponudili tudi lastnikom gozdov in drugi javnosti.

Želimo, da bi bilo v Sloveniji dovolj razumevanja za nadaljnje trajnostno in sonaravno strokovno delo z gozdovi in da bodo zagotovljena potrebna finančna sredstva za nemoteno delovanje ZGS.

Gozdarske gospodarske družbe v luči uresničevanja Resolucije o Nacionalnem gozdnem programu

Forestry Businesses in View of Realizing the Resolution on National Forest Program

Jože STERLE*

Izvleček:

Sterle, J.: Gozdarske gospodarske družbe v luči uresničevanja Resolucije o Nacionalnem gozdnem programu. Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit 4. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Prispevek prikazuje nastanek sedanjih gozdarskih gospodarskih družb, njihovo mesto v nacionalnem gozdnem programu in pomen gozdno-lesnega sektorja v Sloveniji skozi projekt Gozd in les za trajnostni razvoj Slovenije.

Ključne besede: gozdarska gospodarska družba, gozdno-lesni sektor, resolucija o nacionalnem gozdnem programu, Slovenija.

Abstract:

Sterle, J.: Forestry Businesses in View of Realizing the Resolution on National Forest Program. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 4. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article presents the formation of the present forestry businesses, their place in the national forest program and the significance of the forest and woodwork sector in Slovenia as seen through the project Forest and Wood for Sustainable Development of Slovenia.

Key words: forestry business, forest and woodwork sector, Resolution on National Forest Program, Slovenia

1 UVOD

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu je že druga te vrste, ki je nastala na temelju Zakona o gozdovih iz leta 1993. V pripravi dokumenta je sodelovalo veliko ljudi iz različnih inštitucij in panog. Program razvoja gozdov iz leta 1996 je bil razmeroma slabo realiziran. Težave so bile zaradi zasebnih gozdov, kjer je bila nizka realizacija etata, še nižja pa realizacija gojitvenih del. Tudi izgradnja gozdnih cest in vlak je bila pičila. Kljub temu se razprava vedno in ponovno vrti le okrog državnih gozdov, kjer pa so gozdnogospodarski načrti realizirani skoraj 100 %.

Postavlja se tudi vprašanje učinkov našega, razmeroma kompleksnega gozdnogospodarskega načrtovanja v zasebnem sektorju. Ali je sploh mogoče doseči gozdnogojitvene in gozdnogospodarske cilje ob tako nizki realizaciji etatov in gojitvenih del. V tem primeru je najbrž načrtovanje samo sebi namen.

Tudi novi nacionalni program razvoja gozdov je po številu strani kar zajeten. Vendar pa je razme-

roma malo prostora namenjenega gospodarskim vidikom gospodarjenja z gozdovi. Iz vsebinskega vidika to poglavje daje vrsto statističnih podatkov in nekaj dejstev, ki jih vsi poznano že vrsto let, ni pa nakazanih nekih realnih smernic, kako rešiti ključne probleme proizvodnega gozdarstva.

V programu tudi ni poudarjena velika soodvisnost gozdno-lesnega sektorja. Gospodarska kriza je zelo prizadela lesnopredelovalna podjetja, ki se zapirajo kar po vrsti. Če ne bomo imeli svoje lesne predelave, bo dodana vrednost našemu lesu še manjša, lesni trg pa bodo obvladovali trgovci iz sosednji razvitejših držav, kot sta Italija in Avstrija. Kakšna bo takrat cena lesa, lahko le ugibamo.

Zaradi krize gozdno-lesnega sektorja, Gospodarska zbornica Slovenije skupaj z združenjem za gozdarstvo in lesarstvo pripravlja projekt Gozd in les za trajnostni razvoj Slovenije, za kar je že dobila pozitivne odzive nekaterih ministrstev in predsednika vlade.

* Jože Sterle univ. dipl. inž. gozd., Direktor Združenja za gozdarstvo pri GZS

2 NASTANEK IN RAZVOJ GOZDARSKIH GOSPODARSKIH DRUŽB

Gospodarske družbe v sedanji obliki so nastale na temelju novega Zakona o gozdovih iz leta 1993, ki je tedanja gozdna gospodarstva razdelil na gospodarske družbe in na Zavod za gozdove. Podjetja so se preoblikovala glede na Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij in se privatizirala po shemi, ki je bila določena v zakonu. Gozdarska podjetja so sprožila ustavni spor na 5. člen omenjenega zakona, ki določa, da je treba iz procesa lastninjenja izločiti gozdove in kmetijska zemljišča. Ustavno sodišče jim je pritrdilo, zakonodajalec pa jim je glede na te odločbe podelil 20-letno koncesijo za gospodarjenje v državnih gozdovih (novela zakona o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS iz leta 1996).

Podelitev koncesije je razburila in razdelila tedanjo politiko, razprave o upravičenosti take odločitve se še niso polegale.

Odtlej je bila razvojna pot gozdarskih družb različna. Nekatere so obdržale zgolj gozdarsko dejavnost, druge pa imajo iz preostalih dejavnosti več prihodka. Nastala je tudi določena koncentracija kapitala, pa tudi prevzemi manjših družb s strani večjih.

Na trgu so se oblikovala tudi mnoga manjša gozdarska podjetja, ki pa nimajo pomembnega tržnega deleža in večinoma opravljajo storitve v zasebnih in državnih gozdovih.

3 USODNA POVEZANOST GOZDNO-LESNEGA SEKTORJA

Še v nekdanji skupni državi je bilo področje lesarstva in gozdarstva ločeno. Tako so se gozdarska podjetja ukvarjala izključno z gozdarstvom, lesna industrija pa s predelavo. Že tedaj pa so bila trenja glede cen lesa, tako da je včasih vmes posegla politika.

V takratnem kapitalističnem svetu so se med obema panogama vzpostavljale horizontalne in tudi vertikalne kapitalske povezave. Če vzamemo za primer Finsko, kot eno najbolj gozdnatih dežel, je gozdno-lesni sektor skupaj s celulozno industrijo eden najmočnejših sektorjev v državi. Nedavno

tega so Finci precej lesa posekali v Rusiji in evropsko tržišče zasipali z žaganim lesom. Njihova tehnologija je vrhunska na področju gozdarstva pa tudi mehanske in kemične predelave lesa. V povprečju vsakih pet let zamenjajo tehnologijo in zastarelo opremo prodajo naprej.

Kapitalske povezave se kažejo v tem, da so lastniki gozdov tudi delničarji v žagarski in vsej lesnopredelovalni industriji, seveda pa so povezave še veliko kompleksnejše. Bistvo povezav je v tem, da vsi – od tistih, ki les posekajo, do predelovalcev – zasledujejo isti cilj, to pa je racionalnost in dobičkonosnost.

V nekdanji Jugoslaviji je gozdno-lesni sektor zaposloval več kot 40.000 delavcev in imel 25 % delež v izvozu. V tranziciji se je delež zaposlenih zmanjšal na polovico in sektor žal še vedno kaže znake nazadovanja. V zadnjem času je že šlo v likvidacijo ali stečaj kar nekaj pomembnih slovenskih lesarskih podjetij.

V tranziciji so se nekatera gozdarska podjetja odločila, da bodo razširila svojo dejavnost na področje primarne predelave in lesne industrije. Razlogi so bili različni. Nekateri so se za to odločili, ker so hoteli zagotoviti višjo rast podjetij, drugi pa niso bili zadovoljni s plačilno disciplino in ne cenami, ki jih je nudila lesna industrija. V nekaj primerih so žage pridobili tudi prek pogorišč lesne industrije, ki ni mogla več poravnati obveznosti do dobaviteljev. Kmalu so tudi sami spoznali, kako malo dobičkonosna in zahtevna je ta panoga.

Na tak način tudi v Sloveniji počasi dobivamo strukturo gozdno-lesnega sektorja, ki je podoben tistim v razvitih zahodnih državah. Kakšne bodo dokončne kapitalske povezave, še ni mogoče povsem zanesljivo trditi, morda pa bo vse skupaj pospešila kriza. Najslabše bi vsekakor bilo, da bi po krizi ostali brez lesne industrije oziroma, da bi še zadnje ostanke pokupili kupci. Brez svoje industrije bomo namreč ostali tudi brez svojega znanja in razvoja. Slejkoprej pa se bo sesul tudi šolski sistem.

Vsekakor mora biti gozdarskemu sektorju jasno, da brez uspešne lesne predelave ne bomo imeli uspešnega gozdarstva, podobno kot ne bomo imeli uspešnega kmetijstva brez uspešne živilskopredelovalne industrije.

Zlasti bi se tega morala zavedati država, ki bi prek razpisov in evropskih sredstev lahko podprla prestrukturiranje gozdno-lesnega sektorja, za kar se zavzema GZS s svojim projektom **Gozd in les za trajnostni razvoj Slovenije**.

4 GLAVNE TEŽAVE GOZDARSKIH DRUŽB

- Nenehne objektivne, zlasti pa subjektivne težave pri gospodarjenju z državnimi gozdovi.
- Majhno in razdrobljeno slovensko tržišče.
- Razmeroma majhna realizacija etatov v zasebnem sektorju.
- Propadajoča lesna industrija, ki je vse manj sposobna plačevati les.
- Tuja konkurenca (Avstrija, Italija).

V državnih gozdovih, kjer se na istem prostoru srečujejo trije akterji, se težave nenehno vrstijo. Stalni so tudi očitki o prevelikih stroških in premajhnih odkupnih cenah ter posledično o premalo plačanih koncesninah. Ker je SKZG pod pristojnostjo Državnega zbora in ne MKGP, se razprave poslancev na to temo ponavljajo vsako leto.

Nihče pa ne zna ali noče pogledati stvari s širšega vidika. Za državo ni pomembno samo, koliko koncesnine dobi iz državnih gozdov, temveč zlasti:

- koliko ljudi zaposlujejo ta podjetja,
- koliko je zaposlenih invalidnih oseb,
- ali so ljudje zaposleni na podežlju, kjer je še večja težava glede delovnih mest,
- ali se lesu doda neka nova dodana vrednost ali pa se izvaža hlodovina,
- ali je razvoj podjetij ustrezen, saj so to glavni davkoplačevalci, itn.

Na žalost pa se vse razprave končajo in začnejo pri višini koncesnine. Gozdarske družbe so zadnjih 10 let plačale državi okrog 100 milijonov evrov prispevkov in davkov, tu pa je še DDV, ki je načeloma nevtralen davek, vendar so nekateri neto plačniki, drugi pa ga dobijo vrnjenega. Če bo država omogočila razvoj gozdarskih družb, bo od drugih davkov in prispevkov pobrala bistveno več denarja kot od koncesnine.

Majhno in razdrobljeno slovensko tržišče je velika težava tudi za koncesionarje. Zlasti za tiste,

ki se ukvarjajo z lesno predelavo, saj le manjši del svojega lesa dobijo iz državnih gozdov, vse drugo pa kupujejo na razdrobljenem tržišču ali celo uvozijo. Tako na žalost ves posekani les v Slovenije ni dovolj, da bi s hlodovino oskrbeli največje avstrijske žage. Medtem ko največja slovenska žaga razreže 160.000 m³, največje avstrijske žage predelajo 2 milijona m³ in tudi več. O tem, kako je potem slovenski gozdno-lesni sektor konkurenčen avstrijskemu, je odveč izgubljati besede.

Vzporedno z veliko razdrobljenostjo slovenskega tržišča je tudi majhna realizacija etatov v zasebnem sektorju. Država še ni našla ustreznih mehanizmov, kako bi povečala poseke. Očitno so bili tako imenovani TOK-i (temeljne organizacije kooperantov) zadnja uspešna organizacija gospodarjenja v zasebnem sektorju, žal pa smo jih v tranziciji ukinili med prvimi. Nadomestile naj bi jih kmetijsko-gozdarske zadruge in združenja lastnikov v povezavi s Kmetijsko-gozdarsko zbornico. Te organizacije uspešno delujejo v sosednji Avstriji, pri nas pa, po rezultatih sodeč, očitno ne. To nam je še en poduk, da ne moremo vseh modelov iz tujine nekritično prenašati domov.

Propadajoča lesna industrija je za Slovenijo resna težava. Dolgo časa se je to panogo izčrpavalo in se ji ni ničesar vračalo. Država je podpirala sanacijo bank, železarske industrije in vse vrste drugih podjetij, lesna industrija pa tega ni bila deležna. Ker je lesna industrija neto izvoznik, jo je po ocenah strokovnjakov prizadelo precejšnje razmerje tolarja proti evru in dolarju. Zaradi racionalizacij so bili razpuščeni razvojni oddelki v podjetjih, za zastarelo tehnologijo ni bilo poskrbljeno, z razpadom Jugoslavije se je sesul notranjim trg, izgubili smo nekatere zunanje (arabske), ki so nam jih prevzeli sosedje.

Kako šibka je slovenska lesna industrija nasproti avstrijski, pove podatek, da Slovenija z več gozdov, kot jih ima avstrijska dežela Štajerska, izvozi za 1 milijardo evrov, medtem ko dežela Štajerska za 4 milijarde evrov.

5 PROJEKT GOZD IN LES ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ SLOVENIJE

Zardi vseh omenjenih težav sta se Združenje za gozdarstvo in Združenje pohištvne in lesnoprre-

delovalne industrije pri GZS odločili za omenjeni projekt. Gre za poskus, da bi ponovno omogočili razvojni preboj gozdno-lesnega sektorja in mu dali mesto v slovenskem gospodarstvu, kot ga je nekoč že imel.

Pri tem se zavedamo, da brez pomoči države ne bo šlo. Zato je GZS že vzpostavila stik z različnimi ministrstvi, poslanci in tudi predsednikom Vlade RS. S strani države bi želeli pomoč pri pripravi projektne dokumentacije, pozneje pa podporo pri pridobivanju evropskih sredstev in različnih razpisih, podobno kot velja za turistično panogo.

V okviru projekta bi zasledovali dva cilja:

- prestrukturiranja gozdno-lesnega sektorja,
- predlagali bi načine za povečanje porabe lesa na prebivalca, ki je v Sloveniji šestkrat manjša kot v sosednji Avstriji.

Ravno v drugi točki pa se najdemo tudi v Resoluciji o Nacionalnem gozdnem programu, in sicer v poglavju **6.3.2 Gozdovi in spremembe podnebja**.

Cilj 2: Nadaljnje povečanje rabe lesa kot materiala in energije.

Usmeritev 1: V nadaljnji predelavi promovirati rabo lesa in lesnih izdelkov.

Usmeritev 2: Spodbujati razvoj novih tehnologij za uporabo lesa.

Usmeritev 3: Spodbujati rabo lesa z daljšo življenjsko dobo.

Usmeritev 4: Spodbujati nadomestitev materialov, katerih proizvodnja povzroča emisije toplogrednih plinov z lesom.

Usmeritev 5: Promovirati rabo manj kakovostnega lesa, lesnih ostankov, odsluženega lesa ter odsluženih lesnih izdelkov za pridobivanje energije in biogoriv, vključno z biogorivi druge generacije, v skladu z okoljskimi standardi.

Usmeritev 6: Spodbujati nakup novih kotlov za zmanjševanje emisij kotlovnice za ogrevanje in malih kurišč ter promovirati sodobne načine izrabe lesne biomase.

Usmeritev 7: Promovirati pridobivanje, predelavo in rabo lesa na podeželju, še posebno med lastniki gozdov (pokrivati celotno tehnološko verigo in tako povečevati dodano vrednost lesu).

Usmeritev 8: Promovirati celostno rabo lesa v javnih zgradbah. Indikatorji: letna poraba industrijskega lesa na prebivalca; delež energije, pridobljene iz lesa; v skupni porabi energije; letna poraba okroglega lesa za energetske namene na prebivalca. S povečano porabo lesa na prebivalca naj bi dosegli več učinkov:

- večji donos za lastnike gozdov, kar naj bi vplivalo na razvoj podeželja,
- ponovna oživitev gozdno-lesnega sektorja, ki ima edini resnično in obnovljivo surovinsko bazo.

6 VIRI

Zakona o gozdovih.

Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij.

Novela zakona o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS iz leta 1996.

Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2008.

Prispevek Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna k uresničitvi nacionalnega gozdnega programa

Contribution to the Realization of the National Forest Program by Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna (Secondary Forestry and Woodwork School in Postojna).

Cvetka KERNEL

Izvleček:

Kernel, C.: Prispevek Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna k uresničevanju nacionalnega gozdnega programa. Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V prispevku so predstavljene vse vrste in stopnje izobraževanja, ki ga šola opravlja: izobraževanje za pridobitev spričevala ali diplome, izobraževanje za pridobitev certifikata, tečaji in usposabljanje za široko paleto del v gozdovih za profesionalne delavce in lastnike gozdov. Predstavljene so tudi druge dejavnosti šole.

Ključne besede: srednja gozdarska in lesarska šola, izobraževanje, Postojna

Abstract:

Kernel, C.: Contribution to the Realization of the National Forest Program by Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna (Secondary Forestry and Woodwork School in Postojna). Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article presents all kinds and grades of the education performed by our school: education for acquiring a school certificate or a diploma, education for acquiring a certificate, courses and qualifications for the broad scope of forest works for professional workers and forest owners. It also presents other activities of the school.

Key words: Secondary Forestry and Woodwork School, education, Postojna

Biti del tradicije, ki ima svoje korenine globlje, kot je izmerljivo s človeškim življenjem, je posebna vrednota, ki daje možnost pogledati zunaj dosega vsakdanjih človekovih meril. Na Slovenskem so kali organiziranega izobraževanja na področju gozdarstva pognale v drugi polovici 19. st.; tako korenine Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna segajo 140 let nazaj, ko je bila ustanovljena snežniška gozdarska šola.

V Srednji gozdarski in lesarski šoli Postojna dandanes izobražujejo vsebine s področja gozdarstva, lesarstva in zdravstva (od III. do VI. stopnje). Članek je osredotočen na tisti del delovanja šole, ki je povezan z gozdarstvom.

1 IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje za pridobitev spričevala ali diplome SGLŠ Postojna je edina šola v Sloveniji, kjer se dijaki lahko izobražujejo v izobraževalnem

programu srednjega poklicnega izobraževanja *gozdar* in v izobraževalnem programu srednjega strokovnega izobraževanja *gozdarski tehnik*. Od šolskega leta 2007/08 se dijaki izobražujejo po prenovljenih programih, ki se od *starih* razlikujejo predvsem po tem, da je več vsebin namenjenih izključno stroki in da se je povečal del izobraževanja, ki poteka v neposrednem delovnem procesu pri delodajalcih. Del programa (odprti kurikulum, ki obsega 20 % vseh vsebin) je spremenljiv in se lahko spreminja vsako leto, saj se prilagaja potrebam delodajalcev in je povezan z izbiro dijakov (dijakova izbira je razvidna iz dodatka k spričevalu). Prenovljeni izobraževalni programi prinašajo poleg odprtega kurikula, praktičnega usposabljanja pri delodajalcu in dodatka k spriče-

C. K., ravnateljica Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna

valu še osebni izobraževalni načrt, v času šolanja dijaki izdelujejo svojo mapo učnih dosežkov, šola mora ves čas posebno skrb nameniti kakovosti izobraževanja in ga vsako leto tudi ovrednotiti; ves čas nastaja novo učno gradivo.

V šolskem letu 2009/10 bosta začeli z izobraževanjem tudi prvi skupini študentov v višješolskem strokovnem izobraževalnem programu *inženir gozdarstva in lovstva* (50 rednih in 50 izrednih študentov). Šola bo program izvajala skupaj s Šolskim centrom Postojna. To je povsem nov višješolski strokovni študijski program, ki prvič v Sloveniji združuje področji gozdarstva in lovstva.

Avtorji vseh treh (prej omenjenih) izobraževalnih programov so učitelji, ki so zaposleni v Srednji gozdarski in lesarski šoli Postojna. Programi so nastali v skladu s potrebami socialnih partnerjev s področja gozdarstva in lovstva in so kreditno ovrednoteni.

1.1 Izobraževanje za pridobitev certifikata

Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna ima (edina v Sloveniji) licenco za izvajanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK) s področja gozdarstva. Leta 2008 so bili podeljeni prvi certifikati, in sicer je pridobilo NPK *gozdar gojitelj* 19 kandidatov, NPK *gozdar sekač* 109 kandidatov in *gozdar traktorist* 39 kandidatov. V postopku potrditve so naslednji predlogi za NPK: *gozdarski žičničar*, *lovec rejec*, *revirni lovec*, *vodja gozdnih del* in *odkupovalec lesa – manipulant*. Tudi nacionalne poklicne kvalifikacije so kreditno ovrednotene, vključene so v sistem NPK v Sloveniji, SGLŠ Postojna pa sodeluje tudi v mednarodni delovni skupini, ki NPK s področja gozdarstva vključuje v evropski kvalifikacijski okvir (*Development of European Chainsaw*). Vse so, enako kot izobraževalni programi, plod dela učiteljev SGLŠ Postojna.

2 TEČAJI IN USPOSABLJANJA

Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna izvaja bogato paleto tečajev in usposabljanj za široko paleto del v gozdu za profesionalne delavce v gozdu pa tudi za lastnike gozdov, tečaji pa so namenjeni

tudi tistim, ki pri svojem delu uporabljajo znanje gozdarskih veščin.

Izobraževanje lastnikov gozdov večinoma poteka v organizaciji Zavoda za gozdove Slovenije, šola pa izvaja tečaj. V tej kombinaciji so se lastniki gozdov v šolskem letu 2008 / 09 lahko vključili v naslednje tečaje: varno delo z motorno žago – začetni in nadaljevalni (dvodnevni), varno delo z motorno žago (tridnevni), varno delo z adaptiranim gozdarskim traktorjem (enodnevni), krojenje gozdno-lesnih sortimentov (enodnevni), vzdrževanje motorne žage (enodnevni), varno delo s traktorsko prikolico in hidravličnim dvigalom (dvodnevni), varno delo z gojitvenim orodjem (enodnevni), varno delo z motorno žago v nevarnih razmerah (dvodnevni). V šolskem letu 2008/09 se je v 120 tečajih usposabljal 2195 lastnikov gozdov.

Še barvitejšo paleto tečajev in usposabljanja pa šola ponuja na trgu vsem, ki pri svojem delu potrebujejo znanje gozdarskih veščin. V šolskem letu 2008 / 09 so bili naslednji tečaji: tečaj varnega dela s traktorji in s traktorskimi priključki (dvodnevni), tečaj tehnike dela z motorno žago (eno-, dvo-, tri-, sedem- ali desetdnevni), tečaj za voznike adaptiranih gozdarskih traktorjev (desetdnevni), delo s hidravličnim nakladalnikom (osemdnevni), tečaj za upravljavce gozdarske prikolice s hidravličnim dvigalom, tečaj za upravljavce strojev za strojno sečnjo, tečaj za gozdne žičničarje, tečaj spravila lesa z gozdarskim traktorjem (eno- ali dvodnevni), prikaz tehnike z motorno žago, periodični preizkusi za motorno žago in gozdarski traktor. V šolskem letu 2008/09 se je v 89 tečajih usposabljal 1421 tečajnikov.

3 AKTIVNOSTI SGLŠ POSTOJNA

3.1 Tekmovanja v gozdarskih veščinah za dijake in študente

Ekipa dijakov šole vsako leto tekmuje na tekmovanjih v gozdarskih veščinah; na tistih, kjer sodelujejo dijaki in študenti, pa tudi na tekmovanjih profesionalnih delavcev. Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna je najboljša evropska srednja gozdarska šola glede na uvrstitve dijakov na najprestižnejšem evropskem tekmovanju v gozdarskih veščinah za dijake in študente. Od leta 2002, odkar se ekipa šole udeležuje evropskega

prvenstva, so dijaki SGLŠ Postojna dosegli 46 uvrstitev na prva tri mesta.

V šolskem letu 2008/09 je bil aktualni dijak SGLŠ Postojna Ernest Kržič član državne ekipe profesionalnih delavcev, ki se je udeležila svetovnega prvenstva. Šolska ekipa se je udeležila dveh regijskih tekmovanj profesionalnih delavcev in evropskega prvenstva za dijake in študente, kjer je ekipa po lanski ekipni zmagi letos dosegla drugo mesto.

3.2 Mednarodna dejavnost šole

Zadnjih šest let je šola vključena v projekte mobilnosti Leonardo da Vinci. V šolskem letu 2008/09 je v državah EU 23 dijakov opravljalo tritedensko prakso, 13 učiteljev pa je za en teden odpotovalo v različne države EU, kjer so imeli možnost spoznavati šolske sisteme in gozdarstvo v državah gostiteljicah.

V istem šolskem letu se je nadaljevala izmenjava dijakov z avstrijskima šolama iz Steinza in Brucka, ponovno smo vzpostavili sodelovanje z gozdarsko šolo iz Kraljeva (njihovi učitelji so bili en teden na izobraževanju v Postojni), v okviru projekta Comenius pa vzpostavljamo sodelovanje z gozdarsko šolo iz Francije, Poljske in Slovaške. V Postojni so bili junija na zaključni strokovni ekskurziji dijaki iz gozdarskih šol iz Trutnova in Hranic.

3.3 Vpetost šole v projekte

Šola je vključena v projekta *Biotehniška področja – šole za življenje in razvoj* in v *MUNUS 2*, katerih vsebina je povezana z uvajanjem prenovljenih programov v šolski sistem in sta sofinancirana iz evropskih strukturnih skladov. Prvič je bila šola uspešna tudi na kandidaturi pri projektu Leonardo da Vinci – inovativnost, mednarodno pa je zasnovan tudi inovacijski projekt *Drevo in njegove korenine*, ki poteka v sodelovanju z Zavodom za šolstvo Slovenije.

3.4 Tehniški in naravoslovni dnevi

Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna že vrsto let organizira tehniške in naravoslovne dni za osnovnošolce z vsebinami s področja gozdarstva, lesarstva in okoljevarstva. Izkušenska pedagogika

je vodilo, ki leto za leto privabi več osnovnošolcev. V šolskem letu 2008/09 je bilo na tematskih dnevih v šoli 2098 osnovnošolcev iz 38 osnovnih šol z zahodne in osrednje Slovenije.

Poseben program je namenjen tudi otrokom iz vrtcev, ki prihajajo v Postojno večinoma iz Notranjsko-Kraške regije.

3.5 Gozdne poti

V okviru Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna deluje tudi Youth Hostel Proteus Postojna, ki je popotniška destinacija s povsem specifično ponudbo posameznikom in manjšim skupinam pod skupnim imenom *gozdne poti*. Po načelih doživljajske pedagogike popotniki lahko pod strokovnim vodstvom vstopajo v svet naravoslovne fotografije, se seznanjajo z divjo hrano, sledijo spremembam v svetu dreves in grmov, stopajo po poti kamna in vode, iščejo sledi velikih, se seznanjajo z mnogoterimi obrazi kraškega sveta ...

3.6 Prehod na ogrevanje z lesnimi sekanci

Proti koncu leta 2008 so v Srednji gozdarski in lesarski šoli Postojna v novi peči prvič zagoreli lesni sekanci. Moč peči, ki ogreva skoraj 8000 m², je 500 KW, njen izkoristek pa je 92 %. S prehodom iz ogrevanja z lahkim kurilnim oljem na ogrevanje z lesnimi sekanci je šola želela prispevati k večji energetske samostojnosti Slovenije, zagotoviti delo in zaslužek domačim ljudem, želi pa tudi vzgajati in seznanjati svoje dijake in drugo zainteresirano javnost o pomenu obnovljivih virov energije.

4 NAČRTI

Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna si že dlje prizadeva pridobiti šolsko posest. Da bi šoli zagotovili šolsko posest, je dvakrat zapisano tudi v Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu v poglavju 11 *Izobraževanje gozdarskih kadrov* in v poglavju 14 *Raziskovalna in razvojna dejavnost*. V poglavju 14 je napisano tudi, da se ustanovi medpodjetniški izobraževalni center, ki pa je druga velika neizpolnjena namera Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna in za katero upa, da bo uresničena v naslednjih letih.

Šola načrtuje širitev izobraževanja v skladu z novostmi v gozdarski stroki za znanje in veščine od IV. do VI. stopnje izobraževanja, nov izobraževalni program, ki bo povezoval gozdarstvo in lesarstvo, širitev ponudbe potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij in širitev ponudbe vsebin z gozdarskega področja za zainteresirano javnost.

V srednjeročnih načrtih je tudi gradnja nove športne dvorane pri šoli, za katero si šola prizadeva, da bo nudila kakovostno okolje uporabnikom vso svojo življenjsko dobo, da bo grajena po načelih trajnostne gradnje, da bo sledila načelom nizkoenergijske gradnje s solarno elektrarno, s solarnim ogrevanjem tople vode, z uporabo meteorne

vode za sanitarije, z učinkovitim prezračevalnim sistemom in v kateri bo v lesu skladiščena neznemarljiva zaloga CO₂.

Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna s svojim delom uresničuje cilje in usmeritve Resolucije o nacionalnem gozdnem programu, kar dokazuje z indikatorji, ki so predstavljeni v tem članku. Drevo Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna ima globoke korenine v kraškem svetu, čvrsto deblo v slovenskem prostoru in široko razprostrte veje v Evropo. Je del več kot sto let starega parka v združbi pokončnih socialnih partnerjev z dovolj svetlobe v svojih načrtih in pod jasnim nebom vizije načrtov svojega dela v prihodnosti.

Uresničevanje ciljev Nacionalnega gozdnega programa po meri lastnika?

Customized Realization of National Forest Program Goals?

Andrej ANDOLJŠEK

Izvleček:

Andoljšek, A.: Uresničevanje ciljev Nacionalnega gozdnega programa po meri lastnika? Gozdarski vestnik, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Prispevek obravnava Nacionalni gozdni program s stališča lastnika gozda. Predstavi dileme med lastniškimi in družbenimi interesi z okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika.

Ključne besede: nacionalni gozdni program, lastnik gozda, večnamenskost gozda.

Abstract:

Andoljšek, A.: Customized Realization of National Forest Program Goals? Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article deals with the National Forest Program from the view-point of the forest owner. It presents the dilemmas arising from the owners' and public interests from the environmental, economic and social aspect.

Key words: National Forest Program, forest owner, multi-use of forest

1 UVOD

Nacionalni gozdni program je kot strateški dokument začrtal politiko gozdarstva na načelu trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti. Ta tradicija, ki se je v večini pokazala kot dobra, naj bi se ohranila tudi v prihodnje. Tudi zasebni lastniki gozdov so jo večinoma sprejeli za svojo in le malo je teženj za spremembo koncepta gospodarjenja. Konec koncev je zdajšnje stanje gozdov, ki ga opredeljujemo pozitivno, zasluga tudi skrbnega gospodarjenja lastnikov gozdov. Kljub ugodnemu stanju pa je še veliko stvari, s katerimi ne moremo biti zadovoljni.

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu obravnava tri vsebinske sklope: okoljski vidik, gospodarski vidik in družbeni vidik. V prispevku bomo obravnavali uresničevanje ciljev po teh sklopih z vidika lastnika gozda. Seveda je dobro leto in pol po sprejetju Resolucije o nacionalnem gozdnem programu prekratko obdobje, da bi lahko govorili o kakšnih izrazitih težnjah.

2 OKOLJSKI VIDIK

V Sloveniji je kar polovico vseh gozdov v območjih Natura 2000. Nekatera območja so z uredbo opredeljena tudi kot varovalni gozdovi in gozdni rezervati. Tako je delež gozdov, kjer je potreben prilagojen način gospodarjenja, zelo velik. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je izdelan ustrezen sistem nadomestil za prilagojen način gospodarjenja in omejevanje uživanja lastnine. Kako to poteka v praksi? Slej ali prej bo nastal konflikt interesov in morali bi imeti natančno definirane vzvode za reševanje le-teh.

Za območja Natura 2000 nekateri strokovnjaki zatrjujejo, da so to območja velikih priložnosti. Doslej lastniki gozdov še niso spoznali prednosti (če sploh obstajajo), le za vse posege v gozdni prostor potrebujejo poleg vseh dovoljenj še presojo vplivov na okolje.

Pestrost avtohtonih prostoživečih živali je naravna vrednota. Vendar je treba poudariti,

A. A., univ. dipl. inž. gozd., Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije

da so populacije nekaterih vrst, čeprav so lovne, prevelike in povzročajo škodo na kmetijskih površinah in v gozdovih. V velikem delu Slovenije je še vedno zelo velika objedenost gozdnega mladja, pomlajevanje je oteženo ali onemogočeno. Posledično je ogrožena biološka pestrost v gozdovih. V podmladku ali mlajših sestojih marsikje ni več minoritetnih drevesnih vrst, ponekod pa tudi ni graditeljic sestojev (jelka).

Nimamo ustrezne metode, ki bi pokazala dejansko stanje glede objedenosti gozdnega mladja, ravno tako škoda, ki jo povzroča divjad v gozdovih, ni ovrednotena, pogoste pa so tudi težave pri uveljavljanja odškodnin za nastalo škodo v gozdovih.

Lastniki gozdov so tudi premalo vključeni v proces načrtovanja ukrepov v gozdovih pri gozdnogospodarskem načrtovanju pa tudi lovskogojitvenem načrtovanju. V procesu lovskogojitvenega načrtovanja lastniki lahko sodelujejo le prek organizacij, saj ni javne razgrnitve načrtov, je samo javna predstavitev.

V Sloveniji je že doseženo optimalno razmerje me gozdom, kmetijskimi in urbanimi površinami, zato ni več smiselno povečevanje gozdnih površin. Čeprav v določenih okoljih, predvsem na kmetijskih območjih, primanjkuje gozda, pa ta v nekaterih delih Slovenije porašča že več kot 90 % površin. In v okoljih z nadpovprečno gozdnatostjo bi morali poenostaviti postopek pridobivanja dovoljenj za krčitve gozdov.

Na drugi strani je bilo preveč avtomatizmov za vključevanje zaraščajočih površin v gozd (revizije GGN GE). Zdaj naj bi to delali s soglasjem lastnika, ki pa je o poteku revizije obveščen le prek spleta (moral bi biti pisno).

Velike spremembe v okolju in posledično podnebne spremembe so dale gozdom v povezavi s tem novo vrednost; so ponor toplogrednih plinov in prispevajo k ugodni bilanci ogljika. Les postaja spet aktualna surovina. Vendar pa je premalo promocij lesa in spodbud za uporabo lesa. Zelo se je skrčil obseg spodbud za uporabo lesa v energetske namene in obseg spodbud za investicije v sodobne kotle. Premalo aktivnega svetovanja je tudi o uporabi biomase. Državne

institucije bi morale biti primer dobre prakse za uporabo lesa.

V povezavi s podnebnimi spremembami se srečujemo s pojavom novih škodljivcev. Ali smo dovolj pripravljeni nanje in ali širša gozdarska stroka sploh kaj ve o njih?

Podnebne spremembe povzročajo tudi intenzivnejše vremenske pojave (močni nalivi). Z zaskrbljenostjo pa ugotavljamo, da sredstva za urejanje hudourniških strug ne sledijo dejanskim potrebam.

3 GOSPODARSKI VIDIK

Kljub vsem pozitivnim atributom, s katerimi opisujemo stanje slovenskih gozdov: t. j. da so sonaravni, dobro ohranjeni, da se lesna zaloga in prirastek povečujeta oz., da je lesna zaloga že skoraj optimalna (320 m³/ha), pa po drugi strani ugotavljamo, da ne znamo izkoristiti, kar nam nudijo oz., kar bi lahko. Etata ne dosežemo, struktura struktura sotimentov, ki so jih napadli škodljivci je neugodna, tako da je iztržek od prodaje manjši kot bi lahko bil. Velika ovira za takšno stanje sta med drugim tudi razdrobljena gozdna posest in pomanjkanje infrastrukture v gozdovih. Zadostna infrastruktura je temelj za učinkovito gospodarjenje v gozdovih. Sredstva iz programa razvoja podeželja so namenjena tudi sofinanciranju le-te. Vendar pa je postopek pridobivanja upravnih dovoljenj tako zahteven, da so imeli lastniki majhne in razdrobljene posesti manjše možnosti za kandidiranje za sredstva. Poleg tega so na ta sredstva za sofinanciranje prometnic lahko kandidirali le preko združenj.

Vsekakor je razdrobljena in majhna posest velika ovira za učinkovito gospodarjenje z gozdovi. Prepoved delitve gozdnih parcel, manjših od 5 ha, sicer obstaja, ni pa prepovedan vpis solastnine, ki je za gospodarjenje še bolj neugodna. Zaradi lažjega gospodarjenja kmetijska in gozdna zemljišča ne bi smela biti v solastnini.

Lastniki lahko učinkovitost pri gospodarjenju z gozdovi povečajo, če se povežejo. Tako vsaj kažejo nekatere izkušnje prek meja (Avstrija). Pri nas se je proces povezovanja v takšni obliki (društva) začel

leta 2001. Pričakovanja na področju povezovanja in njegovih učinkov so bila velika. Čeprav so bili narejeni veliki premiki na tem področju, pa je bilo doslej zelo malo ali skoraj nič skupnega pojavljanja na trgu. Proces združevanja je treba nadaljevati in nadgraditi s to tržno komponento – skupno pojavljanje na trgu, skupno opravljanje del, uvajanje sodobnih tehnologij.

Zaradi nezadostne usposobljenosti lastnikov in neustrezne tehnične opremljenosti so vse prepogoste delovne nezgode, velikokrat tudi s smrtnim izidom. In to kljub temu, da je velika obiskavnost izobraževanj oz. tečajev o varnem delu. Mogoče bi veljalo razmisliti o neke vrste preizkusu znanja ob koncu tečajev.

Sicer pa tudi trg z gozdnimi lesnimi sortimenti ni najboljši. Cene lesa so sorazmerno nizke, poseben problem je prodaja manj kakovostnega lesa, še posebno po propadu celulozne industrije. Veliko tovrstnega lesa je potem namenjenega za kurjavo.

Glede na pozitivne učinke uporabe lesa za biomaso bi nujno potrebovali organiziran trg zanj. Korak naprej so začete aktivnosti za ustanavljanje biomasnih logističnih centrov, ki bi nudili zanesljivo oskrbo s tovrstno surovino.

Vsekakor bi morala država več sredstev in energije nameniti promociji uporabe lesa, promociji gozda in gozdarstva ter podeželja nasploh ter zagotavljati enakomeren regionalni razvoj (ne samo verbalno).

Gozd poleg lesa daje še vrsto drugih dobrin. Eno izmed zelo pomembnih in perečih področij, povezanih z gozdom, je lovstvo. Glede na ugotovitve načrtovani odstrel ni realiziran, posledično se večajo populacije in se širijo na območja, ki jih prej ni bilo. Ravno tako niso realizirani načrtovani ukrepi v okolju, ki izboljšujejo prehranske možnosti za divjad.

Aktivnosti lovcev za preprečevanje škode so vse preveč pasivne, preprečevanje je večinoma prepuščeno lastnikom zemljišč (premalo sodelovanja). Veliko je nedorečenosti tudi pri ocenjevanju škode.

Lov nima samo ekološke in socialne funkcije, ampak tudi gospodarsko. V tem pogledu so lastniki zemljišč prezrti.

Veliko nedorečenosti je tudi pri nabiranju postranskih gozdnih proizvodov. Zakonske osnove sicer so, jih pa ne uresničujemo, poleg tega ni zadostnega nadzora nad tem.

Čebelarstvo ponuja veliko neizkoriščenih možnosti kot dodaten vir zaslužka. Še vedno pa nimamo pašnih redov, ki bi urejali pašo čebel.

Gozdne površine, vsaj nekatere, so zelo obremenjene s turizmom in rekreacijo. To sicer pomeni določene priložnosti za tamkajšnje prebivalce, obenem pa razvoj takih dejavnosti povzroča tudi negativne učinke. Turizem je lahko le ena od oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji, treba pa je spodbujati tudi druge dopolnilne dejavnosti, ki lahko prinesejo dodaten vir zaslužka. Programi iz razvoja podeželja so ena od priložnosti za zagon dejavnosti.

Pri razvoju podeželja, kmetijstva in gozdarstva imajo poseben pomen ustrezne svetovalne službe. Premalo so povezane in preveč ločeno obravnavajo svoje segmente na kmetiji in premalokrat obravnavajo kmetijo kot celoto.

4 DRUŽBENI VIDIK

Socialne funkcije gozdov postajajo vse pomembnejše, zato je vsaj na določenih območjih tudi pritisk javnosti nanje zelo velik. Pri nas so gozdovi za javnost odprti, dostop je prost. Za javnost je to samoumevna vrednota, ki pa je vedno ne zna dovolj ceniti. Pogoste so različne zlorabe. Pereč problem je odlaganje odpadkov in puščanje smeti v naravi, gozdu. 157. a člen Zakona o varstvu okolja nalaga lastnikom zemljišč odgovornost za smeti na njihovih zemljiščih ne glede na to, kdo jih je tam odvrget. To je popolnoma v nasprotju z evropskim načelom odgovornosti povzročitelja in v nasprotju s 5. čl. Zakona o gozdovih, ki lastnikom nalaga dovoliti v svojem gozdu prost dostop in gibanje drugim osebam.

Pogoste so tudi različne, gozdu neprilagojene turistične in rekreacijske dejavnosti brez soglasja lastnikov. Čeprav bi organizatorji morali pridobiti soglasja, pa v praksi to še ni zaživel.

Posebno obravnavo zasluži nabiranje gozdnih plodov. To je sicer omejeno z različnimi akti,

vendar pa praktično ni nadzora nad upoštevanjem pravil. Poleg tega ni dorečen 25. člen Zakona o gozdovih, kdaj in s katerimi pogoji ministrstvo lahko omeji ali prepove nabiranje gozdnih plodov.

Veliko delovnih nezgod v gozdovih ni problem samo z gospodarskega, ampak tudi z družbenega vidika (posledice).

Ker postajajo socialne funkcije gozda vse pomembnejše, bi država morala prilagajati deleže sofinanciranja ukrepov v gozdovih.

Resolucija tudi večkrat omenja sobivanje z

živalsko komponento (zveri). Dejstvo je, da so velike zveri naravna vrednota, ki jo moramo ohraniti. Vendar so tudi meje, do kje je še mogoče sobivanje ljudi in zveri. Na določenih območjih je sobivanje že na kritični točki. Žal pa lokalno prebivalstvo nikakor ne more vplivati na upravljanje z velikimi zvermi. O teh vprašanjih je premajhen socialni dialog. Na odločanje imajo prevelik vpliv naravovarstvene organizacije. Vsekakor država ni prevzela polne odgovornosti za posledice zavarovanja teh vrst.

Zveza lastnikov gozdov Slovenije in Nacionalni gozdni program

V letu 2007 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Resolucijo o nacionalnem gozdnem programu. Resolucija predstavlja v naslednjih letih temeljni dokument slovenskega gozdarstva, na osnovi katerega se bodo sprejemale pomembne odločitve in posledično tudi gozdarska zakonodaja. V času priprave so bili v javno razpravo vključeni tudi lastniki gozdov, predvsem preko njihovih interesnih združenj. Zaradi prevladujočega deleža zasebne gozdne posesti je lastnikom gozdov v dokumentu posvečeno precej prostora. Za lastnike gozdov je še posebej pomemben gospodarski vidik gozdov. Zato smo v prispevku skušali analizirati dosegljive cilje in izvajanje usmeritev iz resolucije. Posebno pozornost smo posvetili tudi dejavnostim Zveze lastnikov gozdov Slovenije

in njenih članov – lokalnih društev lastnikov gozdov v zvezi z uresničevanjem Nacionalnega gozdnega programa. Ugotovili smo, da je bilo v zadnjih dveh letih sicer opravljenih kar nekaj aktivnosti, ki so slovensko gozdarstvo približali ciljem resolucije. Pri tem imajo svoj delež tudi združenja lastnikov gozdov. Kljub temu ugotavljamo, da Nacionalni gozdni program v praksi še ni zaživel v polni meri. Z vidika lastnikov gozdov je še posebej simptomatično kronično pomanjkanje finančnih sredstev za uresničevanje programa na vseh področjih gospodarjenja z zasebnimi gozdovi.

Jože MORI univ. dipl. inž. gozd.
Zveza lastnikov gozdov Slovenije

Zaključki posveta "Kako uresničevati cilje slovenskega gozdarstva"

Posvet je organizirala Zveza gozdarskih društev Slovenije (ZGDS).

Izveden je bil 18. junija 2009.

Udeležencev je bilo 55.

Cilj posveta je bil, da bi gozdarske ustanove v referatih podale ukrepe, s katerimi že uresničujejo in ukrepe, s katerimi bodo uresničevale cilje, ki so določeni v Resoluciji o Nacionalnem gozdnem programu. Navedeni ukrepi naj bi pomagali Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pri oblikovanju operativnih programov za izvajanje nacionalnega gozdnega programa.

Na posvetu so aktivno sodelovale:

- BF-Oddelk za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, Ljubljana
- Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana
- GZS-Združenje za gozdarstvo, Dimičeva 13, Ljubljana
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Celovška 135, Ljubljana
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska 58, Ljubljana
- Srednja gozdarska in lesarska šola, Tržaška 36, Ljubljana
- Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana
- Zveza lastnikov gozdov Slovenije, Slovenska vas 5, Slovenska vas
- IRSKGH-Gozdarska inšpekcija, Parmova 33, Ljubljana

UGOTOVITVE

Posvetovalna oblika je racionalna oblika za kontinuirano spremljanje uresničevanja Nacionalnega gozdnega programa (NGP) in lahko postane sestavni del procesa njegovega sprejemanja in uresničevanja. Podpira se ambicijo, da tudi zveza prevzame vlogo organizatorja oziroma koordinatorja spremljanja uresničevanja NGP.

- 1 Zelo umestno je, da so na prvem posvetu gozdarske ustanove dobile možnost, da spregovorijo o uresničevanju ciljev NGP. Na te ustanove pade največji delež njihovega uresničevanja. Pri oblikovanju in izvajanju ukrepov za uresničevanje ciljev NGP morajo vse ustanove težiti k vsebinski in ekonomski racionalnosti.
- 2 Program izvedbe nadaljnjih posvetovanj naj se oblikuje v odvisnosti od prioritete v NGP postavljenih ciljev. Sprejme naj ga ustrezen organ ZGDS, izvaja pa naj se na načine, ki bodo najbolj ustrezali interesnim skupinam, ki bodo na posvetovanju sodelovale.
- 3 Operativni programi NGP morajo biti pripravljeni tako, da bo mogoče njihovo sprotno prilagajanje. Temeljiti morajo na konsenzu, ker le tako lahko značilno vplivajo na uresničevanje ciljev, zastavljenih v NGP.
- 4 Glavni izzivi za gozdarstvo, ki jih je mogoče predvideti za 21. stoletje in so upoštevani tudi v NGP, so:
 - zmanjševanje rabe fosilnih goriv in povečevanje rabe lesa kot okolju prijazne surovine in obnovljivega energenta,
 - ohranjanje zdravja in stabilnosti gozdov v razmerah podnebnih sprememb,
 - ohranjanje biotske raznovrstnosti gozdov ob njihovi povečani rabi,
 - ohranjanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z vidika ekonomičnosti in delovnih razmer,
 - razvijanje, vrednotenje in trženje nelesnih gozdnih dobrin.

UKREPI, KI JIH GOZDARSKE USTANOVE ZA URESNIČEVANJE CILJEV NGP ŽE IZVAJAJO OZIROMA JIH BODO IZVAJALE

1 OKOLJSKI VIDIK GOZDOV

Izjava se spremljanje stanja gozdov s sistemom monitoringov na različnih ravneh. Ravni se bo naprej ohranjalo v smiselnem obsegu in se jih tudi smiselno nadgrajevalo.

Iz podatkovnih baz različnih ravni se mora oblikovati funkcionalno povezana podatkovna baza, ki bo omogočala uporabo za domače in mednarodne namene.

Izvajanje monitoringov mora v bodoče omogočiti tudi spremljanje kazalnikov uresničevanja v NGP določenih ciljev.

2 GOSPODARSKI VIDIK GOZDOV

Gozdarske gospodarske družbe zagotavljajo ustrezno izvajanje in razvoj na področju izvajanja del v pomembnem delu slovenskih gozdov - v državnih gozdovih. Povečuje pa se tudi njihova udeležba v izvajanju del v zasebnih gozdovih. Ta bo še posebno pomembna zato, ker je vse večji delež slovenskih lastnikov gozdov, ki del v gozdu ne izvajajo sami.

Profesionalizacija dela v gozdovih ni pomembna samo iz vidika učinkovitosti, temveč pomembno vpliva na izboljšanje varnosti pri delu. Profesionalizacija mora zajeti tudi dela pri negi gozdov, kjer se soočamo z velikimi zaostanki. Pri tem lahko uporabimo zgled Avstrije in Švice (npr. neprofitna združenja – Kaertner Waldpflegeverein).

Sofinanciranje ukrepov v okviru Programa razvoja podeželja naj bi dalo osnove za aktiviranje zmogljivosti zasebnih gozdov. V ta namen se že sofinancirajo ukrepi za povečanje konkurenčnosti gozdarstva:

- sofinanciranje investicij v gozdno infrastrukturo,
- sofinanciranje investicij v gozdarsko mehanizacijo in opremo.

Izvedba certificiranja zasebnih gozdov bo povečala možnosti za intenziviranje gospodarjenja z njimi. K temu prispeva tudi vsakoletno izvajanje licitacije vrednejših gozdnih lesnih sortimentov.

Gozdarske gospodarske družbe morajo v prihodnosti pomembneje prispevati k povečanju udeležbe gozdarsko – lesarskega gospodarskega kompleksa v družbenem proizvodni Slovenije. Da se tega zavedajo, potrjuje projekt *"Gozd in Les za trajnostni razvoj Slovenije"*, ki bo prispeval k prestrukturiranju gozdno-lesnega

sektorja in utrl pot k pravilnemu vrednotenju lesa kot tvariva, gradiva in energenta ter njegove rabe.

Tudi v prihodnje mora biti ustrezen poudarek namenjen aktiviranju zasebnih gozdov. Za njihov večji prispevek v nacionalnem gospodarstvu bo potrebno izvesti naslednje ukrepe:

- ustrezneje urediti solastniška razmerja,
- spodbuditi povezovanje lastnikov za učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi,
- zagotoviti učinkovitejše izobraževanje in usposabljanje za gospodarjenje z gozdovi,
- spodbuditi rabo lesa v energetske namene tudi na podeželju.

3 JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA

V Sloveniji je trajnostno in sonaravno gospodarjenje z gozdovi že dolgo strokovno podprto. Organiziranost javne službe naj bi to omogočala tudi v bodočnosti. To je zagotovilo za pozitivna gibanja v razvoju gozdov, ki bodo v razmerah bodočih povečanih negativnih obremenitev gozdov in pričakovanih podnebnih sprememb še kako potrebna tudi v prihodnje, vendar dosti težje dosegljiva.

Javna gozdarska služba mora trajno zagotavljati:

- izpopolnjevanje dela na vseh področjih, s posebnim poudarkom na uvajanju in obvladovanju sodobnih tehnologij,
- optimalno izrabo kadrovskih in drugih potencialov.

4 IZOBRAŽEVANJE GOZDARSKIH KADROV

Gozdarsko univerzitetno izobraževanje se je uspešno vključilo v prenovljeno visokošolsko izobraževanje v Sloveniji in upanje je, da tudi v Evropi. V šolskem letu 2007/2008 sta se na prvi stopnji začela uveljavljati dva programa:

- Gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri,
- Gozdarstvo.
- Na drugi stopnji univerzitetnega izobraževanja v skladu z Bolonjsko deklaracijo je oblikovan program:

- Gozdarstvo in upravljanje gozdnih ekosistemov.

Ta program se bo začel izvajati v študijskem letu 2010 / 2011.

- Tretjo stopnjo zasnove študijskih programov po Bolonjski deklaraciji predstavlja doktorski študij. Biotehniška fakulteta je v sodelovanju z nekaterimi drugimi fakultetami pripravila doktorski študij Bioznanosti. V njegovem okviru pa je bil sprejet gozdarski program z naslovom:

- Upravljanje gozdnih ekosistemov.

Izvajati se bo začel v študijskem letu 2009/2010.

Gozdarski kadri poklicne in srednje stopnje bodo znanje pridobivali v že uveljavljenih programih, ki so jim bile dodane nekatere novosti:

- Gozdar (IV. stopnja)
- Gozdarski tehnik (V. stopnja)

Navedenima dvema programoma je bil dodan program inženir gozdarstva in lovstva, ki bo z višjo izobrazbo lahko s svojim znanjem opravljal zahtevnejše strokovne naloge pri pripravi in izvajanju del v gozdovih in določene naloge pri načrtovanju in usmerjanju izvajanja ukrepov za zagotavljanje načrtovanega razvoja gozdov.

Vsi izobraževalni programi na področju gozdarstva vključujejo vsebine potrebnih splošnih znanj in posvečajo določeno pozornost tudi interdisciplinarnemu izobraževanju. Načelno omogočajo pridobitev ustreznih znanj za načrtovanje, usmerjanje izvajanja in izvajanje ukrepov za ohranitev in ustrezen razvoj gozdov. Ali v zadostni meri, pa bo pokazala presoja učinkov njihovega izvajanja.

5 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE LASTNIKOV GOZDOV

Uspešno je bil že oblikovan del nacionalnih poklicnih kvalifikacij za področje gozdarstva, ki omogoča izobraževanje oziroma usposabljanje po certifikatnem sistemu.

Izvajajo se tudi do 15 dnevni tečaji usposabljanja za izvajanje različnih del v gozdarstvu.

Izdelati je treba manjkajoči del poklicnih kvalifikacij za področje gozdarstva in povečati število kvalitetnih izvajalcev usposabljanja za dela v gozdovih.

Lastnike gozdov mora predvsem javna gozdarska služba učinkoviteje obveščati o možnostih usposabljanja za delo v gozdovih in finančnih sredstvih, ki so za to na razpolago.

6 RAZISKOVALNA IN RAZVOJNA DEJAVNOST

Na področju temeljnih raziskav je pomembno nadaljevati z raziskavami v podporo izvirnemu slovenskem načinu gospodarjenja z gozdovi na ekoloških temeljih. Postopno je potrebno zmanjšati razlike v učinkih in financiranju temeljnih raziskav v primerjavi z razvitejšimi in večinoma manj gozdnatimi državami. Aplikativni raziskovalni projekti in CRP projekti so lahko velika podpora Operativnim programom za izvajanje NGP, zato jih je potrebno presojati skladno s cilji NGP. Izjemno pomembna za izpeljavo Operativnih programov pa je razvojna dejavnost, zato jo je potrebno oživiti in pospeševati v vseh strukturah. Premik naprej in oživitev razvojne dejavnosti bi lahko dosegli s stimuliranjem povezovanja raziskovalnega in strokovnega dela, oz. oblikovanjem interdisciplinarnih skupin za izpeljavo posameznih najpomembnejših nalog NGP.

Zapis iz razprave na posvetovanju Kako uresničiti cilje slovenskega gozdarstva

Na posvetovanju "Kako uresničevati cilje slovenskega gozdarstva" ki ga je organizirala Zveza gozdarskih društev 18.6.2009, je bila po končanih referatih izvedena razprava. V njej so sodelovali kar številni razpravljalci, ki so odpirali za slovensko gozdarstvo sicer aktualna vprašanja, ki pa niso bila vsa povezana z izvajanjem ciljev postavljenih v Nacionalnem gozdnem programu, so pa bila z njim posredno povezana.

Ugotovljeno je bilo, da je tudi v gozdarstvu prevečkrat poudarjen naravovarstveni interes pri gospodarjenju z gozdovi, premalo pa se posveča pozornosti iskanju ekonomskih učinkov gospodarjenja z gozdovi, seveda ob upoštevanju večnamenskega gospodarjenja z njimi. Javnost je dobro seznanjena in zainteresirana za uresničevanje socialnih in ekoloških funkcij gozdov, premalo pa je z dejstvom, da so pomembne tudi proizvodne funkcije, ki jih je mogoče, pri pravilnem usmerjanju gospodarjenja z gozdovi, medsebojno uskladiti. To se doseže z načrtnim gospodarjenjem z gozdovi.

Javna sredstva namenjena za gozdarstvo se iz leta v leto zmanjšujejo, medtem, ko se pričakovanja javnih koristi iz gozdov povečujejo. Javnost bi bilo potrebno ustrezno seznaniti z dejstvom, da so koristi, ki jih gozdovi dajejo slovenski družbi izredno velike in da sodelujejo tudi pri realizaciji mednarodnih obvez države na področju akumulacije CO₂. Če se sešteje vse vrednost javnih koristi, te brez dvoma presegajo vrednost sredstev, ki se namenjajo gozdom in gozdarstvu. Čeprav je večnamenskost sistemsko vgrajena v gospodarjenje z gozdovi, je potrebno javnost pripraviti na dejstvo, ko bo potrebno določene funkcije, ki jih gozdovi dajejo, tudi plačati. Za zdaj se to odraža v financiranju javne gozdarske službe in sofinanciranju vlaganj v gozdove iz sredstev proračuna RS.

Kljub temu, da slovensko gozdarstvo razpolaga s sorazmerno visoko izobrazbeno strukturo strokovnih kadrov, je njihova udeležba v informiranju javnosti o gozdovih, premajhna. Pri povečanju te udeležbe bi se morale angažirati vse ustanove.

Prepogosto se dogaja, da gozdarske inštitucije delujejo neusklajeno tudi pri strokovnih vprašanjih, ki bi morala biti usklajena. Zato je tudi učinek mnenj gozdarke stroke v slovenski javnosti, sorazmerno skromen. V EU pa se slovensko gozdarstvo obravnava večinoma kot nadpovprečno.

V povezovanju gozdarstva z lesarstvom je potrebno iskati rešitev, da bo večina v Sloveniji posekanega lesa, v Sloveniji tudi predelana, in mu s tem dodana vrednost. Za potrebe Slovenije bi morali, tudi ko bo raba lesa povečana, v čim večji meri uporabiti les iz slovenskih gozdov.

Zasledovati je potrebno take spremembe davčne politike, da bo stimulirala gospodarjenje z gozdovi in destimulirala negospodarjenje.

Zaradi dejstva, da je vse več lastnikov gozdov, ki del v gozdovih ne opravljajo sami, se kaže potreba, da se čimprej zgradi sistem izobraževanja in usposabljanja, ki bo s postopnim pridobivanjem znanj, omogočal pridobivanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij tudi na področju gozdarstva. To bo prispevalo k temu, da bo dela v gozdovih (tudi v zasebnih) opravljalo vedno več ustrezno usposobljenih ljudi. Lastniki gozdov so premalo obveščeni o tem, da jim bodo za usposabljanje, na razpolago tudi sredstva v okviru Programa razvoja podeželja: do 1.000 € na leto.

Po šestnajstih letih uveljavitve zakona o gozdovih je potrebno temeljiteje proučiti vsebine, ki jih določa za posamezna področja in poiskati učinkovitejše rešitve:

- sistem vzdrževanja gozdnih cest,
- sistem sofinanciranja izvedbe varstvenih in gozdnogojitvenih del v gozdovih,

- sistem stimuliranja gospodarjenja z gozdovi v skladu s sprejetimi načrti za gospodarjenje.

Istočasno je potrebno pretehtati tudi, ali je sistem odrejanja določenih del, ki jih lastnik mora opraviti do določenega roka, z odločbo, najbolj učinkovit.

Pripravili: Jože FALKNER

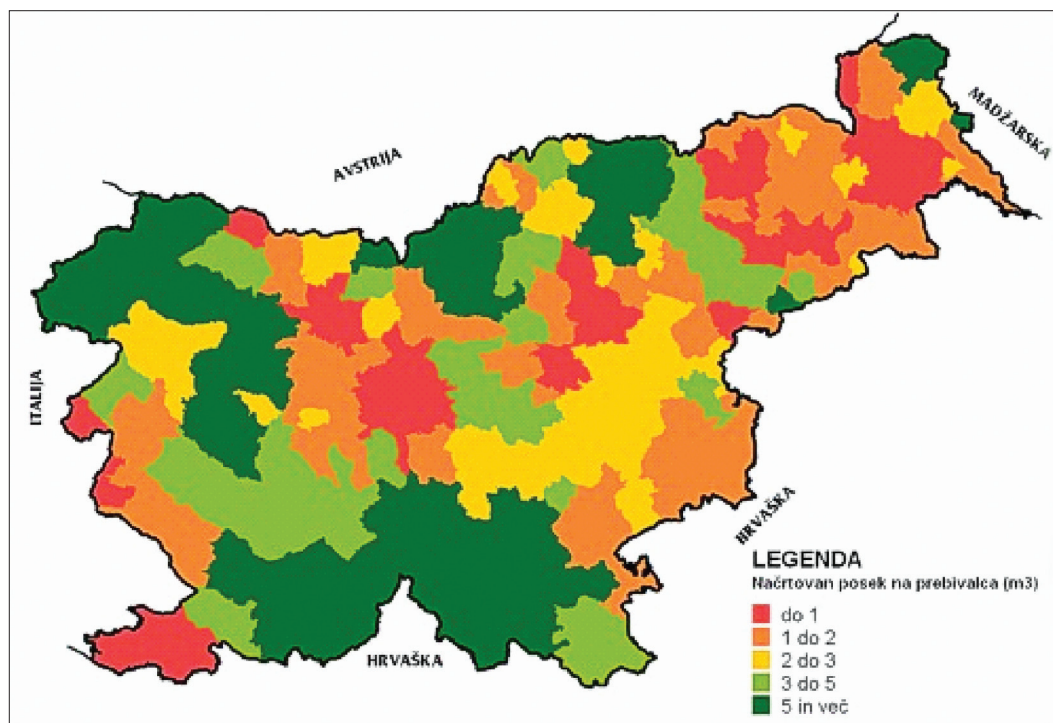
Tone LESNIK

Mitja SKUDNIK

Največji možni posek na prebivalca

Slovenija je bogata z gozdovi in lesom. Na zavodu za gozdove Slovenije, so na spletni strani Lesna biomasa prikazali tudi zanimiv podatek. Največji možni posek na prebivalca je izračunan na podlagi podatkov iz Gozdno-gospodarskih načrtov, ki jih pripravlja Zavoda za gozdove Slovenije in podatkov Statističnega letopisa RS o številu prebivalcev po občinah. Najvišji možni poseka na prebivalca je v občinah Solčava, Loški Potok, Jezersko, Dolen-

jske toplice, Kostel in Luče (največji možni posek na prebivalca je več kot 18 m³). Omenjene občine imajo nizko gostoto poseljenosti. Najnižji možni posek na prebivalca imajo v občinah: Izola, Piran, Ljubljana, Odranci, Murska Sobota, kjer je možni posek na prebivalca manjši kot 0,1 m³/prebivalca. Za te občine je značilna velika gostota poselitve (Piran, Ljubljana, Murska Sobota) ali majhen delež gozda (Odranci, Izola).

Največji možni posek na prebivalca

Vegetation processes and human impact in a changing world

POROČILO Z 52. LETNEGA SIMPOZIJA IAVS NA GRŠKEM OTOKU KRETI

V tednu od 30. maja do 4. junija 2009 se je v bližini starodavnega mesteca Chania na grškem otoku Kreta družilo 250 strokovnjakov za rastlinstvo in rastje. Simpozij je bil organiziran v sodelovanju grških gostiteljev in mednarodnega združenja IAVS (*International Association for Vegetation Science*). Simpozij je potekal pod skupnim naslovom *Vegetation processes and human impact in a changing world*. Že krovnii naslov srečanja je nakazoval, da je tokratni simpozij posvečen različnim procesom, razvoju in spremembam vegetacije. Pri tem je bila posebej izpostavljena človekova vloga, ki odločilno vpliva na spremembe vegetacije v zdajšnjem svetu. Tematika simpozija se je smiselno vključevala tudi v prostor dogajanja srečanja, saj se na tamkajšnjem otoku in nasploh v celotnem Sredozemlju človekov večtisočletni vpliv jasno odraža na zelo spremenjeni in degradirani rastlinski odeji.

Na že 52. letnem simpoziju IAVS so številni in zelo raznoliki prispevki obravnavali vegetacijo iz najrazličnejših vidikov, od genetskega in fiziološkega nivoja rastlin do vegetacije na globalnem nivoju. V navedenih tematskih sklopih je bilo predstavljenih več kot 240 predavanj in posterjev:

- Odkrivanje, opredelitev in napovedovanje sprememb vegetacije in okolja na različnih ravneh,
- Vplivi spremenjene rabe prostora na vegetacijo na vrstni, združbeni in krajinski ravni,
- Podnebne spremembe in njeni vplivi na vegetacijo,
- Ohranitvena ekologija: od vrste do rastlinske združbe in nivoja bioma,
- Orodja za spremljanja vegetacije: popis, eko-informacijske tehnologije, nove metode za monitoring sprememb,
- Izboljšave na področju ekologije vegetacije,

- Sredozemska vegetacije: pestrost, konvergenca, vzorci in procesi,
- Ekosistemski pristopi k ohranjanju biodiverzitete in gospodarjenje zanjo.

V široki paleti predstavitev so bile prikazane tudi nekatere študije gozdne vegetacije. Med njimi so bili najpogostejše obravnavani gozdovi in njihove vrste v sredozemskem prostoru. Več raziskav je obravnavalo tudi gozdne vrste in vege-

Del udeležencev simpozija je na otoku Kreta pod vodstvom prof. Erwina Bergmeierja spoznavalo rastlinstvo in rastje med obsežnim kraškim poljem Omalós in vrhovi gorovja Lefká Ori, ki segajo vse do 2100 metrov nadmorske višine. (foto L. Kutnar)

tacijo zmerno toplega pasu in borealnega pasu. Opaziti je bilo tudi kar nekaj predstavitev raziskav subtropskih in tropskih gozdov iz Afrike, Srednje in Južne Amerike ter jugovzhodne Azije.

Na simpoziju je bila Slovenija zastopana z eno od najštevilčnejših delegacij, saj so svoje aktualne študije predstavili štirje raziskovalci z Oddelka za biologijo Fakultete za naravoslovje in matematiko (Univerza v Mariboru), štirje raziskovalci Biološkega inštituta ZRC SAZU in raziskovalec z Gozdarskega inštituta Slovenije.

Prihodnje, 53. letno srečanje IAVS bo v drugi polovici aprila 2010 v kraju Ensenada v Mehiki.
dr. Lado KUTNAR,
Gozdarski inštitut Slovenije

KMETIJSKO-GOZDARSKA ZBORNICA
SLOVENIJE

Les in biomasa

Nujnost povečanja mobilizacije lesa

V slovenskih gozdovih se poseka le 40% letnega prirastka. Letno ostaja v gozdovih nad 4 milijonov m³ neizkoriščenega lesa, kar pomeni ogromno izgubo dohodka tako za lastnike gozdov kot tudi za lokalne skupnosti in podjetja, kar negativno vpliva na razvoj podeželja.

KGZS je skupaj z gospodarsko zbornico Slovenije in ključnimi akterji v gozdno lesni panogi podpisala **pismo o nameri za sodelovanje v projektu GOZD IN LES za trajnostni razvoj Slovenije**, ki bo pripomogel k večji mobilizaciji lesa ter njegovi povečani predelavi v slovenski lesno predelovalni industriji.

Gozdna biomasa

Gozdna biomasa je lahko velika razvojna in ekološka priložnost, ki se je večinoma še ne

zavedamo. Slovenija je po porabi lesa **med zadnjimi v Evropi**. Rabo lesa je treba pospešiti zaradi velikih ekonomskih ter ekoloških koristi za družbo. Les je material, ki skladišči CO₂, poleg tega pa je za njegovo predelavo potrebno zelo malo energije.

Z uporabo biomase ter pospeševanjem predelave lesa bi se lahko ustvarila nova delovna mesta. Denar ostane v regiji, s čimer se spodbuja lokalno in nacionalno ekonomijo. Pogoj za to je večja realizacija sečnje oziroma svetovanje in pomoč lastnikom za povečanje ekonomskega izkoriščanja gozdov, predvsem na mali posesti.

ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE

Jubilejna konferenca Prosilve Evropa 2009

V dneh 24. do 27. 9. 2009 bo v Logarski dolini potekala jubilejna konferenca Prosilve Evropa. Prosilva Evropa je nevladna organizacija, ki razvija in popularizira sonaravno in ekonomično gospodarjenje z gozdovi.

Ustanovljena je bila leta 1989 v Sloveniji v Robanovem kotu. Danes Prosilva Evropa povezuje organizacije Prosilva v več kot 25 državah. V Sloveniji po ustanovitvi Prosilve pred 20 leti ta organizacija ni bila formalno ustanovljena, Slovenijo so na srečanjih Prosilve Evrope predstavljali profesorji Oddelka za gozdarstvo Biotehniške fakultete. V letu 2008 je bila pri Zvezi gozdarskih društev Slovenije ustanovljena sekcija Prosilva Slovenija. V septembru 2008 je sekcija Prosilva Slovenija v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije in Oddelkom za gozdarstvo na Biotehniške fakultete uspešno izvedla večdnevno ekskurzijo v Sloveniji za Prosilvo Irske.

Zavod za gozdove Slovenije sodeluje v pripravi jubilejne konference z organizacijo ekskurzij in delom v organizacijskem odboru.

Na Švedskem se je zaključila biodiverzitetna konferenca

Na biodiverzitetni konferenci, ki je potekala v Stromstadu 8. do 9. septembra, so si bili okoljski ministri EU enotni, da je potrebno za izboljšanje biotske raznovrstnosti v EU in v svetu jasno določiti vizijo njenega ohranjanja, finančno ovrednotiti vrednost biodiverzitete in uslug, ki nam jih daje narava ter izboljšati sodelovanje med podnebno in biodiverzitetno politiko in ukrepi.

Ministri - slovensko delegacijo je vodil minister za okolje in prostor, Karl Erjavec – so pregledali delo na področju varovanja biotske raznovrstnosti od sprejetja biodiverzitetnega cilja EU v Goteburgu leta 2001 in določili izhodišča EU za pogajanja v pripravah na konferenco, ki bo v Nagoji (Japonska) naslednje leto. Cilja, ki si ga je EU zastavila leta 2001, da bo zaustavila upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010, ne bo dosegla. Prav tako ne bo mogoče doseči globalnega cilja, sprejetega na svetovnem vrhu v Johannesburgu leta 2002, o zmanjšanju

upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010. V letošnjem poročilu »Ekosistemske usluge in biotska raznovrstnost v Evropi«, ki ga je objavil Znanstveno svetovni svet evropskih akademij (EASAC) je ugotovljeno, da človeštvo še ni bilo priča tako hitri in obsežni degradaciji ekosistemov in izgubi biotske raznovrstnosti, kot se to trenutno dogaja. Za oboje pa je odgovoren človek s svojo dejavnostjo. Izguba biotske raznovrstnosti pa ima lahko velike posledice pri zagotavljanju uslug, ki nam jih daje narava in so pomembne za družbeni in gospodarski razvoj.

Glavni zaključki razprave, za katere se je zavzemala slovenska delegacija in jih bo švedski minister povzel v zaključkih predsedujoče Svetu EU, so :

čprav EU ni in ne bo dosegla zastavljenega biodiverzitetnega cilja do leta 2010, le-ta ostaja glavni izziv za nadaljnje delo in se nadgradi z dolgoročno vizijo in z realnimi merljivimi cilji; nujno je celovito in skupno obravnavanje

Gozdarstvo v času in prostoru

podnebnih sprememb, biotske raznovrstnosti in ekosistemskih uslug. Projekt, ki ga je Nemčija s pomočjo Evropske komisije začela v letu 2007, naj bi do naslednjega zasedanja COP10 prinesel finančno ovrednotenje ekosistemskih uslug in biodiverzitete, ki bodo tudi služili celovito. V tem mesecu pripravljena preliminarne ocena za koralne grebene, gozdne ekosisteme in »zeleno« infrastrukturo pa kaže na to, da sta izguba biotske raznovrstnosti in podnebne spremembe v vzročno posledični povezavi. Ne bo nam uspelo zaustaviti izgube biodiverzitete, če ne bomo blažili podnebnih sprememb in obratno, ne bo nam uspelo blažiti in se prilagajati podnebnim spremembam, če ne bomo ohranjali in varovali vitalnih in zdravih ekosistemov in biotske raznovrstnosti. Biodiverziteta se mora torej vključevati v globalna podnebna pogajanja, in to bo tudi izhodišče EU na pogajanjih v Kopenhagnu konec letošnjega leta.

Biodiverziteta in ekosistemске usluge so podlaga za dolgoročen socialni in ekonomski razvoj.

V pripravih na leto 2010, ki je leto biodiverzitete, se moramo pripraviti še na dodatne izzive.

Eden izmed njih je tudi zagotovitev, da se odločitve sprejemajo na podlagi podatkov in informacij, ki nam jih posreduje znanost oz. raziskovalno delo. Države članice EU še niso enotne, kako naj ta mehanizem dosežemo, vse pa menijo, da ga potrebujemo. V procesu razprav je t.i. medvladna platforma za biotsko raznovrstnost in eksoistemske usluge (IPBES).

Pomembno je tudi, da EU nadaljuje z intenzivnim delom za doseganje ciljev po letu 2010.

Zaključek konference je še posebej zaznamovala inavguracija novega čezmejnega zavarovanega območja med Švedsko in Norveško, ki sta jo izvedla švedski kralj in norveški princ. Gre za ustanovitev prvega morskega nacionalnega parka na Švedskem (Nacionalni park Kosterhavet), ki bo tudi prispeval k mreži morskih zavarovanih območij na globalni ravni. To čezmejno zavarovano območje je rezultat dolgoletnega skupnega dela lokalnih skupnosti iz obeh držav in pomeni uskladitev varstva in razvoja v tem biotsko bogatem morskem okolju.

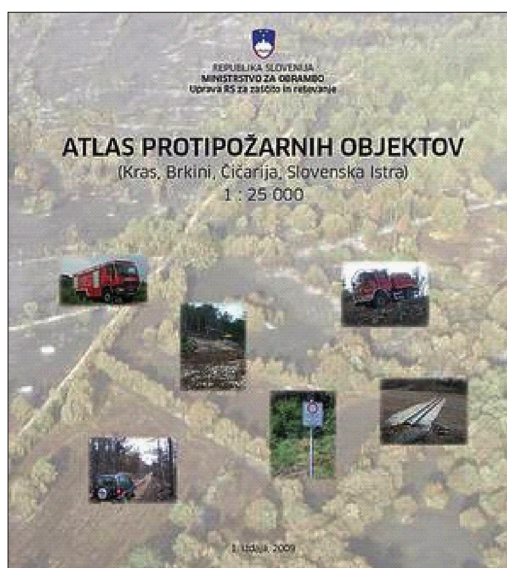
Iz spletnih strani zbral
Franc PERKO

Književnost

Izšel je Atlas protipožarnih objektov (2009)

Atlas je plod dolgoletnih izkušenj ZGS OE Sežana, pri izdelavi kart s področja varstva pred požari v naravi.

Požari so največja nevarnost, ki ogroža naše submediteranske gozdove, zato se je na Krasu razvila strategija gašenja požarov, ki temelji na gašenju začetnih požarov s čim hitrejšim in neposrednim pristopom gasilskih enot in tehnike do žarišča požara. ZGS je v sistemu varovanja naravnega okolja pred požari zadolžen za načrtovanje in gradnjo protipožarne infrastrukture. Z namenom, da bi zagotovili njeno še učinkovitejšo uporabo je projektna skupina ZGS OE Sežana zasnovala kartografski prikaz vse protipožarne infrastrukture na območju **Krasa, Brkinov, Čičarije in Slovenske Istre.** V atlasu so na 75 kartah v merilu 1:25.000 prikazani listnati in iglasti gozdovi, poleg javnih pa

Slika 1: Postavljanje opozorilnih tabel, gradnja in vzdrževanje protipožarnih presek ter zidov je v celoti financirano iz državnega proračuna.

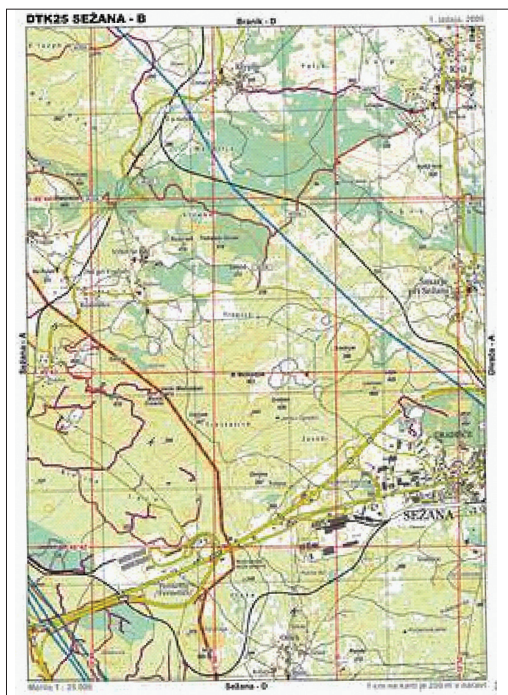
tudi vse gozdne ceste in protipožarne preseke s šiframi. Med ostalo infrastrukturo pomembno za gašenje požarov velja omeniti visoko in nizkonapetostne daljnovode, transformatorske postaje, hidrante in protipožarne nadzorne kamere. V atlasu so poleg prostorskih podatkov ZGS

Slika 3: Trase protipožarnih presek v atlasu in opozorilne table na terenu so opremljene s šiframi, ki uporabniku olajšajo orientacijo v prostoru.

Slika 2: Atlas je namenjen gasilcem, ki v povprečju letno v Kraškem gozdnogospodarskem območju pogasijo preko 100 požarov.

Slika 4: List v atlasu pokriva četrtino lista v kartografski mreži merila 1:25.000.

uporabljeni tudi podatki Elektra Primorska, ELES Elektra-Slovenije, Rižanskega vodovoda Koper, Vodovodov in kanalizacije Nova Gorica, Kraškega vodovoda Sežana, Občine Pivka, MORS, URSZR, Izpostava Postojna, za območje na Italijanski strani pa je podatke prispevalo Oddelčno nadzorništvo za gozdove v Trstu in Gorici. **Atlas je izdalo Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Uprava RS za zaščito in reševanje za izvedbo pa je poskrbela Kartografija d.o.o. Ljubljana.**

Po spletni strani Zavoda za gozdove Slovenije pripravil Franc PERKO

Dr. Franjo Kordiš praznuje

Minilo je 90 let, odkar se je na Ravni Gori, v osrčju Gorskega kotarja rodil dr. Franjo Kordiš. Veličina tamkajšnjih prostranih gozdov mu je dala veliko popotnico, da se je podal na pot gozdarja, učitelja in znanstvenika.

Skupaj s starši se je odselil iz tamkajšnjih gozdov, ko je bil še otrok, v popolnoma drugačen svet v Majur pri Kostanjevici, na hrvaško-bosanski meji. Tam se je oče zaposlil na velikem lesnem skladišču, kjer se je mladi Franjo prvič srečal z gozdarji, ki so z očetom kramljali o gozdu in zanimivih skrivnostih tamkajšnjega odročnega sveta.

Ko je bil Franjo star devet let, mu je umrla mama. Tako je brez nje, z mlajšim bratom in skrbnim očetom, preživel mladost. Po končani osnovni šoli je obiskoval gimnazijo v Sisku. Želja po odkrivanju in iskanju novih spoznanj o skrivnostnem gozdu ga je po gimnaziji pripeljala na študij gozdarstva. V viharinih vojnih časih, leta 1943, je diplomiral na Gozdarski fakulteti v Zagrebu.

Po končanem študiju se je kot velik domoljub in socialist vključil v odrede Banjske udarne divizije, kjer je kmalu zaslovel kot odločen in bojevit oficir. V zadnjih bojih pri Ilirski Bistrici je bil ranjen in odpeljali so ga v bolnišnico v Ajdovščino, kjer je dočakal konec vojne. Iz bolnišnice se je po okrevanju vrnil v svojo enoto, ki je bila nameščena v Idriji. Na voljo mu je bila vojaška kariera, toda poklicna gozdarska strast je pretehtala vabljivo ponudbo. Leta 1947 slekel uniformo in nasledil inženirja Mazija pri vodenju gozdarskega obrata v Idriji.

Ostal je v Idriji, kjer si je ustvaril družino in na Hrvaško se ni več vrnil. Poleg skrbi za ženo in dve hčerki ga je tu zadržala strast do gozda. Idrija je poleg rudnika slovela tudi po bogati zgodovini gozdarstva, saj je bilo oboje neposredno povezano skoraj 500 let. Prepričan v lastno znanje, načelnost in vodstveno sposobnost je stopil na čelo gozdarske stroke in z izjemnim darom opazovanja naravnih zakonitosti veliko prispeval k sonaravnem gospodarjenju z gozdovi. Prav spoznavanje naravnih zakonitosti, konurenčnega boja med različnimi drevesnimi vrstami

in prilagojeno gospodarjenje so bili izzivi, ki se jim je najbolj posvečal. V veliko pomoč so mu bili številni ohranjeni dokumenti, iz katerih je bilo mogoče črpati podatke, kaj vse se je z idrijskim gozdom dogajalo v preteklosti.

V želji po znanju je leta 1956 kot štipendist mednarodne organizacije FAO odšel na študij k znanemu profesorju Leibundgut, na Univerzo v Zürich. Tam je študiral in hkrati tudi proučeval sonaravno gospodarjenje z gozdom in pomembna načela pestrosti vrst na majhnih površinah.

Po vrnitvi v Idrijo je pridobljena spoznanja in številne izsledke švicarskih gozdarjev začel uvajati v vsakdanje delo. Idrijski gozdovi so bili pravi izziv za udejanjenje pridobljenega znanja. S prof. dr. Mlinškom je začel projekt obnove gozdov na manjših površinah, kjer niso uporabljali ustaljenih, »šablonskih« pristopov, ampak so ob vsakem posegu upoštevali naravne posebnosti. Da bi nove ideje še bolj izpopolnil, je začel študijski projekt kjer je z meritvami ugotavljal rastne zakonitosti posameznih drevesnih vrst, in sicer s poudarkom na jelki, bukvi, javoru in jesenu. Vzporedno z obsežnimi analizami odnosov je nastalo veliko strokovnih člankov in leta 1972 tudi doktorsko delo z naslovom Rastna moč in tekmovalne razmere v mešanem gozdu bukve in

plemenitih listavcev na rastiščih Abieti – Fagetum dinaricum.

Bogate izkušnje in študijsko-raziskovalni odnos do gozda je dr. Kordiš uspešno prenašal na celotno območje delovanja Soškega gozdnega gospodarstva, ki je predvsem po njegovi zaslugi postalo vzorčni model aktivnega gospodarjenja z gozdovi za vso Slovenijo, pa tudi v sosednjih republikah takratne Jugoslavije

Prav v tistem obdobju je bila v pripravi tudi projektna naloga z naslovom Gozdnogojitvene rešitve problemov v visokokraškem jelovo-bukovem gozdu. V sodelovanju s profesorjema Mlinškom in Gašperšičem je nastala študija, v kateri je dr. Kordiš uveljavil model sonaravnega gospodarjenja z gozdom.

Sklenil se je krog znanstvene radovednosti s preizkusom novih spoznanj pri gojenju gozda v praksi. Nova spoznanja so postala predmet številnih člankov slovenskih in tujih publikacij.

Je tudi avtor več del:

1. **Pragozd Bukov vrh** – izčrpna študija o ostanku pragozda na Trnovski planoti; pragozd Bukov vrh,
2. **Dinarski jelovo-bukovi gozdovi v Sloveniji**, kjer je zbranega veliko znanja in prikazan celovit odnos avtorja do gozda,
3. **Idrijski gozdovi skozi stoletja** s poudarkom na zgodovini.

K napredku stroke je dr. Kordiš velik prispeval tudi s številnimi seminarji, ki jih je organiziral in vodil na celotnem območju nekdanje Jugoslavije.

Bil je mentor in vzornik številnim mladim strokovnjakom, ki so radi prihajali v Idrijo, in zavzeto poslušali razlage velikega praktika. Bil je strog, a zgleden učitelj.

Leta 1975 je dr. Kordiš prevzel vodenje družbe SGG Tolmin. To je bilo obdobje velikih organizacijskih sprememb, mnogih tehničnih in tehnoloških novosti. V tistem obdobju se je izredno povečala proizvodnja v zasebnem sektorju, veliko je bilo tudi bioloških in tehničnih vlaganj. Usmerjanje finančnih tokov, obvladovanje organizacije z enotno politiko so bili izzivi, ki jih je dr. Kordiš dosegel, vendar pa je kljub direktorovanju ostal zvest gozdu. Rad se je sprehodil med gozdnimi delavci, opazoval njihovo delo in kritično spre-

govoril, ko so mlajši strokovnjaki gledali na opravljanje del v gozdu nekoliko drugače.

Dr. Kordiš je bil vseskozi tudi aktiven družbenopolitični delavec. Dva mandata je bil republiški poslanec, več let okrajni odbornik in nazadnje član skupščine v samostojni državi Sloveniji.

Na lokalnem nivoju je sodeloval je pri ustanavljanju muzejskega društva v Idriji in bil njegov prvi predsednik.

Za delo in prizadevanja je prejel številna priznanja. Poleg najbolj žlahtnega Jesenkovega priznanja je nosilec priznanja bratstva in enotnosti, dveh medalj za hrabrost iz let 1944 in 1945 ter številnih drugih.

Po štirih desetletjih zavzetega in uspešnega dela se je leta 1983 upokojil in od takrat je častni član Društva inženirjev in tehnikov gozdarstva Slovenije.

Gozd mu je tudi po upokojitvi ostal drugi dom in rad se vrača med svoje prijatelje „drevesa“, ter radovedno opazuje otroke – „mladje“.

Naj končam z mislijo dr. Kordiša: »Če želiš gozd spoznati in o njem pisati, moraš z njim in v njem živeti.«

Slavlencu želimo še veliko lepih trenutkov in čim več prijetnih srečanj z gozdom.

Bibliografija (COBIS)

- Bukovi gozdovi na Slovenskem Marinček, Lojze 1987 slv# monograf. publ.
Gozdni rezervati Slovenije : # Kordiš, Franjo 1985 slv# strokovna mon.
Vitalnost in konkurenca v meš# Kordiš, Franjo 1977 slv# monograf. publ.
Klavže na Idriji in njenih p# Kordiš, Franjo 1990 slv# članek/sestavek
Stoletnica Idrijske gozdarske# Pišlar, Ignaci# 1992 slv# zbornik
Dinarski jelovo bukovi gozdov# Kordiš, Franjo 1993 slv# monograf. publ.
Gozdovi kot vir lesa za rudni# Kordiš, Franjo 1993 slv# članek/sestavek
Franjo Kordiš ob osemdesetlet# Kordiš, Franjo 2000 slv# članek/sestavek
Vitalnost in konkurenca v meš# Kordiš, Franjo 1973 slv# monograf. publ.
Idrijski gozdovi skozi stolet# Kordiš, Franjo 1986 slv# monograf. publ.

DIT Gozdarstvo Posočja
Silvo PELJHAN

Javno pismo predsedniku Vlade RS, ministru za finance in ministru za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Je to samo neljuba pomota?

Naj recesija vpliva tudi na našo skrb za gozdove?

Na spletni strani Ministrstva za finance je mogoče prebrati projekcijo proračuna za leti 2010 in 2011. Sredstva namenjena za sofinanciranje vlaganj v gozdove naj bi se iz letošnjih 4.525.382 evrov (predlog rebalansa proračuna) v letu 2010 zmanjšala na 3.716.706 evrov in v letu 2011 na 2.328.683 evrov.

Gozdovi nam dajejo več!

Znano je (zaključni račun proračuna RS), da so razpoložljiva sredstva v letih od 1998 do 2006 omogočala sofinanciranje z zakonom določenih del gojenja in varstva gozdov v zasebnih gozdovih le na ravni od 25 do 40 % načrtovanega, ter vzdrževanja gozdnih cest na ravni okoli 40 %. V letih 2007, 2008 in 2009 so razpoložljiva sredstva za sofinanciranje vlaganj v gozdove višja na račun sredstev za sanacijo gozdov poškodovanih v ujmah. Sofinanciranje del v gozdovih se izvaja le v okviru nacionalne sheme in ni bilo vključeno v Nacionalni program razvoja podeželja za obdobje 2007-2013, kar bi omočalo tudi črpanje sredstev EU za sofinanciranje izvajanja ukrepov v gozdovih. Taka politika je bila očitno zastavljena na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano zavestno, ker so bile potrebe za izvajanje okoljskih ukrepov v kmetijstvu tolikšne, da bi pričakovana sredstva EU ne zadoščala tudi za sofinanciranje ukrepov v gozdovih. Če je bilo tako, potem bi bilo prav, da bi se iz proračunskih sredstev RS poskušalo zagotoviti sofinanciranje vsaj okoli 70 % z zakonom določenih in v načrtih za gospodarjenje z gozdovi, ki jih sprejemata vlada in odgovorni minister, opredeljenih del. Če bi se hoteli temu vsaj malo približati, bi morala razpoložljiva sredstva ohraniti raven kot so jo dosegla v obdobju 2007-2009. Sredstva, ki so bila v tem obdobju namenjena sanaciji od ujm poškodovanih gozdov, bi bilo potrebno preusmeriti v sofinanciranje načrtovanih gozdnogojitvenih in varstvenih del, ki pomenijo preventivo za ohranjanje stabilnosti in enega od

vzvodov za usmerjanje razvoja gozdov. To je še toliko pomembnejše v času, ko je zaradi gradacije podlubnikov in poškodovanosti zaradi ujm, marsikje zrahljana stabilnost gozdov.

Verjetno ni odveč poudariti, da bi sredstva na ravni kot jo predvideva projekcija proračuna, omogočala sofinanciranje za ohranitev stabilnosti in za usmerjanje razvoja gozdov potrebnih del, le na ravni, ki bi bila nižja kot je bila do leta 2006. To pa bi bilo za stabilnost in razvoj zlasti zasebnih gozdov lahko katastrofalno. Takega mačehovskega odnosa si gozdovi zagotovo ne zaslužijo.

Naj poudarimo, da razumemo in podpiramo prizadevanja vlade, da bi zmanjšala pritisk na povečevanje javnih odhodkov oziroma, da bi povečala sredstva za razvojne namene. Vendar pa je pri tem tudi jasno, da so pomembni razmisleki o prioritetah. Gozdovi si gotovo ne zaslužijo, da jih razvrstimo v sivo povprečje.

Če bi za javno gozdarsko službo in za sofinanciranje vlaganj v gozdove namenjali okoli 30 mio evrov, ne more biti preveč. Samo pomislimo na mnogovrstne koristi, ki jih gozdovi dajejo celotni družbi.

Kakor jim bomo dajali, tako nam bodo vračali!

Z zakonom o gozdovih, ki je bil sprejet leta 1993, je bilo določeno, da se v Sloveniji ohrani in razvija sonaravni in večnamenski koncept gospodarjenja z gozdovi. Sonaravni, v katerem se v največji možni meri zasleduje uresničevanje naravnih zakonitosti, katerih krona je tudi pretežno naravna obnova gozdov, večnamenski, pri katerem je potrebno ob vsakem predvidenem ukrepu v gozdu pretehtati kako vpliva na uresničevanje katerekoli vloge, ki jih gozd ima in ga izvesti v obsegu in na način, da bo lahko gozd vse trajno zagotavljal. Zagotavljanje takega koncepta gospodarjenja z gozdovi ne more biti naloženo samo lastniku gozda. Zato mu je z ustanovitvijo Zavoda za gozdove Slovenije omogočena brezplačna strokovna pomoč, z zakonom pa so določena tudi dela, ki

se financirajo ali sofinancirajo. Sofinanciranje, ki ga prejme lastnik gozda, je določeno tako, da je v sorazmerju s tem koliko določeno izvedeno delo prispeva k zagotavljanju javnih koristi, ki jih daje gozd. Lastnik gozda in javna gozdarska služba s posekom ustreznega drevja v življenski dobi gozda, zagotavljata 60 % njegovega načrtovanega razvoja. Preostalih 40 % pa se zagotavlja z izvajanjem gozdnogojitvenih in varstvenih del. Ta delež ni zanemarljiv. V vsakem primeru pa se le pod pogojem, da so dela izvedena, lahko v celoti zagotovita načrtovana stabilnost in razvoj gozda. V obdobju od leta 1993 do danes je bilo jasno izraženo premo sorazmerje med razpoložljivimi sredstvi za sofinanciranje del in količino njihove

izvedbe. Z nenehnim zmanjševanjem teh že tako skromnih sredstev (to neposredno prispeva tudi k zmanjševanju izvedenih del), si ne smemo privoščiti destabilizacije gozdov. Vračanje stabilnega stanja jih bo zahtevalo mnogo več.

Za to kar nam gozdovi dajejo in kar pomenijo v naši državi, ne sme biti 0,30 % odhodkov državnega proračuna (v letu 1996 v Državnem zboru sprejetem Programu razvoja gozdov v Sloveniji, je bilo predvideno 0,87 %), kolikor bi jim namenjali, če bi ohranili v obdobju 2007-2009 doseženo raven sredstev za sofinanciranje vlaganj v gozdove, preveliko breme!

Jože FALKNER

Zveza gozdarskih društev Slovenije

Ponudba gozdarskega znanja je večja od povpraševanja

Uvodnik mag. F. Perka je v 5.–6. številki GV (junij 2009) izpostavil stanje izobrazbe in modrosti Zavoda za gozdove Slovenije (ZG). V vsej zgodovini javna gozdarska služba ni bila nikoli tako razkošno sistemizirana kot je zdaj. Zastopa jo 800 strokovnjakov, med katerimi prevladujejo fakultetno izobraženi gozdarji, dve desetini pa imata celo VIII. raven izobrazbe. Toda njihove umske zmogljivosti so slabo izkoriščene, saj se je prvotno postavljen obseg opravil v gojitvi, sečnji, gradnji in vzdrževanju prometnic, naravovarstvu, PR idr. domala prepolovil. Birokratska organiziranost ZG ne motivira zaposlenih, niti ne spodbuja njihove inovativnosti in kreativnosti ter je še posebno nenaklonjena ekosistemski kulturi.

Najpomembnejša in najlepša zadolžitev gozdarja, ki ima subtilen odnos do svete in zelene narave gozda, je proučevanje in spoznavanje njenih zakonitosti. To je veličastna zadolžitev, ki spominja na iskanje svetega Grala. Brez razumevanja razvoja in rasti gozda ni uspešnega gospodarjenja, brez poznavanja mikrorastišč ni nedvoumne razmejitev med varovalnimi, socialnimi in lesnoproizvodnimi vlogami. Brez enega in drugega se soočimo z nezanesljivostjo doseganja ciljev. Gozdarstvo opravlja svoje naloge učinkovito in racionalno samo tam, kjer pozna rastiščne potenciale in

ima zanje nazorno opredeljene cilje. Prvi pogoj terja ekološka raziskovanja, drugi pa sodi v sklop etično-kulturne zadolžitve stroke. Zapletenih gozdnih ekosistemov ne moremo upravljati s preživelimi mehanističnimi metodami, nasloniti se moramo na holistične ekološke znanosti in med njimi zlasti na ekonomske floristično-statistične metode, kakršnih se poslužujejo v gozdarsko razvitejših družbah.

Največji napredek in uspeh slovenskega gozdarstva sta bila dosežena v prvih povojnih letih. Zaznamovalo ju je širokopotezno fitocenološko raziskovanje in kartiranje, ki je omogočilo diferencirano obravnavanje gozdov na različnih rastiščih. V naslednjih desetletjih so fitocenologi razdrobili makroasociacije v vedno manjše enote in podenote. Toda pogosta preimenovanja gozdnih združb in rastlin, ki so sledila raziskovalni metodi "iz velikega v malo", so povzročila zmešnjavo v poimenovanju, ki se ni izboljšala tudi po uveljavitvi mednarodnega kodeksa o fitocenološki nomenklaturi (1976, 1986). Delni razlogi so tudi v zakoreninjeni slovenski nezmožnosti dogovarjanja in medsebojnega sporazumevanja. Ko je po letu 1980 Jugoslavijo zajela ekonomska in politična kriza, se je Biro za gozdarsko načrtovanje pridružil Gozdarskemu inštitutu, kjer pa fitocenologi

niso našli primerne "humusa". Proučevanje gozdne vegetacije se je osredotočilo v Biološkem inštitutu SAZU. Toda veda je postala zapletena in samozadostna ter vedno manj uporabna. Zato operativnemu gozdarstvu služi bolj za okras kot za prepričljivo določitev rastišč. Brez ekološke podlage je gozdarstvo izgubilo orientacijo, krivdo za nedosegljivost načrtovanih ciljev pa pripisovalo zračnim polucijam (umiranje), podnebnim skrajnostim (ujme) ali insektom (lubadar).

V gozdarsko naprednejših okoljih, kjer so se zavedali neprecenljivega pomena fitocenologije, so podrobno raziskali in kartirali vegetacijo gozdov. Švicarji so s pomočjo luknjastih kartic že do leta 1965 zbrali vse pomembne fitocenološke popise, kar je Ellenbergu in Klötzliju omogočilo, da sta leta 1972 pregledno predstavila vseh 72 gozdnih združb, ki so ostale do danes domala nespremenjene (Keller). Na Bavarskem je dvojica Foerst & Kreutzer l. 1978 kartografsko predstavila gozdno vegetacijo, zadnjo uskladiitev združb pa je l. 2001 opravil Wallentowski (Sautter). Najbolj presenetljiv preskok se je zgodil v ZDA, kjer so še nedolgo nazaj opravljali velikopovršinske goloseke in pogozdovali samo komercialno zanimive vrste. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so začeli po posebnem sistemi klasificirati gozdne združbe (Kotar), dandanes pa je vegetacija vsakomur dostopna v okoljskem geografskem informacijskem sistemu (GIS). Dlančnik, ki je povezan z GPS (globalni sistem določanja položaja), omogoča za vsakokratno lokacijo na terenu vpogled v vse relevantne podatke, kot so, npr.: tridimenzionalni relief, geološka podlaga, tla, rastlinska združba, kakovost živalskih habitatov idr. (Chadwick).

Raziskane, kartirane in jasno razmejene mikro-rastiščne enote potencialne naravne vegetacije vnašajo prepotrben red v nepregledno pestrost gozdnih ekosistemov ter so pogoj sonaravnega gospodarjenja, zlasti gojenja in načrtovanja. Razen racionalne pridelave lesa ima uporabna fitocenologija tudi velik okoljevarstven pomen, saj izpostavi redke biotope, ekološke oaze z bogato biodiverzitetjo, ogrožene in izumirajoče vrste idr. redkosti. Mnogokje bi bilo koristno, če bi gozdove prepustili naravi, kajti gozdarstvo potrebuje tudi nekaj nedotaknjene divjine. Lahko bi se zgledovali po revolucionarnih spremembah, ki jih uvajajo v

ZDA, kjer opuščajo eksploatacijo državnih gozdov in jih opremljajo za rekreacijo, izobraževanje ter raziskovanje. Potrebe po lesu bodo zagotavljali samo zasebni gozdovi!

Za praktično delo ne zadoščajo samo abstraktne asociacije, potrebno ekološko identiteto imajo njene nižje ekološke enote (subasociacije, variante), kartirane v merilu, ki ni večje od 1 : 5.000. Drobljenju rastišč ne sledimo zaradi romantične privrženosti Schumacherjevemu načelu *Small is Beautiful* (malo je lepo), temveč zato, da razmejimo rastišča oziroma sestoje, za katere veljajo različni cilji in posledično tudi različni ukrepi. Za gozdarsko operative je potrebna taka klasifikacija gozdnih združb, ki bo poleg ekoloških in gospodarskih dejavnikov upoštevala tudi varovalne, razvojno-zgodovinske ter antropozoogene dejavnike pa tudi etnobotaniko, biomorfološko strukturo sestojev in druge posebnosti.

Proste zmogljivosti ZG bi lahko usmerili v fitocenološko kartiranje gozdov, tako kot so to storili v Nemčiji. Revirne gozdarje, načrtovalce idr. strokovnjake bi lahko naučili prepoznavati in kartirati gozdne združbe, saj bi morali samo obnoviti že preštudirano snov. To ne bi bilo prenaporno, saj je neformalno izobraževanje v ZG že uveljavljena stalnica. Navidezno zahtevna naloga bo še lažja, če bodo kartografi delovali na dobro znanem "domačem" revirju. Z uporabo topografskih in geoloških kart ter drugih pripomočkov bi se morali naučiti prepoznati samo značilne in diferencialne rastline, ki se pojavljajo v območju (revirju). Vsakokratno srečanje z znanimi rastlinami prinaša tudi veselje, ker ne razkriva samo rastiščnih značilnosti, temveč ponuja obilico lepotnih občutij, ki pomirjajo in osrečujejo.

Pristojni fitocenologi bi morali predhodno revidirati in uskladiti gozdne združbe z gozdarskimi posebnostmi, jih pregledno predstaviti (rastišče, njegova zmogljivost, značilne vrste, ekološka členitev združb, namen in način rabe itd.) ter prepoznavno in poenostavljeno poimenovati oziroma šifrirati. V Sloveniji je bilo v preteklosti za gozdne združbe objavljenih že več pregledov, zadnjega je leta 2002 izdal Biološki inštitut SAZU kot komentar k vegetacijski karti, ki pa je pregrob ($M = 1 : 400.000$) in za prakso komaj uporaben.

Uresničitev predlagane pobude bi pomenila "renesanso" gozdarske fitocenologije. Z njo bi gospodarjenje z gozdovi postavili na znanstvene ekološke temelje. Karta gozdnih združb, ki bi bila vsakomur dostopna na medmrežju, bi označila premik iz zaostalosti in mentalnega mrtvila stroke ter simbolizirala že dolgo pričakovani obliž na slab ugled stroke. Z njo bi se zmanjšal tudi razkorak med preveliko ponudbo in premajhnim povpraševanjem gozdarskega znanja. Med pobudnike projekta pričakujemo poleg raziskovalnih in izobraževalnih ustanov tudi Sklad kmetijskih in gozdnih zemljišč ter Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo. Kot strokovno-političen organ ministrstva bi slednji moral odigrati aktivno vlogo pri inteligentnem

vključevanju fitocenologije v sonaravno delo z gozdovi.

Citirani viri: Chadwick D. H. The Truth about Tongass. National Geographic, julij 2007, s. 102–125; Keller W. idr. 1998. Waldgesellschaften der Schweiz auf floristischer Grundlage. Mitteilungen der Eidgenössischen Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft. Birmensdorf; Kotar J. idr. 2002. A Guide to Forest Communities and Habitat Types of Northern Wisconsin; Sautter R. 2003. Waldgesellschaften in Bayern, Vegetationskundliche und Forstgeschichtliche Darstellung der natürlichen und naturnahen Waldgesellschaften. Landsberg.

mag. Mitja CIMPERŠEK

Gozdarski vestnik, LETNIK 67 • LETO 2009 • ŠTEVILKA 7-8

Gozdarski vestnik, VOLUME 67 • YEAR 2009 • NUMBER 7-8

Gozdarski vestnik je na Ministrstvu za kulturo vpisan
v Razvid medijev pod zap. št. 610.

Glavni urednik/Editor in chief
mag. Franc Perko

Uredniški odbor/Editorial board

Jure Beguš, prof. dr. Andrej Bončina, doc. dr. Robert Brus, Dušan Gradišar,
Jošt Jakša, dr. Klemen Jerina, doc. dr. Aleš Kadunc, doc. dr. Darij Krajčič,
dr. Mirko Medved, prof. dr. Ladislav Paule, mag. Mitja Piškur,
prof. dr. Stanislav Sever, dr. Primož Simončič, prof. dr. Heinrich Spiecker,
Jože Sterle, Baldomir Svetličič, mag. Živan Veselič

Dokumentacijska obdelava/Indexing and classification
Maja Božič

Uredništvo in uprava/Editors address
ZGD Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLOVENIJA
Tel.: +386 01 2007866

E-mail: franc.v.perko@siol.net
Domača stran: <http://www.dendro.bf.uni-lj.si/gozdV.html>
TRR NLB d.d. 02053-0018822261

Poštšina plačana pri pošti 1102 Ljubljana
Letno izide 10 števk/10 issues per year

Posamezna številka 7,70 EUR. Letna naročnina:
fizične osebe 33,38 EUR, za dijake in študente
20,86 EUR, pravne osebe 91,80 EUR.

Izdajo številke podprlo/Supported by
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije
in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS

Gozdarski vestnik je eferiran v mednarodnih bibliografskih zbirkah/Abstract from
the journal are comprised in the international bibliographic databases:
CAB Abstract, TREECD, AGRIS, AGRICOLA.

Mnenja avtorjev objavljenih prispevkov nujno ne izražajo stališč založnika niti
uredniškega odbora/Opinions expressed by authors do not necessarily reflect
the policy of the publisher nor the editorial board

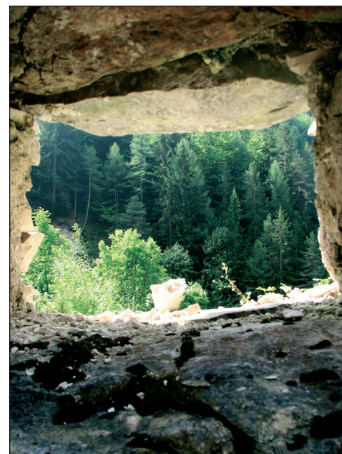

Foto: Franc Perko